

ВІСТІ КОМБАТАНТА

4

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1989

HUMBERVIEW INSURANCE BROKERS LTD.

337 Roncesvalles Ave., Toronto, Ont., M6R 2M8

Тел. 531-4647 FAX 531-2396

АСЕКУРАЦІЯ

- ДОМІВ • АВТОМОБІЛІВ
 - КРАМНИЦЬ • ПІДПРИЄМСТВ

HUMBERVIEW TRAVEL

337 Roncesvalles Ave., Toronto, Ont., M6R 2M8

- ЗАПРОШЕННЯ • ВІЗИ
 - ЗАМІНА ПАШПОРТІВ
 - АСЕКУРАЦІЯ ШПИТАЛЬНА
ДЛЯ ВІДВІДУВАЧІВ
 - КВИТКИ НА ЛІТАКИ

531-4648

ЗМІСТ

КОМЕНТАР

Мирослав Малецький: Клопоти в перебудові 3

СУЧASНЕ

Іван Кедрин: Революція чи еволюція? 7

Ярослав Курдидик: Доктрина Джінгіс-Хана 13

Андрій Коморовський: Вибори в ССР 16

ЛЮДИ Й ОПІНІЙ

Василь Федорович: Україна в час російської революції 1917 18

Дмитро Злєпко: Значення Сталінсько-гітлерівського пакту для сучасної
України 27

Володимир Гоцький: Гласність у Польщі 32

Віктор Пергат: Три найбільші світові проблеми 36

Marko Bojsun: Religious freedom in Ukraine 40

МИНУЛЕ

Лев Шанковський: До останнього віддиху (продовження) 44

З ВИКЛАДАЦЬКОЇ ЗАЛІ

Роман Колісник: «Україна одна» 53

РЕПОРТАЖ

Василь Вацік (Німеччина): Вшанували пам'ять поляглих 60

ДОКУМЕНТИ

*: 42-га Конвенція УАВ — Резолюції 63

**: Резолюції З'їздів Головної і Крайової США Управ Братства,
Резолюції 65

ФЕЙЛЕТОН

Ро-Ко: Конфуз 66

КНИЖКИ

Joseph Trush: They fought for the Ukrainian Cause 67

ПИШУТЬ ІНШІ

В.Ф.: Роздуми над американською військовою доктриною 69

НАМ ПИШУТЬ: Лист Теодора Костюка 72

З ЖИТТЯ КОМБАТАНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

10-ий З'їзд СБУВ в Канаді (73), Життя і діяльність Станиці в Едмонтоні

(75), Панахида в 45-му річницю боїв під Бродами — Торонто (76), Грамота

призначення Монреальської Станиці (78), З.З. Станиці Братства в Торонті

(79), Зеленоносвяточна Панахида в Торонті (80), 45-та річниця битви під Бро-

дами — Філадельфія (81), Посвятили Пам'ятник Борцям ОУН-УПА-УГВР (82)

ПРЕСОВИЙ ФОНД 83

ВІСТІ З УКРАЇНИ

ТИ, ЩО ВІДІЙШЛИ: о. Ізidor Нагаєвський, Роман Олесницький, Дмитро

Левицький, Лев Федорук, Станислав Костів, Михайло Повідайко, Олег

Пунікар, Роман Винниченко, Ігор Стахів, Мирон Космина і Теодор

Піжицький 93

ВІЙСЬКОВІ НОВИНИ

..... 100

ВІСТІ КОМБАТАНТА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький і д-р М. Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців

в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків
1 УД УНА

СПІВУЧАСНИ: Братство Українських Січових Стрільців,
Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інн.,
Українська Стрілецька Громада в Канаді

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:

United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former
Soldiers of 1 Ukrainian Division UNA in association with:

Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the
Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lev, Inc, Ukrainian War
Veterans' Association in Canada.

Address:

**VETERANS' NEWS — P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, Ont., Canada
M6P 3J9**

Editorial office in USA:

**Mr. I. Kedryny-Rudnytsky, 100-E Montgomery St.,
Jersey City, N. J. 07302 U. S. A.**

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди
відповідають поглядам Редакції.

Редакція

застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1989 РІК:

11 Копій щорічна передплата 22.00 дол. В США і інших країнах 20.00 ам. доп.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Англія

AUFC - H.Q.
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W2 4HG
ENGLAND

або:

Mr. S. Wasylko
4 The Hollows
Silverdale
Nottingham, NG11 7EJ
ENGLAND

Австралія:

Mr. N. Vosotsky
46 International Ave.
Salisbury, NTH SA
05108
AUSTRALIA

Коментар

Мирослав Малецький

КЛОПОТИ В ПЕРЕБУДОВІ

Чи є клопоти в перебудові? Є, і напевно їх багато. Тут згадаємо деякі із них. Лондонський щоденник «Індепендент» наводить деякі факти, які дозволяють влучно уявити собі господарську ситуацію в сьогоднішньому Советському Союзі. Одна з двох супердержав, пише щоденник, за словами прем'єра уряду Советського Союзу, Ніколая Рижкова, стала країною, в якій 40 мільйонів людей живе нижче рівня вбогости. Кожного дня заводи випромовують в атмосферу 100 мільйонів тонн забруднень; 40 відсотків промислових підприємств перестарілі й не надаються до вживання. Державний бюджет виказує 162 мільярдів долярів дефіциту, тобто 12 відсотків від брутто національного продукту; закордонний довг сягає 50 мільярдів долярів і росте, а у світовій торгівлі оборот держави становить всього 4 відсотки. В цьому році обчислюють, що прихід твердою валютою (доляр, німецька марка, британський фунт і т.п.) виноситиме коло 24 мільярдів дол., з яких 18 мільярдів дол. відіде на сплачення відсотків від довгів. До цього ще треба додати те, чого ця картина не ілюструє — сіру буденницину щоденного побуту, виснажливої боротьби за прожиток та безконечні черги перед крамницями, в яких тільки часом у невеликій кількості появляються товари першої потреби. Поминувши людські жертви, — це наслідки понад 70-літнього господарства комуністичного режиму.

Вище описаний чи з малими варіантами стан став головною причиною спроб Горбачова провести суттєві господарські реформи, які популярно називають «голосністю» і «перестройкою». Перебудові минуло 4 роки, а господарське положення якщо не погіршало, то напевно не поправилося. Одна з найголовніших причин браку успіху реформ — *це сама система*. Поперше, за чотири й пів року не можна фізично поправити того, що нищили через 70 років. Подруге, як може соціалістична система в більшовицькому виданні направити це, що вона сама свідомо зруйнувала. Соціалістична система збанкрутована, скорумпована і скомпромітована. Не поможе навіть прикрашування слова «соціалізм» прикметниками такими, як: «новелений, реформований, плюралістичний». Кого може така вербалістика ще переконати? Слоган «Пролетарі всіх країн єднайтесь!» сьогодні можна вважати образою думаючого ума. Не хто інший, а робітники в Польщі створили «Солідарність» проти влади комуністичної партії. Вуглекопи Сибіру й України страйкували також проти влади «трудящих», а вперше показані на телебаченні їхні житлові приміщення не захотять нікого з тих пролетарів сднатися під червоним прапором.

Советський Союз потребує **західної допомоги** капіталом та доступом до вищої західної технології. Сам Горбачов здобув собі на Заході прихильність публічної опінії, а багато повірило, що він зможе успішно зреформувати систему держави та завести в ній демократичний лад. Брак, однаке, дотепер видних і переконливих доказів, що йому вдастся так, як він говорить, думки на Заході відносно допомоги поділені. В західних державах існує поважна група політиків і членів медій, які від самого початку й при кожній нагоді готові допомагати Советському Союзові без огляду на його політику. Але є і протилежні голоси, які є проти допомоги, взглядно узaleжнюють її від наглядних змін у советській системі. Один з них — це професор Гарвардського університету колишній дорадник президента Регана в справах національної безпеки, Річард Пайлс. На думку Пайлса, наразі вистачають добре бажання Америки. Значна економічна допомога не принесе користі ані Горбачову, ані американцям. Советський Союз має багато недоліків і майже нічого в ньому не працює нормально. Якщо ЗСА допоможуть устабілізувати й покращати загальну економічну ситуацію держави, то цю обставину використає **бюрократія**, яка була, є і буде проти всякої зміни. Щоб забезпечити свої дотеперішні привілеї, вона вживатиме це як аргумент проти «реформаторських експериментів», мовляв, так зле ще не є, щоб потрібно міняти систему. Всетаки, деякі зміни в державі помітні, і виглядає, що влада з тоталітарної (вимога комплектного підпорядкування людини державі — фізичного й духовного) перейшла на авторитативну, яка допускає принайменше вільне, хоч селективне слово.

З питанням перебудови сильно зв'язана проблема **російського національного шовінізму**. Від часів Івана Грозного цей імперіяльний шовінізм став прикрою зморою сусідніх народів; для них він став символом тортур, заслань на Сибір, нужди, грабежі та насильної смерті багатьох ним поневолених людей, а то і загибелі частини народів. На ділі політику білих царів продовжували червоні генеральні секретарі партії. Мова тут про носіїв російського шовінізму та їх яничарів — здегенерованих уродженців поневолених народів. Дотепер за час перебудови, крім Сахарова, це не почулося в цій справі авторитетного слова представника російського народу. Цей народ видав з себе низку діячів і творців культури, і треба б сподіватися, що нарешті знайдуться політики, які зrozуміють, що вже при кінці ХХ століття немає на світі місця на насильницькі імперіялізми, що користі з мирного співжиття народів значно перевищують, як це показала в минулих століттях Західна Європа, користі з насильництва війни та вдержування орд поліційного апарату. Ці останні і так не запевнюють нічого. 300-літній досвід з Україною (від Переяслава) та Польщею (від розборів) повинен вистачити на політичне прозріння.

Більшовицька влада при кожній нагоді послуговується слоганом, що Советський Союз не мав ніколи проблеми національностей, бо

він застосував успішно ленінську розв'язку цієї проблеми. Вправді, були хибні інтерпретації цеї політики пізнішими диктаторами, але тепер, за перебудови, все поверне до давніх норм. Свою думку про національне питання Горбачов висловив на святкуваннях 70-ліття Жовтневої революції: «Відзначаючи сьогодні очевидні осяги національної політики Леніна, народи нашої країни висказують глибокий респект і вдячність великому російському народові за його безкорисність, правдивий інтернаціоналізм і неоцінений вклад у творенні, розвитку і закріпленні соціалістичного Союзу свободних і рівноправних республік в економічній, соціалістичній і культурній поступ всіх народів Советського Союзу».

В цьому питанні промотори перебудови перерахувалися. Національне питання відокремилось від запланованих і контролюваних реформ та стало жити власним життям. Зайво повторяти всі оці вісті, які щоденно приносять медії про національні неспокої в Советському Союзі, а вони досягають помалу, але певно, точку кипіння. Центральний Комітет КПСС пробує робити щось в справі національного питання. Медії повідомили, що на осінь цього року плянується розглядання національного питання на пленумі, але наразі опублікували тільки його проект програми. Цей проект проаналізував д-р Роман Сольчаник в ч. 35-му «Юкреніян віклі». Тут доцільно повторити його заключне ствердження: «Зовсім ясно, що платформа КПСС не дає відповіді ані розв'язки національного питання в СССР. [...] документ цей не передбачує реальних змін в основній структурі СССР [...] В дійсності вона собою представляє тільки щось трохи більше, ніж збірку слоганів».

Виглядає, що все це, що тепер обіцяє платформа, вже було замарковане в Советській Конституції або інших документах державного значення. Справа, однаке, не в тому, що написане, а в тому, як його інтерпретують. А про інтерпретацію дотепер рішала Москва. Що означає, наприклад, така фраза «сильні периферії — сильний центр», як про силу периферії знову рішатиме центр — Москва.

Захід, з малими винятками, традиційно був і далі є приклонником вкованої царями (Миколою I) концепції «єдиної неділімої Росії». Тому від нього наразі годі очікувати поневоленим народам допомоги. «Нью-Йорк Таймс» (27 липня 1989) реферує гіпотетичні думки американських консерваторів, що на випадок провалу Горбачова і його політики, Советський Союз розвалиться, а тоді він значно зменшений стане меншою загрозою для Заходу. Але це від разу заперечує ця газета, бо «розділений Советський Союз може пошкодити також американським інтересам. Незалежний Азербайджан стане загибллю вірмен, які там живуть. Інші етнічні меншини будуть загрожені в нових державах. Треба сподіватися, що криваво виекспльодує наново традиційний антисемітизм. Тим часом малі держави можуть стати ласим куском для Китаю та інших радикальних ісламських рухів і

створять догідні терени для ривалізації великорівнів.» Таке твердження цього престижевого щоденника нічого нового. Його кореспондент у свій час заперечував існування голоду в Україні.

Проживаючи від кілька десятків років в місцях свого поселення, люди українського роду не багато можуть впливати на хід подій на рідних землях. З радістю обсерують і помічають небувалий ріст і поширення української національної свідомості в останніх роках та ріст змагу за права українського народу, який з кожним днем міцнє. Виростаючи на рідних землях, провідники цього змагу найкраще знають і розуміють потреби, можливості та методи їхсягнуті. Їх остаточна мета, як висловився на установчому З'їзді Народного Руху України* за перебудову Черняк, депутат совєтського парламенту, і не тільки він, — самостійна Україна.

Від нас, українських поселенців, вони вимагають, за словами Чорновіла з 15 липня 89 р., моральної підтримки та посиленої освідомлюючої дії серед провідних кіл країн замешкання. Він рівночасно закликає до єдності та підкреслює факт, що не всі розуміють, що **доля України вирішуватиметься на Україні**. Йому прикро, що спроби об'єднатися в СКВУ не зовсім успішні, бо СКВУ ще дотепер не набув всеобіймаючого і вскохопляючого авторитету.

Українські поселенці, ідентифікуються з ідеєю незалежності, і тому не сприймають таких державних форм, як федерація чи конфедерація. Сьогодні в світі відомо, що не всі під певними словами розуміють це саме. Зміст слова підлягає інтерпретації, а вона, на випадок спору, завжди згідна з думкою сильнішого.

Розуміючи однаке розвоєві тенденції сьогоднішнього світу, Україна готова але, **з позиції самостійності** брати добровільну участь в регіональних економічних об'єднаннях, таких, як, наприклад, Європейська Економічна Спільнота.

Ще одна турбота. Російські шовіністи мають великий історичний досвід в методах імперіальної політики. Турбує можливість, щоб нова або інаново іншими словами оформленена ідея, на зразок одної православної віри, панслявізму, соціалізму чи якогось іншого інтернаціоналізму, не захотила й не затымарила умів провідних людей нинішньої України. Справа незалежності й демократії сьогодні стала пекучим питанням народів від Владивостоку до західних границь Східної Німеччини, від Північного моря по Середземне море. В такому товаристві міцніють можливості України витримати в зусиллі і боротьбі за «вільну, демократичну й справедливу Україну».^{**}

10 вересня 1989

* 9-10 вересня 1989

** Слова представника польської «Солідарності» Адама Міхніка на установчих Зборах Руху.

Сучасне

Іван Кедрин

РЕВОЛЮЦІЯ ЧИ ЕВОЛЮЦІЯ?

Кажуть, що найбільше на світі є «лікарів». Не таких з дипломами, а самозваних, доморослих які не потребують ніяких книжкових студій та лябораторійних досвідів, бо все знають із своєї мудрої голови. Але це неправда. Хоч на нарікання до сусіда, що когось болить голова, чи десь щось коле негайно почуєте пораду, як цьому запобігти і вилікувати, все ще «політиків» є більше як «лікарів». Щоби пошити черевики чи будь-який одяг, щоби стати архітектором чи вміти будувати мости або лікувати хворий зуб — треба того навчитися. Але для забирання голосу у справах політики — не треба ніяких студій. Не «лікарів» у «лапках», а «політиків» теж у «лапках» — найбільше. Можна інколи почути, що «кожний, хто вміє писати, може бути журналістом». Так само мудро ззвучить ствердження, що кожний, хто має язик, може висловлювати свої погляди на справи, що стосуються політики. Очевидно, у демократичних країнах право вільного слова є «а» абетки людських і громадських прав. І політиканство було би нещідливе, якщо обмежилося би до балакунства. Балакуни так само мають право жити, як надто мовчазні диваки. Лихо начинається тоді, коли політикані втручаються до актуальних відносин і затівають штуки, які в наслідках можуть бути навіть трагічними. Політиканство тісно пов'язане з неузвітвом. Політикан не знає, що вже учень Сократа Аристотель, вчитель Олександра Великого, у 4-му сторіччі перед народженням Христа, написав твір «Політея». Від того часу постала величезна література з ділянки політики, і вже за нашої пам'яті у великих університетах різних країн засновано окремі факультети політичних наук. Постала окрема ділянка науки — політологія. Основою політичних наук є наука історії і національної економіки. Як у медицині чи інженерії, так само у політології прийшла велика спеціалізація і диференціація. Нема такого мудреця, який був би фахівцем геополітики — із знанням історії та економіки, традиції і всіх етнічних прикмет і хиб усіх країн народів світу. Хто є спеціалістом проблем Східної Європи — не може бути одночасно таким же фахівцем проблем Близького чи Далекого Сходу. І сам європейський Схід теж вимагає у фахівців знання про різні країни й народи, які той європейський Схід, що становить частину Евразії, заселяють. І хто дискутує про проблеми України — той мусить знати не тільки її історію, історію української політичної думки та правду про всі успіхи й невдачі нашого народу, але й усе це про сусідів України.

Живемо тепер у такій прецікавій добі, коли на наших очах прохо-

дить процес заламання комунізму в усьому світі. Не вдався експеримент з так званим єврокомунізмом, який мав стати компромісовою комбінацією марксизму і демократії. Задуми теоретично був логічний і ніби правильний та відповідав передбаченню великого англійського історика Арнольда Тайнбі, що «капіталізм і комунізм стрінуться наполовині дороги». Не могли стрінутися, бо не може бути компромісу між вогнем і водою. Комунізм, який визнає монополь однієї партії у всіх ділянках державного і громадського життя з твердими законами також і для життя родинного, приватного, і демократія із повною свободою — це два антитиподи, що їх неможливо сполучити в якусь одну органічну і життезадатну цілість. У Франції й Італії комунізм був ще у половині цього сторіччя такий сильний, що тамошні комуністичні партії вирішували склад кожного державного уряду. Пригадаймо, що комуністичні партізани схопили були могутнього у Другій світовій війні диктатора Беніта Муссоліні і жорстоко вбили його — повісили дороги ногами. Сьогодні у Франції й Італії тамошні комуністичні партії скорчилися до такої міри, що ніхто із ними не рахується, бо вони перестали бути силовим чинником. Президентом Франції є соціал-демократ Франсуа Міттеран, але його соціалізм такий, який був в Галичині і на Наддніпрянщині під час відродження української політичної думки і під час нашого визвольницького здвигу. Соціаліст Юліан Бачинський був автором брошури «Україна ірредент», яку — поруч із Миколаєм Міхновського «Самостійною Україною» вважається за найперший документ української самостійницької політичної думки. Соціалістом був і Симон Петлюра, символ української збройної боротьби проти Московщини. Соціалістами були такі гуманісти, як голова Соціал-демократичної партії між двома світовими війнами в Галичині націолог Володимир Страсольський і знаменитий оборонець у політичних процесах Лев Ганкевич. Всі вони не мали нічого сін'ко спільногого з соціалізмом, що його скомпромітував марксизм. Володимир Улянов Ленін і гурт його приятелів захопилися наукою німецького економіста Карла Маркса і визнали його «Капітал» за свою політичну Біблію. Перещепивши книжкову теорію Карла Маркса у державно-політичну практику після захоплення влади у жовтні 1918 року — Ленін розпочав експеримент, який коштував буквально десятки мільйонів людських жертв і нужду сотень мільйонів людських істот. Комуністична партія стала монопольною владою у державі і утотожнила себе з державою, подібно, як французький король Людовик XIV заявив був: «Держава — це я». Державний монополь на всю продукцію і ввесь розподіл та державна контроля над усіма варстатами зарібкової праці — у теорії мала створити рай на землі. У практиці створили упривілейовану верству партійно-державних галапасів, — упривілейований велетенський державнопартійний адміністраційний апарат, з перетворенням усіх ще недавно багатих країн на країни жебраків із голодом замість добробуту. Коли впродовж 70-ти років панування большевизму в СРСР

та мілітарна суперпотуга не спроможна сама себе прохарчувати і все ще стоять там довжелезні черги перед порожніми крамницями — то цей стан мусів довести до заламання. Ця ситуація породила Михаїла Горбачова, який — здавалося — стане мужем провидіння, бо переведе реформи, які завернуть Схід Європи із шляху комунізму та скерують на шлях демократії. «Гласність» і «перестройка» по нинішній день стали гаслами, які тільки подали надію на зміну, але обмежились до страшеннє повільного процесу зміни. Безумовно настали такі поважні зміни і стало легше жити, настала більща свобода слова і друку, люди перестали так боятися, як раніше, і коли не щез ще зовсім поліційний терор, то і він став куди менший і не такий страхітливий. Але сам Горбачов не передбачав і не сподівався, що його «гласність» і «перестройка» стануть мітичним мішком Пандори, з якої висипляться хвороби, що їх вже не можна запхати назад у той мішок. Горбачов думав про економіку і здавав собі справу, що мусить спершу перевести чистку у партійній верхівці, щоби ортодоксійні марксисти і розбагатілі совбури не перешкоджали йому. Але не передбачив, що Советський Союз, зложений із 15-ти «самостійних» республік, з яких тільки одна — перша і найбільша Російська Соціялістична Радянська Республіка упривілейована і верховодницька, що той штучний злілок 15-ти країн захищається від національних рухів. Ще за царата і після його упадку за большевицької влади ведено брутальну русифікацію, щоб закріпити «одну неподільну» імперію. Всі ті поярмлені народи почали підносити голови. Однаково царі, як іх наступники, большевицькі диктатори, вважали, що від Балтики по Тихий океан і від Білого по Чорне моря має існувати на віки єдина неподільна Росія. Перша так звана Ленінська конституція включала клязвулю, що кожна з 15-ти членських республік має всі права «включно до відділення». Це була така сама брехня, як і прикметник «самостійна» біля кожної з тих республік. За царського режиму Україну переіменовано на Малоросію, але большевики залишили вивішку «Україна-український» з двох причин: 1) У 1920-му році була ще надто свіжою традиція Української Народної Республіки й у Кремлі боялися, щоб скасування національної назви не викликало спонтанної ворожої реакції і 2) вони, кремлівські вожді, правильно вирахували, що та зовнішня вивіска не пеершкодить їм перевести русифікацію.

Русифікація вдалася найбільше в Україні і Білорусі з уваги на схожість мови й віровизнання. Вона вдалася найменше у прибалтицьких і кавказьких країнах, бо і мова і віровизнання римо-католиків чи мусульман сильно різнилось від тих питоменностей у русифікаторів. І в Україні русифікаторську дію ведено на округло 25 років довше, бо Литву, Латвію й Естонію окуповано й згодом анкетовано щойно у Другій світовій війні, яку розпочав пакт Ріббентропа-Молотова на прикінці серпня 1939 року. Логічно, відродження національних свободолюбивих рухів у СРСР розпочалося там, де ступінь русифікації був

найнижчий, де національно-державна свідомість народу була найвища: в Естонії, на Литві, Латвії, у Грузії, у Вірменії, у мусульманських псевдо-самостійних республіках. Але комуністичний світ не обмежений до СРСР. У добі імперіялістичного експансіонізму сфера впливів Москви сягнула над Вислу, над Дунай, над Шпрее і над Велтаву. На переломі минулого й цього року події у комуністичному світі зарисувалися вже досить виразно: внутрі СРСР на перше місце висунулися три малі прибалтицькі країни, з-посеред сателітських країн почали суперничити у змаганні до свободи Польща й Мадярщина. У серпні 1989 року Польща стала першою комуністичною країною, в якій створено демократичний уряд. На Мадярщині відбудуться внедовзі вибори і всі познаки вказують на те, що комуністична партія програє і що повториться історія, яка відбулася в Польщі. Литва перша офіційно резолюцією свого парламенту зажадала від Москви перекреслити договору Гітлера із Сталіном, за яким загарбано три прибалтиці кі держави. Торг між ними і Москвою ще не закінчений. У Польщі теж щойно розпочався важкий іспит, що його мусить скласти демократичний уряд: чи вдастся йому поліпшити економіку, яку комуністи довели до стану руїни. Але ті події у СРСР складають вже досить ясний образ: яким шляхом може поярмлений комуністами нарід відзискати втрачену державну самостійність.

Ми бачимо виразно, що литовці, лотиши, естонці, поляки й мадяри, у меншій мірі грузини й вірмени та азарбайджанці є в тому щасливому положенні, що їхні комуністи є також патріотами. Активний діяч польської «Солідарності» Тадеуш Мазовецькі не міг би стати прем'єром, коли би комуністичні вожді, генерали Войцех Ярузельські й Чеслав Кіщак, та ще інші не були патріотами. Це дивна комбінація, але ми мали приклади і в історії України, що Микола Хвильовий, комуніст, був настільки українським патріотом, що стрілив собі в лоб, коли побачив, що червона Москва не звільнить України з кайдан. Комуністичний прем'єр Мадярщини Імре Надь пристав до національного табору й підготовив збройне повстання проти СРСР у 1956 році, але совєтські танки те повстання здавили. Імре Надя арештували й розстріляли. Тепер, літом 1989 року, в комуністичній Мадярщині його реабілітували, тіло викопали та з парадою знову похоронили.

Тому України і українців не можна ставити нарівні з будь-котрою країною і її народом, де вже нема проблеми внутрішнього двоподілу.

Президент Джордж Буш у своїй першій подорожі до Європи відвідав Польщу й Мадярщину. У Польщі офіційно вітав його комуністичний президент Войцех Ярузельський, але обідав Буш у голови «Солідарності» Леха Валенси. І недавно, вже після вставлення у Варшаві нового прем'єра в особі Тадеуша Мазовецького до Варшави прилетів голова республіканської меншості в Сенаті Роберт Долл із своєю дружиною Елізабет, членом уряду Буша, як секретар праці, — і в газетах з'явилася світлина, як оті американські гості, члени державної

верхівки ЗСА, сидять у кабінеті комуністичного президента Ярезельського і приявним демократичним прем'єром Мазовецьким. Чи можна собі щось подібне уявити в Україні? Чи можна собі уявити подібну ситуацію у Києві? Абсурд!

Політична наука вчить, що у кожній ситуації треба стосувати інші методи, такі, що їх саме диктує дана ситуація. Не можна діяти за одною рецептою в усіх обставинах і в кожному часі. У 1917-му році упадок царату заскочив Україну непідготованою до самостійного життя. Геніальний Шевченко передбачив таку трагічну стацію, що збудять Україну «окрадену», окрадену з національно-державної свідомості, окрадену із свідомості «хто ми і чи є ми діти». Сьогодні вже нема між істориками й політичними аналітиками суперечки на тему чому ми програли. Програли не тому, що було забагато «вороженьків», що не було зброї, що не було ліків, що не було коньюнктури, що не було союзників. Всі ті аргументи невірні, не відповідають історичним фактам. Програли ми тому, що не було національно-державного, свідомого свого «я» народу. Програли тому, що замість збройно боронити загрожену державність — сотні тисяч здорових мужчин проголосували «невтранальність», — «невтранальність» проголосували формально зукраїнізовані полки, сотні тисяч вояків південно-західнього російського воєнного фронту, самі українці, з крісами йшли до дому.

Тому ідеологія не може керувати політичною тактикою. Ми, українці, є в цілком іншій, гіршій, ситуації, як поляки, мадяри, чи литовці, лотиші, естонці. Генеральним секретарем компартії України є Володимир Щербицький, більший комуніст, як українець, русифікатор і один із прихильників Ігоря Лігачова, лідера правого крила компартії СРСР, противника всякої «перебудови». Здобування поступок мусить йти не через компартію, а почерез народ. І поки не буде національно і державно свідомих українських мас — годі думати про успіх визвольного здвигу. Тепер почався вже процес протверезіння з русифікаторського чаду. Але він щойно розпочався. Провідники Української Гельсінської Спілки і ті українські інтелектуали, які в останніх тижнях приїздили до ЗСА та з якими автор цих рядків мав змогу розмовляти наодинці, — одностайно стверджують, що найперше треба звести переможний бій за мову. Треба добитися закону, що українська мова є також мовою державною. У прибалтицьких країнах переведено вже давно закон, що єдиною державною мовою є тамошня національна мова, — в Україні одинокою державною мовою є все ще мова російська. Це глум над вивіскою «Українська» Соціалістична Радянська Республіка, це глум над советською конституцією. Але такою є дійсність. Дійсність така, що військо і поліція є в руках компартії, на чолі якої є ренегат. У Польщі військо і поліція є теж в руках комуністичного міністра внутрішніх справ і в комуністичного президента — генерала. Але ті органи безпеки не будуть використані проти народу, бо їх комуністичні керівники є патріотами та й вояцька

маса і більшість поліціянтів певне вже теж інша, як була в роках. коли у Польщі з призирством говорили про «безпеку».

Держава складається з території, народу і влади. Коли нема одного з тих компонентів — не може бути держави. Україна мала і має територію, в р.р. 1917-20 мала теж владу. Не мала народу. Тепер має тільки територію. Годі деклямувати про владу і про державу, коли найбільша національна свідомість все ще є тільки в Галичині і — за останніми вістками — на Полтавщині. Ясно, що коли би 50 мільйонів українського люду мали ту національно-державну свідомість, що її мають вісім мільйонів прибалтійців, тоді імперія розлетілась би. Але сумно і смішно, і прикро слухати, як дехто з українських патріотів-екстремістів гарячиться, що українську державу можна здобути тільки революцією. Це добре і легко твердити, — сидячи в барі за пивом або на залі, де ведеться дискусію у Нью Йорку чи в Торонто. Читали ми у «Свободі», що засновано у Львові «Пласт» і влаштовано недалеко пластиовий табір. Поліція розгромила його і виарештувала дітей. Читали ми теж, що в Україні (у Харкові) засновано СУМ та, що причетного до того діла українського діяча заслали на відчищування Чорнобиля. Автоматично насувається запит: який глупд робити такі діла, коли нема ще об'єктивних обставин, потрібних для успіху таких діл. У політиці — а не в політикасті — обов'язує закон: коли нема 5 відсотків шансів успіху — не розпочинати даного діла. Тут не було ні одного відсотка надії на успіх. Треба створити спершу зміну відносин, треба спершу створити відповідні обставини і для цього треба створити відповідну атмосферу. Як може вдатися організація Пласти чи СУМ, коли у більшості міст в Україні все ще лунає російська мова?! Як можна творити патріотичні організації молоді, коли та молодь в масі не знає рідної історії і класиків літератури?! Читали ми, що десь в Україні якісь патріоти створили організацію «для відбудови Української Народної Республіки». Хтось може зрадіти, — ось, мовляв, як уже далеко дійшов український рух спротиву! Насправді нема причини для радості. Є причина для смутку, що у процесі національного відродження вихоплюються одиниці, які задивлені в ідеологічне гасло «революція», і діють нерозважно. Ані в прибалтицьких країнах, ані в Польщі, ані на Маджарщині революції не пропагували і не робили та не робитимуть, дармащо там куди-куди сприятливіші умовини. Не робили і не роблять, бо знають, що провалили би те, що вже здобули і що напевне ще здобудуть ступневими, терпеливими, розумними ходами.

З України приходять добри вістки. Добре ті, які стосуються культури, бо культура є елементом зрілости нації. А проте час до часу появляються вістки недобри: на диво вони стосуються українських людей, які є принципіялістами і не знають, чи не хочуть знати, різниці між ідеологією і політикою і тактикою. Похвали гідний принципіялізм ідеології, — жалюгідний принципіялізм у політиці, а вже дуже прикрай принципіялізм у тактиці. У дискусії на тему ідеології-політики-тактики

можуть забирати голос також аматори. Але праця над відродженням нації затруеної брутальною русифікацією вимагає людей, які вміють єднати свій патріотичний ідеалізм з реалізмом. Ідеалісти мусять розуміти теж дійсність. Не може бути угодівства ані опортуніства. Але без реалізму у політиці нема взагалі політики.

Ярослав Курдидик

«ДОКТРИНУ ДЖИНГІС-ХАНА» УСПАДКУВАЛИ ПЕКІН І МОСКВА

Нешодавні, такі безоглядні і жорстокі винищувальні методи, які переводило модерно озброєне військо в розправах із мирним цивільним населенням, заставили світову опінію проаналізувати, прослідити й дошукатися джерел, що насправді спричинило ці поштовхи, що власна «народна армія» змасакрувала своїх невинних людей.

Базуючись на раціональних оцінках, мимохідь, насувається питання: Як і чи слід брати до уваги період і час, чому то власна армія силою розправлялася із своїм власним цивільним населенням, а не застосувала інших заходів?

Поруч звичайного масакрування безборонних людей, є ще ціла низка інших втихомирливих засобів, і їх слід було використати, бо ж у цих випадках не ішлося про вибух «громадянської війни», а про звичайну оборону своїх прав, через що сталося деяке безладдя і безправ'я.

Із засобів масової інформації, нам ще залишилися в пам'яті два разочі випадки неспівмірності, як , т.зв. «народно-сімейні армії» розправлялися з власним населенням у Тблісі, в Грузії, щоби, як галасувалося у пропагандивних звітуваннях, — «зліквідувати зародки антидержавного повстання». Або в іншому земському обширі, у неспівмірно широкому засяగу зробили такого самого роду людську масакру в Бейджіні, в Китаю.

При тому вдаряє велика подібність, що в однаковій мірі в Радянському Союзі, як теж у Китаю, чільні партійні посіпаки домагалися, щоби навести порядок «безоглядно і міцною залізою рукою». Ось виявляється, що в Грузії, після придушення цього першого народного зарушення, проти якого брали участь загони із спецармії ген. Р. Родіона, з особливою брутальністю, вони отримали окреме признання за дуже «справно і швидко, і безоглядно» зліквідований протидержавне повстання.

Правду однак кажучи, то китайські вояки з відомої 27-мої елітарної армії, під командуванням ген. Янг Шахуа, справилися на відомому майдані у Бейджіні це швидше ї справніше, як іхні співдрузі у Тблісі. Вони почали масову атаку вогнем машинових рушниць і заганяли

тисячі цивільних людей під гусениці танків, бронетранспортерів і самохідних швидкострільних гармат. Подібність між обидвома випадками ще й в тому, що ген. Янг Шаху за масакру свого власного населення дістав підвищення в ранзі, як казалося у відмічені, за те, що його армія стояла і захищала панівне комуністичне владування від загрози «капіталістів».

Очевидно, що в цілому вільному світі найсуворіше засуджено це масове вбивство власного беззахистного народу, а уряди всіх вільних держав, починаючи від США, Франції, Японії і країн Європейської Спільноти, забльокували продажу й достави зброї та військової технології, і, надобавок, припинили з Китаєм всі офіційні торговельні взаємини.

Переглядаючи міжнародне коментування, як і глибокі аналізи, що з'явилися в останньому часі, помітне намагання знайти відповідь, що властиво послужило за поштовх до такого кривавого вияву? Чи це безпосередньо зумовили місцеві обставини, чи може їх слід дошукуватися у зовсім інших хоч може й небезпосередніх спонуках.

Ідею до цього огляду дала авторові цих рядків доволі обширна праця М. Паркса, під наголовком «Монголія і походи Джінгіс-Хана», які познаки залишилися після всесвітніх підбоїв цього завойовника та, чи історичні передачі спадковості впливали на формування ментальності, що в ній домінує безоглядність у закріпованні імперіальної держави. Орди того монгольського полководця сімсот років тому підбили тодішній світ, і впливи Джінгіс-Хана просякали в Європу, Персію, Індію.

Джінгіс-Хан на початку з'єднав Монголію, а опісля розпочав побідні підбої, що після сімох сторіч ще залишили тривожні згадки для всієї людськості.

Воно дивно, що єдиний монумент, який остався по Джінгіс-Ханові в Монголії — це невеличке село, положене в закутині на далекому північно-східньому окраї Монголії. Переповідається, що це невеличке людське поселення було дещо більше, коли довгі роки було «спіцентром», в якому Джінгіс-Хан приймав амбасадорів з Китаю, Європи та Індії та де він розробляв та виготовляв плани своїх побідоносних підбійних кампаній.

Сучасні відвідувачі оновідають, що в національному музею в столиці Улян Батор висить на стіні великий виполовілій портрет, а на столах порозмішувані імпровізовані новішого часу мапи із маршрутами його головних підбоїв. З цих схем маршрутів, оцінюючи їх об'єктивно, Джінгіс-Хан був насправді сміливим полководцем, що своїми безприкладними походами змінив курс історії. Він почав забирати підбоями найближчі території, згодом розгорнув їх та посягнув через Центральну Азію до Персії та на території Московії і Східної Європи, а в Азії — крізь Китай — до Кореї і В'єтнаму.

Перед своєю смертю 1227 р. у віці 65 років, Джінгіс-Хан називав

залишки сам себе «верховодом та імператором людства». А чільні авторитетні історики ставлять Джінгіс-Хана на рівні з такими велетнями, як Александр Великий і Цезар Юлій.

Але водночас Джінгіс-Хан і його народ перейшов до історії з тавром синонімності у безоглядності та жорстокості. І навіть в історії самої Монголії є загадки про цілу чергу міст, що були захоплені й у короткому часі знищенні дощенту, населення перебито майже повністю, а тих, що осталися живими, переведено у безправних рабів для виконування найважчої праці.

І тепер, з перспективи віків, всі нелюдяні й жорстокі підбої, може видаються дивними й неймовірними для самої Монголії, населення якої перемінилося у дуже роботячий і мирний народ. І в усіх своїх навчаннях історії намагаються якомога найсвітліше представити свого колишнього полководця, як одного з тих володарів, що об'єднавши довкола Монголії чимало племен і народів, проводив і закріплював свої імперські здобутки. Про це згодом сказав Макіявлі: Всі засоби сили, що вживаються для закріплення влади, виправдують себе.

Сьогодні така політична форма сили застосовується у Радянському Союзі і Китаю, які «одідишли» формулу «доктрини Джінгіс-Хана», що все себе виправдує, якщо йдеться про володіння і верховодство.

Одною із цих країн, що їх підкорила Монголія, були території тодішньої Росії, а світові історики стверджують, що аж до 1550 року володіла там «Золота орда». Таке саме, в дещо відмінному варіанті, відносилося і до Китаю, зокрема до його південних обширів, які межували тоді з Московською імперією.

Від тих часів аж по сьогоднішній день, неначе залишилися «нап'ятнування» на психіці, цих двох народів відносно влади, пов'язуючи їх з ім'ям Джінгіс-Хана. Ніхто не знає, коли й звідки взялася примітка, що Китай і Росія — це «нащадки Джінгіс-ханської орди». При чому речники цього «назовництва» стверджують, що нікому з цих народів не вдалося опрокинути і відпекатися від цієї назви, а тимпаче замінити іншим словом це нап'ятнування... Теж досі ще не вдалося реабілітувати Джінгіс-Хана, і всі намагання в тому напрямі тільки все більше комплікують уведення поправок у його характеристику — тільки додають більше суперечностей.

Проф. Н. СІР Оджейв, один з передових істориків Монголії, під проводом якого проводилися досліди в головній столиці Джінгіс-Хана, Каракорум, у центральній Монголії, підкреслює, що за його відомостями, всі праці про Джінгіс-Хана, а їх є понад пів сотні — 30-ти різними мовами, не змінили і не поплішили характеристики Джінгіс-Хана, ані теж авторам не вдалося опрокинути злонаміреного вислову — «Нащадки Джінгіс-Ханової орди».

Що стойть за лаштунками цих сучасних надзвичайних струсів і подій та як вони відіб'ються на політичному та мілітарному розвитку відносин в Радянському Союзі і Китаю — не так легко злагнути.

Нам, бувшим воякам, відоме тільки таке: Не має нічого більше загрозливого, непевного і небезпечного, ніж хоби у здогадах, покладатися на повну відданість і вірність збройній силі — тобто на вояцтво.

У тоталітарних країнах, залишилися і покутують ще й досі думки, що у збройних діях, все наче зводиться й узaleжнюються від автоматизму, а не від вояцтва, яке є зложене з людей різної моральної вартості. Адже вояцтво, як і прийнято в сучасних збройних силах, зложене в 90% з покликаних цивільних людей. Знавці підкреслюють, що на призовне вояцтво в чисто національній державі можна покладатися, що воно буде обороняти державну рацію своєї вітчизни та буде прaporonoсцем її величі.

Андрій Коморовський

ВИБОРИ В СРСР: ФЕНОМЕН «ГОЛОСУВАННЯ ПРОТИ»

Нешодавно відбулися вибори народних депутатів СРСР. Вони притягнули увагу всього світу, а зокрема, з самозрозумілих причин, і української діаспори, — це вперше за існування Радянського Союзу дві треті кандидатів вибирають в загальному голосуванні.

Вибрано 2.250 народних депутатів. З того числа 750 (одну третю) не вибирал народ у загальному голосуванні, а вибирали їх партія і всесоюзні державні організації та установи, як от: Комсомол, Академії наук і т.д., 750 припало на т.зв. територіальні округи, а 750 — на національні території.

СРСР поділено на 750 територіальних округів з рівною кількістю виборців, при чому враховувалося адміністративно-територіальний поділ республік. Національно-територіальні округи утворювалися за нормами: 32 округи в кожній республіці, 5 округ в автономній області і одна — в автономній окрузі.

Україна була представлена 262 депутатами, в тому 87 назначених державними організаціями. У складі депутатів 70,7% від українців, 26,5% — росіян, 3% — представники ще 5 національностей. Майже 16% депутатів — це жінки, понад 9% — молоді люди віком до 30 років. (Право обирати мають громадяни, які досягли 18 років, а бути обраними, які досягли 21 року.)

Партійні органи застосували різні махінації, щоб поставити тільки свого єдиного кандидата, і через непоінформованість про виборчий закон і інші труднощі в організуванні громадськості, близько 400 кандидатів — між ними високі партійні керівники — не мали у виборах проти себе жодного опонента. Вони були певні своеї перемоги. Однак, Закон про вибори, схвалений 1988 року, включає інтересний механізм: ...«голосуючий викреслює в бюллетені прізвища кандида-

тів, проти яких він голосує». Іншими словами, виборець може залишити прізвище тільки одного кандидата, за яким голосує, або викреслити всі прізвища.

Таким чином у 195 округах з 1-2 кандидатами, де жоден кандидат не переміг — не отримав 50 відсотків плюс один голос усіх голосуючих — відбувалися повторні вибори (не пізніше двох місяців). У 76 округах, де змагалися три і більше кандидатів і жоден не отримав більшості, відбулись повторні вибори за двох перших кандидатів (не пізніше двох тижнів).

Варт згадати, що найбільші проблеми виринали при визначенні кандидатів, де партійна адміністрація вдавалася до різних штучок, провокацій, а то й арештів, щоб не допустити до небажаних її кандидатів. У багатьох випадках ті заходи показалися безуспішними при приміненні «голосування проти».

У повторних виборах у багатьох округах виборці відмовились від окружних виборчих зборів, користуючись законом, що «висування кандидатів в депутати провадиться на зборах (конференціях) трудових колективів». Так в одному з київських округів зареєстровано 33 кандидатури: найбільше голосів одержали В. Черняк і В. Карпенко, а у повторному голосуванні переміг Черняк.

З неменшими проблемами зустрічалися деякі кандидати під час передвиборчої агітації. Найголосніший випадок — перемогла журналістка з Житомира, яку до дня виборів гостро критикували місцеві владі, преса, радіо і телебачення. Але виборці віддали їй 90 відсотків голосів.

Ще в час передвиборчого процесу запримічувалося багато недомагань самого Закону, який допускав різну інтерпретацію його тексту. Найбільшими критиками закону стала московська група ліберальних депутатів, підтримана депутатами з різних республік. Вони є за безпосереднім народним вибором депутатів Верховної Ради і президента СРСР. (Тепер самі народні депутати в останньому З'їзді з-поміж себе вибрали верховних депутатів до Ради союзу Верховної ради і Ради національностей Верховної ради — по 271 депутата до кожної.) Гостро критикується теж назначування одної третьої депутатів загальносузійними організаціями.

Республіканські вибори було назначено на листопад ц.р. Однак, незадовільний вислід виборів народних депутатів заставив партійні організації краще підготовитись до наступних виборів, і це було причиною, що Горбачов переніс ці вибори на весну 1990 року. Та непередбачені події, — штрайк шахтарів, які у своїх вимогах поставили теж якнайскоріше перевибрання місцевих депутатів, причинилися до відкликання розпорядження про перенесення виборів на весну. Треба сподіватися, що незабаром уведуть зміни в Законі про вибори.

Немає найменшого сумніву, про першорядну важливість виборів на теперішньому етапі перебудови. Це яскраво виявилося в прибалтицьких республіках, в Польщі й Угорщині.

Велику роль у виборах народних депутатів відіграв Український народний рух за перебудову. Не зважаючи на всякі труднощі, роблені партійним апаратом, — Рух не хотував зареєструвати — УНР здобув велику популярність серед населення. Наприклад, в останніх виборах 83% кандидатів у Галичині, які не підтримували УНР, а 73% у Східній Україні, перепали у виборах.

Сьогодні перед Рухом одне важливе питання: чи він до часу республіканських виборів зуміє виставити своїх власних кандидатів?

Люди і опінії

Едуард Федорович

УРРАЇНА В ЧАС РОСІЙСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 РОКУ (Думки двох чужинців)

Майже одночасно в двох західно-европейських країнах — в Англії і Франції — з'явилися інформації про Україну з часу російської революції 1917 р. В Парижі П'єр Шасль опублікував в 1917 р. розвідку про українське питання і принципи національностей,⁽¹⁾ в якій зазначив, що з усіх проблем, які виникли в Росії після лютневої революції, найбільш важливою є справа України. В лютому 1918 р. в Лондоні адвокат Л.П. Росторгуєв з рамени Російського Товариства⁽²⁾ виголосив для англійської публіки доповідь про Україну і її народ.

Дарма, що повалення цару й вибух революції в Росії викликали широкий відгомін у цілому світі, про Україну було на загал мало відомо. Нпр., в Англії, як це заявив предсідник сесії Російського Товариства, сер Роберт Віліям Перкс, справа України була «мало популярна». Також сам доповідач підкреслив на вступі, що пересічний англієць, навіть інтелігентний, необзайомлений з українським питанням, нпр., один його знайомий був переконаний, що Україна — це частина Сибіру, а другий, більш «едукований», твердив, Україна лежить десь в околицях Каспійського моря. Тому щоб бодай трохи зазнайомити англійців з українським питанням, Росторгуєв постановив подати в своїй доповіді основні відомості про Україну і українців.

Треба пам'ятати, що Росторгуєв за національністю росіянин, який народився і виріс на Україні, знову з власних спостережень, і тому старався представити українську справу об'єктивно, а навіть з деякою симпатією, але все таки не міг всеціло позбутися свого великоросійського патріотизму. Видно це хоч би з того, що такі поняття, як «Русь» тобто Україна і «Росія» або «руський» в розумінні «український» і «російський» є для нього ідентичні, а союз Мазепи з Карлом XII він називає зрадою.

Перш за все, назва «Україна» — на думку доповідача — виникла щойно після Люблінської унії з 1569 р., коли українські, чи як тоді говорилося руські землі ввійшли в склад Польщі і творили її південні кордони, отже, були її пограничним або «окраїнним» краєм. Звідси назва «Україна». (Тут вплив польської теорії.) До того часу та територія була відома як Русь, а вже пізніше царський уряд назвав її Малорісією.

Етнографічно Україна — це край, де живуть українці, тобто народ, що говорить тою самою українською мовою. Вона лежить в південно-західній частині Росії. Її столицею є Київ, а головним портом Одеса. Україна охоплює теж Східну Галичину й Буковину, що належать до Австро-Угорщини.

Немов у доповненні тих інформацій, Шасль зачисляє до України ще Закарпаття, тобто землі на південному схилі Карпат. Тут живе коло 400.000 українців, яких деколи називають русниками або угрупами. Закарпаття від 14 ст. є під угорщиною й українське населення було піддане сильній мадяризації. Велика земельна власність є виключно в мадярських руках. Українські селяни бідні, і тому багато з них виїмігрувало до Північної Америки. Хоч закарпатські українці є уніятами, російський уряд віддавна пропагував серед них православ'я і прихильність до Росії. Але нині русофільство тут є архаїзмом. Щодо Буковини (Шасль називає її «Зелена Русь»), то тут живе 300.000 українців. Всі вони православні й займаються хліборобством. Велика земельна власність в руках румунів. Від 1775 р. Буковина є австрійським коронним краєм, тут великі німецькі впливи, Чернівецький університет — німецький. Галичину Шасль вважає головним vogniщем українізму. Згідно із статистикою з 1900 р. в Галичині є 70% українців, 16% поляків і 13% юдів. Проте поляки мають тут впливи і владу, до них належить велика земельна власність. Українці — це в переважній масі малоземельні селяни, а їх інтелігенція — це греко-католицькі священики. Тільки завдяки надзвичайним зусиллям вибороли собі українці у Відні деякі права і пільги так, що навіть українці з Києва втікали до Галичини перед царськими переслідуваннями. Очевидно, центр українства таки над Дніпром. Не зважаючи на царські утиスキ, згідно із статистикою з 1897 р., 7.358.000 мешканців Київщини, Волині і Поділля подали українську мову як рідину. Поляків тут мало, всього 1,7%, і їх вплив мінімальний. Цікаво, що Шасль — всупереч загальній тодішній опінії — зараховує до українських територій також Холмщину й Підлящя, які прилучено до Польського Королівства, що його створено рішенням Віденського конгресу з 1815 р.

В дальшій частині доповіді Росторгуєв підкреслює, що земля України багата, врожайна, славна своїм чорноземом, дає добре жнива без погноїв. Не диво, що головним заняттям населення є хліборобство. Є там також гуральні, цукроварні та копальні різних мінералів, а особливо залізної руди та вугілля. тут теж найкращі металургійні

заводи, що їх започаткував англієць Юз,⁽³⁾ якого вважають батьком російської металургійної промисловості. Населення України займається також домашнім промислом, головно вишиванням; але найбільше поширене тут малювання ікон, бо — як відомо — православна церква не має статуй, тільки ікони, що прикрашують стіни церков і приватних домів. Деякі з них ікон мають велику мистецьку вартість. Варто теж підкреслити, що українці є дуже музикальні, їх спів милозвучний, майже в кожному селі є хор, хоч не завжди вищоколений.

З черги доповідач обговорює питання української народності чи раси та української мови, а саме чи українці є окремим народом, відмінним від поляків і росіян, та чи українська мова є самостійною мовою чи тільки ліялектом російської або польської. Над тими питаннями велися довгі й гарячі дискусії. З уваги на особливе положення України в орбіті польських і російських впливів, українці та їх мова були наражені на польонізацію, зглядно, русифікацію. Тому поляки й росіяни твердили, що українці не є окремим народом, тільки якимсь різновидом чи відміною польської або російської раси. Однак, на підставі дослідження будови чашки й кістяка, антропологи доказали, що українці є окремою расою: їхні чашки мають овальну форму, ростом вони значно вищі від поляків і росіян, волосся в них темніше, ніж у поляків чи росіян.

В зв'язку з тим, кілька слів про національні риси характеру українців. Розвинулися вони в результаті історичного процесу, і ними відрізняються українці від росіян. Отже, українці, як нащадки козаків-поселенців, що втікли від польського гніту, мусіли боронити свої поселення і були здані на власні сили. Звідси в українців енергія та ініціатива, вони переважно індивідуалісти тоді, як росіяни привикли до спільногоЖиття в громаді. Українці люблять свободу в приватному і громадському житті. Вони волять систему приватної власності, тоді як в Росії є комунальна «общинна» система. В українців нема таких великих родин, як у росіян. Коли українець жениться, він залишає батьківський дім і починає власне господарство, а росіяни в таких випадках залишаються при родині й така родина часто складається з 20 або й більше осіб, що мешкають разом під автократичною владою голови родини. Також у політичному житті українці мають скильність до республіканської форми правління, росіяни натомість витворили в себе сильну автократію. Боротьба українців за незалежність, яку вони провадили впродовж віків, розвинула в них сильне почуття націоналізму. Не зважаючи на тиск російського уряду, те почуття було в Україні завжди живе, воно виявлялося при багатьох нагодах, але російський уряд вважав його чужоземною інтригою і далі провадив політику русифікації.

Щодо української мови, то Шасль і Росторгуев однозгідно стверджують, що російський уряд ніколи не визнавав її. Переслідування мови почалося вже за Петра I, а дійшло до вершка в 19 ст., коли

міністр Валуєв в 1863 р. заявив, що української мови не було, нема й ніколи не буде. Це справді дивовижне твердження — завважує Росторгуєв — якщо взяти до уваги, що тією мовою говорить більше, як 30 мільйонів українців, які мають свою літературу, може не таку багату як російська, але все таки доволі велику. Крім того в справі української мови є свідоцтва академіків-мовознавців з Петербургу, які офіційно ствердили, що це окрема слов'янська мова, відмінна від російської і польської так, як сербська, чеська та інші слов'янські мови.

Для кращого зрозуміння української проблеми Росторгуев подає короткий нарис історії України. Як можна було сподіватися, тут трапляються деякі неясності, доповідач змішує історію України з історією Росії, вживаючи без розрізнення термінів «Русь», «Росія», «руський», «російський». При обговоренні положення України між Польщею і Росією завважується в доповідача більш негативне ставлення до Польщі, ніж до Росії.

Свій виклад історії України починає Росторгуев від Києва, тобто від Київської Русі, що складалася тоді з багатьох князівств. В X і XI ст. Київ, що був положений на важливому шляху з Візантією, належав до найбагатших міст Європи, був славний своїми церквами та освітою. Київські володарі жили в добрих взаєминах з західньою Європою. В половині XII ст. напали на Русь татари, зруйнували Київ та спустошили південні князівства. З ослаблення Київської Русі скористала Литва й забрала її землі. Литовці, що не є слов'янською расою, в тому часі були ще неграмотними поганами й легко підпали під вплив руської культури, прийняли закони Київської Русі, а її мова стала урядовою мовою литовського княжого двора. Литовсько-русська держава процвітала. Але в 15 ст. татари знова напали, тим разом з Криму, спустошили українські землі і вдруге зруйнували Київ. Та згодом народ почав наново заселявати спустошені південні простори, спершу поволі, але після Люблінської унії кольонізація поселилася. На те склалися дві причини: релігійна нетерпимість та економічні умови. Поляки переслідували православ'я і поширювали римо-католицизм. Через переслідування українці почали втікати на південь і там шукати притулку в незаселених просторах. А тому що тут завжди була загроза татарських нападів, нові поселенці мусіли боронитися власними силами. Так постали козаки — політично незалежні люди. Вони творили військові спільноти й були одночасно вояками та хліборобами. Полонізація українських земель принесла тимчасом погані наслідки. Вищі українські верстви, заманені польською культурою і магнатськими привileями, зрадили народ, стали римо-католиками і перейшли в польський табір. Тільки простий народ стояв твердо при вірі батьків. Окрему роль відіграли ще й економічні проблеми. Раніше головним заняттям населення було риболовство і мисливство, а при кінці 16 ст. їх місце зайняло хліборобство. Щоб здобути сільсько-господарського робітни-

ка, треба було вільного досі селянина перемінити на кріпака з обов'язком працювати на землі великого землевласника. Хоч Польща вважалася тоді вільною країною, то її конституція була подумана в першу чергу для шляхти, в ній не було місця для вільного селянина. Це якраз були ті причини, що дали поштовх до посиленої колонізації теренів, заселених частково козаками. Ті землі були поза межами Польщі, її влада сюди не сягала й ті козацькі поселення мали практично повну незалежність. Вони саме стали притулком для гноблених і переслідуваних.

Козаки радо приймали нових утікачів, і внаслідок того кількість козаків швидко зростала, а терен їх поселень посувався далі на схід і на південь. З часом козаки зорганізували свою армію, що мала дуже демократичний устрій. Вся козацька територія ділилася на полки, кожний полк вибирав свої старшину, який виконував військові і цивільні функції. На чолі армії стояв виборний гетьман, що мав майже необмежену владу. Найдальше висунені козацькі аванпости були на Січі нижче Дніпрових порогів. Тут була окрема козацька спільнота, незалежна від решти армії. Ті козаки-запорожці здобули собі велику славу своєю незвичайною відвагою та посвятою для справи миру. Вони самі називали себе лицарями, з природи дуже демократичними лицарями. До їх гурту міг приступити кожний, хто визнавав православну віру і був готовий підкоритися січовим правилам. Старшин на Січі вибирали на протяг одного року, але Січова Рада могла їх звільнити перед закінченням однорічного речення. Козаки жили на Січі в шатрах, свого приватного майна не мали, бо все належало до громади. Січовики були неодружені, а коли б хтось із них при провадив на Січ жінку, то йому грозила кара смерті. Якщо якийсь козак хотів женитися, то мусів переселитися поза межами Січі й мусів відмовитися від права голосування, бо повні політичні права мали тільки ті, що жили на Січі. Взагалі, поселенці ділилися на три групи: неодружені-січовики, що мали повні права; жонаті козаки, що мешкали на хуторах, вони не мали політичних прав, але в часі війни мусіли помагати січовикам; селяни, що працювали на ріллі.

Доповідач підкреслює, що козаки брали провід в релігійних і політичних війнах проти татар, турків і поляків. Агресивна політика польського уряду супроти українського населення змушувала українців до частих повстань, в яких селяни діставали поміч від козаків. Козаки зрештою мали свої претенсії до Польщі. Поляки заздрісним оком дивилися на зростаючу козацьку силу й хотіли обмежити число козаків при помочі реєстрів, змушуючи решту, неохоплену реєстром, працювати на ріллі для польської шляхти, якій королі надавали великі маєтки на козацьких землях. В тих польсько-українських конфліктах було багато жорстокостей по обох боках. Здавлюючи селянські бунти, поляки жорстоко тортурували бранців, а потім майже кожного карали смертю і то в дуже нелюдській формі: жарення на вогні, здирання

шкіри з живого, вішання на гак за ребро так, що засуджений ще кілька днів мучився, заки закінчив життя. В польській історії записано, що одного провідника повстанців, засуджено на кару смерти, тортуровано впродовж 14 днів. Українці відплачувалися полякам в подібний спосіб. В часі тих повстань крім польської шляхти терпіли також жиди. А були до того причини: польські землевласники завжди потребували грошей і тому віддавали свої маєтки жидам в оренду, очевидно за відповідною заплатою. В тому часі жиди творили в Польщі середню класу й контролювали всю польську торгівлю. Таким чином, жиди були практично панами, а українці просто невільниками, від яких вони вимагали різних послуг в безпощадній формі. Велике невдоволення серед українців викликало жидівське втручання в церковно-релігійні справи. Пан звичайно мав певні права до церкви, побудованої на його землі, і ті права він передавав жидівським орендерам. Жиди мали в себе ключі від церкви, і її не можна було відкрити без жидівського дозволу, за який треба було платити, часто доволі багато. Тому не дивно, — каже Росторгуєв, — що гнів народу звернувся не тільки проти поляків, але також проти жидів. Це було видно головно в часі повстання Хмельницького, який вкінці визволив Україну з-під польського панування.

Хмельницький бачив, що власними силами не зможе встоятися проти Польщі, тому заключив союз з Москвою в Переяславі 1654 р. І Г'єр Шасль і Росторгуєв однозідно підкresлюють, що ані Хмельницький, ані козаки не мали наміру бути підданими московського царя. Цар погодився респектувати суверенність України тобто зберігати її повну незалежність з правом вибирати свого гетьмана, як голову держави, та входити в дипломатичні взаємини з іншими державами. Як відомо, Москва тих зобов'язань не дотримала.

Переяславський договір довів до довготривалої війни між Польщею і Москвою. Та війна закінчилася Андрушівським договором з 1667 р., на підставі якого Правобережна Україна без Києва дісталася Польщі, а Лівобережна перейшла під владу Росії. Так, отже, Україну поділено на дві частини; кожна з них була замала, щоб боротися за свою незалежність. Найкращі елементи українського народу змагали до об'єднання обох частин України під владою одного гетьмана, з наміром відрватися від Польщі і Росії. Щоб здійснити ті пляні, українські провідні діячі шукали помочі в чужих державах.

Більше, ніж пів століття, Україна була сценою неспокоїв і політичних інтриг. Серед народу не було єдності, постали різні партії, деколи навіть ворожі одна одній, і через те не осягнено бажаної мети. Треба також приписати вину провідникам, які часто ставили власні амбіції та інтереси вище загального добра. Це довело до того, що Москва почала втручатися у внутрішні справи України. Населення, втомлене довгими війнами, бажало тільки спокою, а Москва якраз обіцяла той спокій. Крім того, багаті українські роди виявляли тенден-

цію створити власну упривілейовану клясу на зразок польської шляхти, а селян обернути в кріпаків. Це відвернуло селянську верству від вищої кляси і вона не хотіла підтримати її в діях проти Москви, яка саме тоді почала на Україні діяку лагіднішу політику. Якраз ті дві останні причини довели до невдачі гетьмана Мазепи, при помочі Карла XII, визволити Україну. (Росторгуев називає дію Мазепи «зрадою».) Інакше задивляється на це Шасль. Він уважає, що не ліберальна, а навпаки загарбницька політика царського уряду довела до повстання Мазепи.

Після Полтави цар Петро I піддав адміністрацію України під московську контроль, уряд гетьмана залишився на якийсь час вакантним, а потім цар сам з поминенням козацької Ради назначив гетьмана. Після цього цариця Катерина завершила його роботу: скасувала гетьманський уряд і зруйнувала козацьку твердиню — Січ. Частина козаків подалася до Туреччини, де заснували Задунайську Січ, а інші помандрували на Кубань. Так на Україні не залишилося військової сили для оборони політичної незалежності та вольностей народу. Тепер цариця Катерина не мала перешкод для об'єднання України з рештою російської імперії. Лівобережну іПравобережну Україну (ту останню дістала після першого поділу Польщі в 1772 р.) вона поділила на поодинокі області-губернії, які стали складовими частинами Росії. Цариця щедро нагороджувала своїх фаворитів великими маєтками на Україні, надавала дворянські титули високим українським військовим урядовцям та запровадила на Україні кріпацтво, яке вже існувало в решті імперії. Переяславський договір перестав фактично існувати. Не залишилося нічого з «вольностей і привileїв», що їх цар обіцяв зберігати. Впродовж цілого 19 і початку 20 ст. на Україні проходила посиленна русифікація.

Поляки, в своїх намаганнях знищити українську національність, заставляли українців переходити на римо-католицизм в надії, що все інше піде само собою і вони стануть поляками. Серед теперішньої польської аристократії є багато видатних родів, що їх предки були українцями. Росіяни, які подібно, як українці, є православними, мусіли знайти інший спосіб «об'єднання», і тому поклали головний натиск на українську мову й українську літературу. Російська мова стала офіційною в урядах, в школах, а навіть в Церкві. Українці завжди виявляли великий інтерес до освіти і, незважаючи на різні лихоліття та війни, освіта в Україні процвітала. Київ гордився своєю Академією, а в багатьох українських містах були гімназії і початкові школи. Але в 19 ст. завважується деякий занепад в початковому шкільництві, частково тому, що російський уряд загально неприхильно ставився до навчання серед нижчих кляс населення, а частково тому, що навчання на Україні відбувалося в чужій російській мові, якої учні початкових шкіл не розуміли як слід. крім того українські книжки були заборонені, і українське селянство залишилося майже неграмотне.

Доповідач об'єктивно стверджує, що українці принесли освіту до Росії. Ще перед Переяславським договором москалі запрошували українських вчених до Москви закладати там школи, а після Переяслава число українських вчителів у Москві сильно збільшилося.

Вже в 17 ст. українці мали свою літературу, хоч твори були писані тогочасною книжною мовою, що була мішаниною старослов'янської та української мов. Правдива українська література в народній мові почалася на початку 19 ст. (на справді при кінці 18 ст., з появою «Енейди» Котляревського в 1798 р.), яке видало великого Шевченка і Гоголя (цей останній, з роду українець, але писав російською мовою). Не зважаючи на гостру царську цензуру, все таки появлялися друком українські твори. Але вже в 1876 р. цар видав указ (т.зв. Емський указ), яким заборонено видавати книжки українською мовою. Але, — як це стверджує доповідач, — ніяким утиском не можна вбити духа нації. Українці знайшли вихід з положення, а був ним український театр. Царський уряд заборонив писати українською мовою, але не було заборони говорити нею, тому українські мистці заговорили українською мовою зі сцени. Український театр мав великий успіх, він видав талановитих акторів і драматургів, що принесли славу цілій Україні, були теж відомі в Росії.

Наддніпрянські українці з заздрістю дивилися на своїх братів в Галичині, де під австрійським конституційним режимом вони мали забезпечені можливості національного розвитку. Тут українська мова була визнана урядовою, були українські школи, українська преса. Тому українські діячі з Наддніпрянщини, щоб уникнути царського переслідування, втікали до Галичини, зокрема до Львова, де знаходили можливості свободної діяльності.

Заборона українського слова в Росії тривала 10 років, а потім трохи послабла. Внаслідок революції з 1905 р. знесено цензуру, українська література віджила, з'явилася українська преса. Проте, революція не принесла основних політичних змін. Формально Росія стала конституційною монархією, але на ділі вона далі була автократичною державою. Українське питання все ще чекало своєї розв'язки.

Все таки, — як подає П'єр Шасль, — українці використали урядові пільги і почали закладати «Просвіти», розвинувся кооперативний рух, що поширював українські ідеї, на університетах Києва, Харкова й Одеси відкрито катедри української мови. Але вже в 1907 р. наступила реакція: заборонено українську пресу, розв'язано «Просвіти», великоросійські націоналісти ставилися ворожо до української мови, вони готові були дозволити навчання в польській чи литовській мовах, але в ніякому разі в українській.

З вибухом Першої світової війни положення в Україні погіршилося. Коли російська армія зайняла Галичину, царський уряд заборонив українську пресу, закрив українські школи, бібліотеки та освітні товариства. Одночасно почалися на Придніпрянщині переслідування

українських патріотів, які не бажали нічого нового, тільки пошанування Переяславського договору, тобто хотіли мати автономну Україну, об'єднану з федерацівною Росією. Царська політика в Галичині скрипила серед українців сепаратизм і підготовила ґрунт для проавстрійської пропаганди.

Після лютневої революції в Росії, утворилася в Києві Українська Центральна Рада, яка зажадала від Тимчасового Уряду в Петербурзі визнати автономію України. Петербург поставився негативно до тієї вимоги. Тоді Всеукраїнський З'їзд, що — назважаючи на оборону Керенського — відбувся в Києві в червні 1917 р. при участі 2.000 делегатів, проголосив Перший універсал про автономію України, без відділення від Росії. Але Тимчасовий Уряд був надто повільний, щоб як-ті здефініювати свою політику супроти України. Тим часом положення в Росії і в Україні змінялося з дня на день. Українці нетерпеливіше виступали з новими вимогами. В короткому часі українські автономісти втратили голос, їх місце зайняли спершу федералісти, а потім сепаратисти.

Події на Україні розвивались швидко, особливо після захоплення влади більшовиками в листопаді 1917 р., ѹ довели до Четвертого універсалу 22 січня 1918 р. Росторгуев чомусь не згадує про цю подію, дармащо свою доповідь виголосив 18 лютого 1918 р., отже майже цілий місяць після проголошення самостійності України. Говорить він зате про Берестейський мир, що якраз тоді був укладений між Україною і Німеччиною та іншими Центральними державами. На його думку, в Центральній Раді спершу не було мови про мир взагалі. Центральна Рада була українським парламентом з тим, що Україна мала залишитися в союзі з Росією, як партнер великої федерації незалежних республік. Рада не мала мандату заключувати якийнебудь мир. Але прихід до влади більшовиків змінив ситуацію. Центральна Рада вважала більшовизм анархією і боялася, щоб та анархія не перенеслася на Україну. Більшовики заявилися за миром з Німеччиною. Було тоді загальне переконання, що більшовики є німецькими агентами, а тим самим зрадниками. Центральна Рада почала поборювати більшовиків та приступила до реорганізації українських військових частин, що були здеморалізовані більшовицькою пропагандою. Рада тоді вірила, що вдастся перемогти більшовиків і що Росія залишиться в лавах союзників. Коли ж більшовики почали мирові переговори з німцями, позиція Центральної Ради стала дуже трудною. Треба пам'ятати, що більшовики не визнавали Центральної Ради, як репрезентанта України, і привезли з собою до Берестя власну делегацію, що репрезентувала українських більшовиків. Тоді Рада вислава до Берестя свою делегацію для переговорів з німцями.

Чи те рішення Центральної Ради правильне, Росторгуев не береться відповідати, бо не відомо, як розвинуться дальші події. Предсідник сесії сер Перкс заявив, що коли українці зберегли бойові при-

мети своїх предків, то вони принесуть німцям багато клопотів.

Француз П'єр Шасль у своїй статті про Україну не вийшов поза 1917 р. Однак, підкреслюючи єдність українського народу в усіх землях, він стверджує, що російська революція мала великий вплив на відродження і поширення державницьких ідей у всіх українців. Як приклад, він подає Галичину, де посол Е. Петрушевич на засіданні Віденського парламенту з 30 травня 1917 р. заявив: «Репрезентанти австрійських українців вітають змагання підросійських українців, які домагаються своїх прав. Галицькі українці очікують того самого від Австрії, щоб великий український народ відвоював усі свої права на цілій національній території».

**

Такі два чужі голоси про Україну з періоду російської революції 1917 р. Нема в них нічого нового ані оригінального, але все таки цікаво знати, що думали про тогочасну Україну — безсторонній француз і поміркований росіянин.

1. Pierre Chasles. *La question ukrainienne et le principe des nationalités. Monde slave*, 1917.

2. U.R.S.A. — The United Russia Societies Association. *Proceedings 1917-1918. London, 1919.*

3. Hughes John, 1872 перший метялюргічний завод в Юзівці, тепер Донецьку.

д-р Дмитро Зленко

ЗНАЧЕННЯ СТАЛІНСЬКО-ГІТЛЕРІВСЬКОГО ПАКТУ ДЛЯ СУЧASНОЇ УКРАЇНИ

Вступна заввага

В нинішній стадії радянської політики гласності і перебудови українці займають вичікуюче становище. Згідно з урядовими повідомленнями, гасла гласності і перебудови повинні бути корисними для України. При близьчому розгляді того питання слід звернути увагу на різниці в історичному розвитку Наддніпрянської і Західної України.

Тоді, як в Західній Україні настутило пробудження в релігійній (вихід Української Католицької Церкви з підпілля) і національній площинах (постають торговельні підприємства з написами на дверях «тут говориться тільки по-українському»), — то в Придніпрянській Україні майже нема таких проявів. Причина того явища лежить у відмінних фазах розвитку тих двох частин українського народу.

Після упадку Габсбурської монархії в 1918 р. галицькі українці,

що жили під Австрією від 1772 р., проголосили свою самостійність, а в 1919 р. об'єдналися з Наддніпрянською Україною в одну соборну державу. На жаль, українці програли війну з поляками, які вважали Галичину Східньою Польщею. В результаті в 1922 р. признано Галичину Польщі.

«Цивільний уряд» Наддніпрянської України в боротьбі проти «червоних» і «білих» зумів втриматися від 1918 до 1922 р., а від 1922 р. існує як Радянська Україна.

В міжвоєнному часі були в Східній Європі українські національні меншини не тільки в Польщі і в СРСР, але також в Чехо-Чловаччині й Угорщині. Тільки Українська Церква, Католицька на Заході і Православна над Дніпром (після її відродження в 1918 р.), об'єднували український народ.

Наддніпрянська Україна (1922-1949)

Перемога більшовиків у Росії під проводом Леніна і Сталіна не могла поминути української держави з 1918 р. Після повалення уряду УНР, українські комуністи приступили до СРСР не як «союзна держава», але як «Радянська Республіка Україна». Спір про те, чи Україна як «союзна держава» є складовою частиною чи, як «Радянська Республіка» є членом СРСР, панував серед українських комуністів до 1925 р. і тяжів на українсько-російських взаєминах. Щойно НЕП (Нова економічна політика) Леніна і «українізація» Сталіна припинили той спір. Хоч НЕП і українізація показалися тільки тактичними поступками для Радянської України під час консолідації СРСР в добі воєнного комунізму, проте вони осiąгнули в Україні не-контрольовану Москвою власну динаміку. НЕП уможливив піднесення життєвого стандарту 80% українського селянства. Тоді дозволено приватну власність. Впродовж одного десятиліття постали малі приватні господарства, де власність одної чи двох коров була ознакою багатства.

Поступки московської централі використала українська інтелігенція для українізації літератури, мистецтва і Церкви. Відлучення української Церкви від московського православ'я привело спершу до юрисдикційних проблем, а згодом і до теологічно-догматичних спорів. Націоналізація Церкви, тобто оформлення українського православ'я, і її відділення від московського патріярхату, привели до переміни Української Автокефальної Церкви над Дніпром на національну Церкву українців.

«Українізація» літератури й культури вплинула на пробудження національної свідомості й ідентичності та зобов'язання повернути до «віри і традицій батьків», що до 1240 р. були в Київській Русі, а не в Москві. Письменник і комуніст Микола Хвильовий своїм гаслом «Геть від Москви!» явно пропагував зворот української літератури до Заходу. Як сильно діяла українізація, свідчить факт, що визначний

український науковець і президент України М. Грушевський або історик І. Крип'якевич вернулися на Радянську Україну. Православне духовництво радикально «українізувало» село. Сталін уже в 1925 р. бачив небезпеку, коли села стали українізувати місто. Це вже не було тільки академічне питання.

Після смерті Леніна (1924 р.) Сталін зліквідував старих «соратників», між якими бачив конкурентів, що хотіли захопити владу. Диктатура, сліпий послух партійним кадрам, тайна поліція, терор проти одиниць уможливили йому початок «другої революції», тобто «колективізації». Метою тієї другої революції було знищенння Української Радянської Республіки, її деградація до складової частини Російської Федеративної Республіки. Це півердив німецький консул в Києві — Андор Генке. Ця теза знаходить підтвердження в дискутованих до 1937 р. московських плянах про поділ України: Лівобережна Україна мала бути «промисловою», а Правобережна — аграрною областями. Для осiąгнення цієї цілі відкликано НЕП і українізацію. Після чистки в інститутах, урядах та інших заведеннях настутило десяткування українських комуністичних кадрів. Україна втратила свою наукову і провідну верству. Насильно знищено українське православ'я.

Але, як можна було спасти фігувати народ, де було 80% селян? Просто проголошено ворогами народу «кулаків», що постали в часі НЕП-у, і їх постановлено зліквідувати. Здійснення тієї другої революції, тобто колективізації, коштувало Україну в роках 1931-1934 сім до десять мільйонів жертв штучного голоду. Той голодомор (голодовий голокост) знищив тритину українського народу над Дніпром. На Заході, представники якого змальовували цей політично мотивований голод як льоцальні труднощі в харчовій промисловості, українці стратили всяке довір'я. Нація занімала і втратила всяку надію.

Заледве сім років пізніше, в липні 1941 р., прийшли на Україну німці з гаслом «Нової Європи». Пропаганда голосила, що в тій «Нової Європі» зарезервовано місце теж українцям. На очах усіх, німецькі війська проганяли Червону Армію, більшовицьку адміністрацію, а навіть грізні відділи НКВД. Від галицьких українців, що враз з німцями йшли на Схід, наддніпрянські українці довідалися про більшовицькі звірства й масові розстріли в Дубні, Луцьку, Львові.

Галицький українцям судилася інша доля в роках 1922-1941.

Галицькі українці (1922-1941)

Т.зв. польсько-український похід на Київ прикрив тимчасово напружені польсько-українські відносини і приневолив Москву визнати в 1922 р. Радянську Україну. Польська небезпека для СРСР довела до НЕП-у і українізації над Дніпром. На українізацію і національне пробудження українців відповіли поляки законом про національні меншини в 1924 р., а згодом насильною поліційною нацифікацією.

В культурній ділянці українська інтелігенція, вихована в Габс-

бурській монархії, давала перевагу німецькій культурі над польською. В результаті також і в політичній ділянці дійшло до німецько-українського виборчого союзу. Легальну платформу українських працівників творила Українська Католицька Церква, яка в конкордаті між Польщею і св. Престолом з 1925 р. була щоправда згадана, але не знайшла повного визнання в новоствореній Польщі. Проте, вона діяла як національна Церква всіх галицьких українців. В міжвоєнній Польщі римо-католик — це був поляк, а греко-католик — це українець.

Зорганізована в 1919 р. в Галичині Організація Українських Націоналістів мала за ціль встановити українську державу. Вона об'єднувала всі українські політичні партії, хоч сама ніколи не була партією. Як самостійницький рух ОУН ішла крок у крок з церквами, організаціями, партіями, а навіть із націонал-соціалізмом, щоб таким чином здобути союзників на шляху до української незалежності. Після приходу Гітлера до влади в 1934 р., поляки вважали українців п'ятою колону своїх східних і західних сусідів. Коли в 1937-38 Варшава почала нищити українські православні церкви, греко-католицький архиєпископ Андрій Шептицький виступив проти того з протестом в Римі. Св. Престол осудив те поступування польського уряду, внаслідок чого Польща почала вважати українців зрадниками.

Між 1934 і 1938 р. українські і німецькі національні меншини в Польщі співпрацювали в політичній ділянці. Гітлерового «майн кампф» і його східних плянів українці не знали. Здалека їм імпонувала ліквідація безробіття, порядок і ставлення до Версайського договору. Чи ж Україна не потерпіла в Першій світовій війні і безпосередньо після неї? Тепер же Гітлер обіцяв «новий порядок в Європі», і він був одиноким політиком, який в одній із своїх публічних промов згадав голодовий геноцид. Німецька пропаганда поширювала українські ідеї. Логічно, галицькі українці вірили в створення «Українського Піемонту» після розпаду Чехословаччини в березні 1939 р. Вони не знали, що Гітлер вже тоді, 11 березня 1939 р. передав Закарпаття угорцям як своїм союзникам в східньо-середній Європі. На руїнах Польщі постало в вересні 1939 р. Генеральне Губернатурство, в якому губернатор Франк забезпечив українцям місце між поляками, з наміром використати їх в національних польсько-українських спорах. В половині вересня 1939 р. німецькі війська залишили Львів і передали «союзний» Червоній Армії. Гітлер і Сталін накреслили етнографічні кордони: поляки перейшли під німецьку окупацію, а українці — до СРСР. Про таємні домовлення обох диктаторів українці не знали нічого. Вони тільки збагнули їх наслідки.

Подібно, як під Польщею, так тепер під владою СРСР українська Греко-католицька Церква стала речником українського народу. Не з пошани чи поваги, а з національних мотивів більшовицька влада в часі від 1939 до 1941 р. залишила Українську Церкву в спокою.

Вищі українські кола, під впливом австрійських і польських традицій, дивилися якось згори на нову владу. Вони вважали цей стан переходовим явищем.

Зовсім незрозумілі й безглузді були масові вбивства, що їх доконали більшовики при відступі в червні 1941 р. НКВД, більшовицька адміністрація і Червона Армія залишили тільки у Львові 7.000 вбитих. Тому українці дивилися на німецьку армію як на визволительку. Німецький пропаганді вистачило тільки розголосити більшовицькі звірства, щоб притягнути всіх українців на свій бік. Який вплив мали ті вістки на українців в Червоної Армії, свідчить масова втеча українців-червоноармійців на німецький бік в перших місяцях війни («Операція Барбаросса»). Галицькі українці та німецька армія понесли ті вістки над Дніпро. Тоді українці вперше почали згадувати голодовий голокост в 1933 р. Але тут люди були більш обережні, недовірливі, вичікували, хоч і не були проти німців.

Українці і пакт Молотова-Ріббентропа

Заключений 23 серпня 1939 р. договір між нацистською Німеччиною і СРСР регулював сфери політичних впливів у Східній Європі. Партери по-сусідському погодилися на «повний політичний і територіальний стан» балтицьких держав, Польщі (в серпні 1939 р. вона ще існувала) та південно-східної Європи. Незацікавлення Німеччини південно-східною Європою дало СРСР право до Басарабії. Гітлерові плани здобути «зернову комору Україну» не суперечили договорові. В 1939 р. Гітлер віддав галицьких українців більшовикам, а в 1941 р. «взволив» їх. Метою Гітлера не було розбиття СРСР, він тільки хотів створити на Україні колонію для «унтерменшів». Як в 1934 р. український народ стояв перед загрозою знищення його більшовицькою владою, так і в 1941 р. націонал-соціалізм приготовляв йому подібну судьбу. Нація, що впродовж трьох генерацій була два рази призначена на загладу, не вірить уже словам ані пустим обіцянкам. На тому тлі «гласність і перебудова» мають перед собою довгу дорогу. Захід мусить дати українцям доказ своєї щирості. Пуста балаканіна не вистачає.

WASYL BYBYK

Real Estate Sales Representative

Montreal Trust

Kingsway Office, 1100 Islington Avenue,

Toronto, Ontario, M8Z 4S2

Bus.: 231-7755

Res.: 769-6866

Володимир Гоцький

ГЛАСНІСТЬ У ПОЛЬЩІ — ВІДНОСНО УКРАЇНСТВА

Дехто з українців захоплюється перемінами, які настутили в Польщі відносно українців, які там живуть. Певно, що такі зміни є помітні.

Перше й засадniche це те, що уряд Польщі починає шукати контакти з Києвом не через Москву, але прямою дорогою. Зв'язки не лише культурного, але й економічного характеру й локального характеру дружби міст у Польщі з такими ж в Україні. Вслід за тим іде обмін досвідом, обмін продуктів, обмін культурний.

І коли слідкувати саме за тими всіма обмінами, то впадає в очі цікава риска, що Україна завжди більше дає, як отримує. Коли польська сторона щось дає, то в першу чергу на розбудову польськості в Україні (школи, гуртки самодіяльності, костьоли, польські книги для користування осілими поляками-горожанами УРСР чи приїждjими робочими бригадами). Для України і для українців якось не помічається проявів польської допомоги.

Очевидно, що з хвилиною нав'язання безпосередніх зв'язків з Україною наступив зрозумілій перелом у відношенні до українців-громадян Польщі. Фаза заперечування 300.000-ої української меншості, право бути собою по довгих змаганнях за те право, скінчилася. Наступила фаза признавання існування українців в Польщі з посиленним нині їхням всяких проявів самобутності (школа, церква, історичні пам'ятки, зміна назви сіл тощо). Посилився натиск на асиміляцію через тиск адміністраційний, локальні перешкоди, в немалій мірі неможливості українцевіся осягнути кар'єру за своїм фахом. І, нарешті, пару років помічаємо вже щораз відважніші голоси польської сторони, що таке упослідження меншини для держави не здорове, що акція примусового виселення, — це був погром українців, що витворені відносини є дуже небезпечні саме тому, що громадян ділиться на удривілейованих й на другокласних, які мають всі обов'язки, як інші, але не мають майже ніяких прав, ні можливостей розвиватись. Ті здороводумаючі кола засуджують оту викривлену характеристику українця, як бандерівця, як прихильника УПА, а за тим вже йде причіпка садист, розбішака або німецький найманець. Такій опінії, яка ширилася десятками років, при мовчазній згоді уряду, або навіть при його допомозі, ті здороводумаючі поляки не лише противляться, але намагаються зміні.

Існує в Польщі урядом дозволене і в теорії підтримуване УСКТ. На 300.000 (статистика самих поляків) українців, членами того товариства є близько 10.000, при кропіткій акції поширення протягом 34 років. А зі школами чи пунктами навчання справа куди гірша тепер, як була кілька років по заснуванні УСКТ. Про причини не будемо згадувати, бо про це писалося нераз. Страх признатись до українства далі стойти на першому місці. Нагінка ведеться під різними плащіками. Надій на

зміну відносин немає, бо життєвий досвід вчить, як поляки ставились до нас й як ставляться далі.

Церкву нашу розгромив комуністичний уряд Польщі, а польське шовіністично наставлене священство в немалій мірі допомогло до повного матеріального розгрому залишених дібр, переданих польському Костьолові під опіку і управу. Як та опіка виглядала й як ще нині виглядає, маємо численні докази. Церкви гниють або зогнили. Деякі розібрано і побудовано костьоли. Церкви, перебрані поляками для вжитку, перероблено на костьоли. Понижено Іконостаси, позамальовувані наші образи, понижено візантійського стилю бані. В єпископській катедрі в Перемишлі розібрано Іконостас, не зважаючи на оборони від державної охорони пам'яток, скинено зі сходів статуй наших святих, які донині лежать під шкарпою, беруться переробляти баню. А в самому Перемишлі нині живе понад 5.000 українців! А свої церкви, не зважаючи на всі старання, їм не віддали ні одної із 5 сконфіскованих.

Школи ледве клигають. Люди не посилають своїх дітей, щоби не замикати їм доступу до кар'єри. Немає зовсім підручників, бо держава не приділяє на це фондів. Учителі, які мають відповідні кваліфікації, не можуть в наших школах втриматись, бо немає виглядів на аванс. То знову немає відповідного приміщення, так що люди самотужки беруться будувати в корінній Польщі гуртожиток при школі, щоб діти з дальших околиць могли вчитися в своїй школі.

Шовіністична книжка Яна Гергарда, в якій бійці УПА представлено як несвідомих, кровожадних, здичавілих найманців чужих сил, без якоїс ідеї та мети — «Заграви в Бескидах», дочекалась на лиш шостого видання, кожне приблизно по 50.000 накладу, але, за згодою державних чинників, є обов'язковою лектурою у школах. На підставі тої фантазії автора-шовініста, накручено теж фільм, який вже десятки років не сходить з екранів. На все це є фонди, є папір, є апробата уряду. Тепер доскочив ще Едвард Прус, який у своїх «наукових» есе осмішує, принижує, обезцінює все, що має український характер. Для нього одинока Україна в позитивному, — це Україна в московській орбіті. Все інше, або безідейні авантурники, або німецькі запроданці, або сліпі слуги Ватикану. Його «твори» розходяться теж масовими накладами за тихою згодою уряду.

Або ось такі «образочки». Пам'ятник Міцкевичу стойть у Львові, як стояв. Подібні пам'ятники збереглися в інших містах України, а навіть багато вулиць носять імена творців культури-поляків. А як у Польщі? Була в Перемишлі вулиця Шашкевича, Снігурського, Владича. За короткого побуту більшовиків постала ще й вулиця Шевченка. А нині? Ні одної української назви. Krakів — великий культурний осередок, який славився своїми славістичними студіями. Тут довший час перебували Лепкий, Стефаник. Вони чимало причинилися до розпропагування українських справ серед поляків. Значить, україністика не чужа в тому місті, та нема досі вулиці присвяченої котромусь з

наших культурних діячів. А коли пару років тому в Krakovі на традиційному вечорі Т. Шевченка виступала «Лемковина», яка у свою програму, поруч лемківського фольклору, вплела дещо з наддніпрянських мотивів й виступала в українському національному одязі, то відомий польський поет, співець Лемківщини, Єжи Гарасимович, поставив під сумнів доцільність «Лемковини» в'язатися з Україною. А ось недавно відвідала Krakів Львівська філармонія. То ні один критик не натякнув, що це концерт філармонії з України. Всі писали про фільгармонію зі Львова, яка плекає традиції, які створили поляки перед війною — отже, як продовження польської музичної культури у Львові. А коли відбувалося посвячення пропам'ятної дошки присвяченої Стефаникові, то ні одна краківська газета ні словечком не згадала про це, хоча з L'vova приїхала на цю окажію делегація українських письменників.

Або ось з найновішого листа з Krakova. Польські науковці та деякі колишні виступили на захист прав меншин в Польщі. Вони, а за ними і Президія УСКТ, висунули кілька кандидатів при виборах до обох палат від української меншини, з листи «Солідарності». В Переґонівській окрузі таким кандидатом був інж. Любінецький. Ще перед виборами була масово розповсюджена лялечка з польської сторони, яка підкреслювала, що Любінецького обов'язково треба скреслити з листи. Також ксьондзи з амвоні вказували на те саме. І інж. Любінецький перепав, як і всі інші українські кандидати на послів. Не правда! Бо д-р Володимир Мокрій з Krakova був вибраний послом до сейму!

Отак виглядає в дійсності відлига в Польщі. Певно, що ситуація змінилася докорінно, коли прирівняти до років 1947-57, коли ще ятрилась рана насильного виселення, коли ще Явожно наганяло жах своїми тортурами, коли судили скрізь за співпрацю з УПА. Але від того часу минуло 40 років, виросло нове покоління людей необтяжених тамтими переживаннями. А в Польщі, крім деяких проблісків здорової думки, далі покутує дух Ендешії, дух Гергарда, думка Пруса в публичній опінії. Сліпа ненависть до українства, свідомо плекані пересуди, намагання засимілювати етнічну українську масу, а в площині історії та культурних надбань захопити для себе якнайбільше із наших надбань, а взаміну не дати нічого. Яскравий приклад — махінації з «Ossolineum» у L'vovі.

Коли поляки здобули собі право господарити на наших землях в рамках Австрії, то родина Ossolineusих придбала об'єкт у L'vovі, де створила науковий центр з багатим архівом, в якому приміщувано приватні архіви та бібліотеки збіднілих дідичів та поліквідованих монастирів, як польських так і українських.

Коли прийшли більшовики, то саме в «Ossolineum» створили центральну наукову бібліотеку, яку в 1971 р. назвали ім. Стефаника.

Уже в березні-квітні 1944 року, вже перед самим приходом Червоної армії, із фондів бібліотеки з ініціативи польських працівників «Ossolineum», які там майже всі залишилися на праці, під виглядом німецької акції було вивезено 60 великих скринь найцінніших видань спочат-

ку до Krakova, а відтак в Нижню Сілезію. (Після війни, коли це стало відомим, оцінили, що тоді вивезено 60 тисяч книг.)

У 1945-47 рр., на основі спеціальних постанов уряду УРСР, передано до Польщі понад 226 тисяч книг з печаткою «Оссолінеум», який переніс свій осідок до Вроцлава. Відбір книжок та вирішення питання, чи стосуються вони історії України, вели при повному диктаті польської сторони спеціальної комісії, яку постійно під'юджували польські працівники «Оссолінеум», котрі чудово розумілися на фондах бібліотеки. В ті часи тиранії навіть не знайшлося відважних з української сторони, щоб запротестувати проти такого свавільного відбору книжок.

На цьому акція не скінчилася. На вимогу Польського уряду в 1967 році знову передано до «Оссолінеум» 60 тисяч книг, які всі стосувалися до історії України. Тепер уже рекомендовано, при необхідності, ці матеріяли скоцювати. Такого копіювання не було при попередніх передачах. І далі, в 1987 році, на чергову вимогу Польського уряду, знову передано до Польщі 2400 книг із обмінно-резервних фондів.*

А що Україна отримала в заміну? Де тепер пребагаті архіви Пере миської консисторії та музейні збори Перемишля, Сянока та других міст?

Та на тому не кінець. Минулого року відбулася поновна розмова між відповідними міністерствами Польщі та України у справі дальшої передачі архівних матеріалів, які відносяться до історії Польщі. Про це ми мали нагоду читати багато, що приобіцяно Польщі. А що Польща передає Україні? Про це ми не читали нігде.

Уряд України та її льокальні власті приобіцяли полякам реконструкцію та відновлення їх архітектурних пам'яток на терені України. Вже відновляється на державний кошт костел, хоч поляків там лише одиниці. Приступлено до віднови цвинтаря «Орльонт львівських», які полягли в боях проти українців.

А тим часом в Пере мишлі нищиться послідовно і без жодного сентименту єпископську катедру. Те саме в Холмі, де одинока, вживана місцевими православними, церква, в минулому році в загадкових обставинах згоріла. В Пикуличах під Пере мишлем був цвинтар наших братів, що померли внаслідок пошести в таборі полонених. Цвинтар цей обгороджено зализною огорожею, висипано центральну високу могилу, на якій височів 20-метровий могутній зализний хрест. У 1956 вандали розібрали огорожу, а в 1960 зрізано зализний хрест. Саму могилу хотіли зрівняти, а цвинтар перемінити в заорану ниву. Протести громадян спинили цю акцію, але віднови того цвинтаря не можуть допроситися донині, хоча всі роботи зобов'язуються виконати на власний кошт. Оце є дійсність. «Гора» на папері видає або заборону, або дозвіл. Але «низи» ігнорують зарядження «гори» її роблять по-своєму, то значить — нищать дорешти все, що українське.

Ось образ полекшів, образ зміни настроїв, образ дійсності. Суть у тому, що польський уряд старається і робить, що може, щоб посилити, розбудувати польську культуру, як вдома, так і за границею. А

уряд т.зв. України, не тільки сам мало турбується розвитком української культури, але свідомо або по-служащому помагає Москві нашу культуру, наші надбання вікової давнини, нищти. А що Західня Україна була і є зараз найбільш активною частиною нашої батьківщини, то Щербицький в душі напевне радий, що поляки добивають рештки українства, яке залишилося поза межами т.зв. України.

Для Польщі польська еміграція — це не вороги народу, які криються перед рукою справедливості. Для Польщі — це «заграницяна полонія», якої ніхто не цькує, не береться судити, не очорнююється, але з якою втримується найтісніші зв'язки. І коли є якісь суперечності, то радше з боку еміграції до уряду, а не навпаки. Якраз, зовсім протилежно відбувається у нас. Еміграція — то національні злочинці. Все, що вона робить, це «табу» для краю, це робиться на замовлення чужих розвідок. Тому наш голос в обороні нищення наших культурних надбань або промовчується, або трактується як ворожі супроти краю виступи. І коли у справі збереження пам'яток щось в Україні робиться, то не з ініціативи й на кошт уряду, але з приватної ініціативи людей чи об'єднань при гальмуючій дії урядових чинників.

Щербицького в ніякій мірі не можна зрівнювати з Ярузельським, — це ясне й зрозуміле. На те, на що здобувся Ярузельський, — комуніст, але поляк, — на те не здобудеться ніколи Щербицький — слуга Москви, малорос.

* Про «Оссолінсум» і передачу матеріалів докладніше пише Роман Горак у статті п.н. «Дзвони тривоги», *Жовтень*, червень, 1989.

ТРИ НАЙБІЛЬШІ СВІТОВІ ПРОБЛЕМИ

Особа Віктора Пергата відома нашим читачам з попередніх репортажів. Сьогодні він уже полковник (від 22 липня 1983 року), а 20 липня ц.р. обняв команду над Школою електричних і механічних інженерів у канадських збройних силах у м. Борден в Онтаріо.

Полковник Пергат займає різні пости в канадській армії, в різних містах Канади й Європи. Від липня 1988 року він відбув 11-місячний особливий курс, про який внизу звітує Богдан Маців.

Редакція

Доповідь полк. Віктора Пергата на комбатантській зустрічі в Монреалі

Спільна комбатантська зустріч, зорганізована членами Легіону ім. гетьмана Івана Мазепи і монреальською Станицею Братства, відбулася 25 березня 1989 р. в залі Собору св. Софії. На цій зустрічі головним доповідачем був полк. Віктор Пергат.

Полк. В. Пергат сказав, що він є учасником курсу у National Defense

College, який триватиме одинадцять місяців. Серед 45 курсантів є 1 генерал і 11 полковників канадської армії, 3 полковники із Сполучених Штатів Америки, 1 полковник з Австралії, 1 полковник з Англії і 1 полковник з Нової Зеландії; 20 цивільних представників різних департаментів федерального уряду і 4 представники провінційних урядів, а саме: Квебеку, Онтаріо, Альберти і Саскачевану, 3 представники індустрії, представник фірми General Motors Co., один з British Columbia Telephone Co. та один представник преси, кореспондент газети Regina Saskatchewan Herald.

Протягом 11 місяців курсанти їздили до різних країн світу: Канади, Америки, Азії, Африки і коротко перед нашою зустріччю полк. Пергат і інші курсанти повернулися з Середньої і Південної Америки і Куби. В квітні група знов їздила до Америки, а відтак до Європи і Середньої Азії,

Завданням курсантів є дослідити слідуючі питання: Куди Канада повинна прямувати у майбутньому, яка повинна бути її політика і стратегія, беручи під увагу, які люди виростатимуть у Канаді та яких людей можна сподіватися у майбутньому через еміграцію з різних частин світа, та у якому світі тій Канаді доведеться жити?

Дальше полк. В. Пергат заторкнув три теми які є притаманні всім країнам світу: проблема «люлюції», тобто забруднення довкілля, перенаселення і убогість у різних країнах світу та заборгованість країн т.зв. «третього світу».

Ілюструючи першу тему, полк. Пергат розповів про проблеми в Китаю. У самому Бежінг, забруднення повітря сажею через вживання дешевого вугілля для варення і огрівання таке, що важко дихати. У Китаю є один мільярд сто мільйонів людей. Майже всі живуть на такому самому стандарті. Всі вживають те саме вугілля. У висліді, страшне забруднення повітря, яке входить в атмосферу і розходиться по цілому світі, тим самим — це і наша проблема.

Та сама проблема в Індії. Дешевий опал вогким деревом, яке при горінні димить, витворюючи багато сажі. Сажа летить у повітря. Хоча в Індії є тепло, то все ж таки 800 мільйонів людей потребує варити їжу.

Всі уважаємо, що бразилійські ліси є конче потрібні для творення кисню, потрібного всьому світові. Однаке, Бразилія розростається. Вже тепер є понад 100 мільйонів населення, яке треба прохарчувати. Коштом лісів, вони поширяють ріллю на котрій вирощують збіжжя. Щоб збагатити землю і зробити її більш родючою, вони вирубають ліси, а підріст палият. Цей спосіб збагачування землі спричинює додаткове забруднення повітря.

В Африці проблема ще гірша, через нищення лісів, дощі змивають родючу землю і за 10 до 15 років з родючих теренів робиться пустиня.

Якщо подивитися на індустрію таких країн, як Китай, Японія, Індія, Мексіко, то побачимо, що їх індустрія не така чиста, як у Канаді, Америці чи в європейських країнах. Вони забруднюють не лише пові-

тря, але також ріки й моря які для людства дуже важливі. В Канаді ми можемо фільтрувати й не випускати кислотних газів в повітря, інші країни не мають цеї коштовної техніки, тому Канада мусить їм допомогти, щоб припинити забруднення довкілля.

Наступна проблема — це нищення озону довкруги земної кулі. Цього року в Австралії дослідили, що в шарі озону з'явилася діра і через неї проходить надмір ультра-фіолетних променів на Землю. Ця діра, на щастя, посунулася над Антарктиду, де людей немає. Але шар озону легко можна знищити. Уряди Канади, Америки, Англії, Німеччини і Франції підписали договір, щоб припинити вживання хемікалій, які можуть приспішувати нищення шару озону. Нищення озону має великий вплив на піднесення температури Землі, і в наслідок цього зауважується велика зміна в погоді. Збільшення ультра-фіолетних променів шкідливо впливає на людську шкіру і спричиняє поширення недуги пістряка шкіри.

— Я не хочу вас лякати, — продовжував полк. В. Пергат свою доповідь, — але ситуація є поважна. Ми всі повинні працювати в цьому напрямі, щоб зберегти світ від загибелі, щоб наші діти та наші внуки могли у цьому світі жити.

Цю проблему світу дуже добре прослідила Організація Об'єднаних Націй, і внаслідок того Світовий банк і Міжнародний валютний банк допомагають тим країнам, які самі не є спроможні очистити забруднення, спричинене індустрією. Банки дають також допомогу тим країнам, у яких земля стає неродючою, де вирубають ліси, щоб здобути нову землю під засів збіжжя. Внаслідок тої допомоги неродючі землі знову засаджують деревами. Якщо світ буде разом працювати, то не тільки країни Західного світу як: Америка, Канада, Німеччина, Франція чи Англія, а всі країни світу, то зможемо якось тим проблемам запобігти.

Інша проблема, яку заторкнув полк. В. Пергат, — це перенаселення. У багатьох країнах кількість народжень значно вища, як у Канаді. Великі родини — це явище питоме бідним країнам. Китай старався запобігти цій проблемі, обмежуючи родини до одної дитини. На жаль, це дуже тяжко перевірити і тяжко до цього людей змусити. Індія в 1949 році, коли сягнула незалежність від Англії, начисляла 350 мільйонів населення, а сорок років пізніше має коло 900 мільйонів людей. На тому прикладі можна бачити, яким скорим темпом зростає населення світу. А коли взяти під увагу, що половина населення в Індії має 15 років або менше, то це означає, що за яких 10 до 15 років ці діти виростуть і будуть мати свої родини. Та проблема існує не тільки в Азії. Африка і Південна Америка також дуже перенаселені. Можна сказати, що в країнах економічно бідних родиться найбільше дітей. Ці люди кажуть: мое багатство — це мої діти. Зате країни Західного світу, не зважаючи на еміграцію, переживають спадок приросту населення. Цю велику світову проблему треба якось розв'язати, щоб усі люди у світі могли мати такі родини, дітей яких вони спроможні прохар-

чувати їй дати їм відповідну освіту.

Третєю проблемою, — продовжував полк. В. Пергат, — є борги т.зв. «третього світу». Багато країн заборговані. Навіть Канада сплачує свої довги. Але деякі країни, наприклад Бразилія, Венесуеля, Мексико, мають такі величезні заборгування, що вони навіть відсотків не можуть заплатити. На приклад, минулого року вся закордонна торгівля Бразилії дала менше прибутку, ніж виносили їхні відсотки за позики. У Венесуелі уряд підніс податки й ціни, щоб зібрати гроші на покриття відсотків за довги. Це відноситься до Канади, бо канадські банки поносять втрати. Це знову має вплив на економіку нашої країни, треба старатися цим країнам допомогти стати на ноги.

Не всюди існують такі проблеми. У багатьох країнах дуже гарно живеться. Наприклад, Японія — це одна з найбагатших країн світу. Японія цього року дає більшу допомогу країнам «третього світу», ніж Америка. Країни такі, як Сінгапур, Тайван і Гонг Конг, також знаменито дають собі раду. Отже, є можливості допомогти і поліпшити життєвий стандарт багатьом країнам світу. До цього лише потрібно співпраці урядів усіх країн.

Канада є у щасливому положенні. Канаду поважають у всьому світі. Часто можна почути, що канадці мають добрий вплив на Америку і на країни «третього світу». Багато країн надіється, що Канада зробить перший крок на світовій арені, щоб допомогти світові розв'язати вищезнані проблеми. Це навіть помітне на курсі. Канадці — учасники курсу, мають найкращий контакт з представниками інших країн.

Дотепер курсанти відвідали дві комуністичні країни: Китай і Кубу. Там побачили причину найбільших проблем. В комуністичній системі вам кажуть коли орати, скільки сіяти, коли збирати. Часом не все так виходить, наприклад, через погоду, але наказ треба виконати. Ця система вбиває індивідуальну ініціативу — ніхто нічим не цікавиться, ніхто за ніщо не відповідає, бо партія всім керує.

В Сінгапур, Гонг Конгу чи Тайвані живуть такі самі китайці, як у Китаю. Але там всюди порядок, чистота. Немає занечищення повітря чи води. Кожна людина має свободу і може проявити свою ініціативу. Того в Китаю немає. В Китаю вода була така брудна, що курсанти боялися нею чистити зуби.

Індія не комуністична, але партія, яка вже 15 років при владі, завела центральну систему. Вони кажуть, скільки землі треба орати і хто має що на ній сіяти. Значить, коли забереш людям свободу, то все пропадає, навіть в некомуністичній системі.

Зімбабве 10 років тому одержала свободу від Англії. Їхня політична система — комуністична, але в індустрії залишено стару капіталістичну систему. Життєвий стандарт високий, всюди чисто і вода чиста. На наші запитання, як пояснити такий парадокс, нам відповіли: Поки ми станемо соціалістами і комуністами, то треба звідкись взяти капітал. В комуністичній ми капіталу не заробимо.

Після закінчення цього курсу, кожний учасник мусить написати тезу з своїми рекомендаціями. Цей курс дав полк. Пергатові можливість побачити, як живуть люди в інших частинах світу, і найголовніше те, що він міг порівняти з іншими країнами наш спосіб життя в Канаді. Тут свободна людина може робити те, що вона хоче і найкраще вміє.

Богдан Маців

Marko Bojeun

RELIGIOUS FREEDOM IN UKRAINE

*A paper delivered to the York University conference on Glasnost in Ukraine,
28-31 January 1989, revised in light of the conference discussion.*

On the eve of official Millennium celebrations last year, the Soviet government announced its intention to issue new legislation on religious associations and to abrogate the second class status of believers in public life and the workplace. This promise of greater freedom of worship was made for several reasons: the government acknowledged that the long standing policy to combat religious belief was a failure; the second class status of believers was economically and politically counterproductive, barring the promotion of competent people to responsible posts simply because they believe in God; Mikhail Gorbachev's coalition also wished to strengthen its public support and the support of lower ranks in the Communist Party by dispelling the understandable fear of believers that they would not enjoy an equal share in the benefits of perestroika and glasnost.

The promise of greater religious freedoms was clearly limited to those churches and religious communities that accept continued government regulation of their religious life (through registration and its terms) and who openly support the government's foreign policy in the field of disarmament. It was limited also to the promise of greater freedom of *religious worship* in registered houses of prayer, but offered no significantly greater *social mission* to the churches — let us say in aid to the poor, elderly and infirm, and certainly not a freedom for organised groups of believers to involve themselves in independent political action.

Essentially the Soviet leadership's new flexibility benefited the Russian Orthodox Church in the opening of new churches, the return of several monasteries and the ability to publish and import more religious literature. It did not benefit the unregistered congregations of Evangelical Baptists, Jehovah's Witnesses, Pentecostals or the outlawed Ukrainian Catholic Church. The right of foreign nationals to send religious literature to Soviet citizens has been granted, although it will take some time to see how well the customs and police honour this right.

In the Ukrainian republic, the peculiar situation obtaining in the Communist Party of Ukraine — its resistance to the pace of political change, the re-

trenchment of the Brezhnev generation in the highest organs of republic authority — has meant that even these limited openings for believers have been slow to materialise and that the Ukrainian Catholic Church — whose status is today the litmus test of religious freedom in the USSR as a whole — faces continued hostility and harassment on the part of oblast and republican organs of the *militsiia*, KGB, the Council for Religious Affairs and the CPU itself.

It would be misleading, however, to attribute the growing importance of the religious question in Ukraine mainly to the attempts on the part of Gorbachev's coalition in the CPSU to win an adequate social base for its reform programme and to the tensions thereby released between civil society and the republican authorities. The crisis of legitimacy of the CPSU has been created not only as a result of its own policies and past inertia, but also by the awakening of civil society and the numerous independent initiatives it has displayed. In the field of religion they include:

- a) an unprecedented campaign by the Ukrainian Catholic Church to win legal status through petitions, public gatherings and attempted negotiations with the Ukrainian Supreme Soviet, the USSR Supreme Soviet and the Council for Religious Affairs;
- b) the continued activity of unregistered congregations in worship, religious instruction of their children and publication of religious literature in violation of the existing laws on religious association;
- c) a steady stream of young men are refusing service in the Soviet armed forces on grounds of conscientious objection. While these refusals are motivated primarily by the teachings of the New Testament, they are reinforced also by the slaughter in Afghanistan and the return of young men in coffins to their families and friends all across Ukraine;
- d) the crisis of atheist propaganda can be seen in the adherence to all the Churches by growing numbers of young, educated and urbanised people, in contradiction to official expectations of the inevitable demise of religiosity under conditions of accelerated social mobilisation;
- e) the growth of national consciousness includes renewed interest in Ukraine's religious traditions and history, and a questioning of the way in which the Russian Orthodox Church has come to be the dominant church in traditionally Catholic areas and areas served after the 1917 Revolution by the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church.

Let me focus on the situation of the Ukrainian Catholic Church, because this is the acknowledged litmus test of religious freedom today in the republic, as in the Soviet Union as a whole. This church has emerged from clandestinity after four decades with its own ecclesiastical leadership, a monastery, several orders on nuns and monks, over one thousand priests, a publication — *Khrystianskiy holos* (Christian voice), a lay committee in defense of its legalisation led by Ivan Hel, and members that number somewhere between three and five million. What are the problems standing in the way of its legalisation?

From the side of the Russian Orthodox Church hierarchy there is great concern that the Ukrainian Catholic Church's legalisation will mean the loss of

laity, property and political influence with the Soviet state authorities. After all, approximately half of the ROC's 4,300 parishes are located in Ukraine, with the greatest concentration in districts served by the UCC before its illegalisation in 1946.

If a legalised UCC takes away from the ROC these traditionally Catholic parishes in Western Ukraine the door will have been opened for the reestablishment of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church in regions of Central and Eastern Ukraine, leading to further losses for the ROC.

For the Soviet government, the greatest concern is that legalisation of the UCC will strengthen nationalist sentiment in the western oblasts and provide nationalist forces with an autonomous social institution in which to further propagate their political objectives.

It must be stressed to the Soviet government — and the bishops of the UCC have done so repeatedly in statements and petitions over the past year — that a legalised UCC genuinely free of state interference and control is entirely possible (and in fact necessary) without such a development necessarily raising the political temperature in the republic.

The visit of Aleksandr Yakovlov member of the CPSU Politburo, to Hungary last year where he deliberated with Catholic Primate Paskai, and the reciprocal impending visit of Paskai to Transcarpathia are intended precisely to find such a solution to the religious demands of Ukrainian Catholics. After all, the half million strong Uniate church in Hajdedorf eparchy has managed to function normally and maintain a peaceful, relatively uncomplicated relationship with the Hungarian communist state for years. If the Soviet government needs further proof that a non-political Uniate congregation is possible in this world, it needs only to send a delegation of the Ruthenian Uniate Church in the United States of America to see for itself.

Of course we will not deny the fact that the Ukrainian Catholic movement intersects with a growing national movement, the movement for democratic rights, for the rehabilitation of the victims of Stalinism. The Soviet authorities have only themselves to blame for this intersection insofar as they themselves politicised the issue of religious freedom by perpetuating the illegalisation of the Church, tarring its members wholesale with the brush of Nazism, and pushing the ROC into the western oblasts as an instrument of Russification and control over religious communities.

There are perhaps three important currents within the UCC with different perspectives on legalisation and the extent to which the Church should involve itself in the social, national and political concerns of the laity. The first is that current which desires a legalised UCC as a house of prayer and worship, with a minimal relationship to the state and to politics, no more than to secure its freedom of unhindered worship. This is the position of the bishops who have publicly addressed the Council for Religious Affairs — Sterniuk, Kurchaba, Vasylyk, Margitych, Dmyterko and Semedyi. The Soviet government should negotiate with these acknowledged leaders of the Church, and it should facilitate this process by not hindering their joint councils to develop the Church's

negotiating platform. The forcible dispersal of the bishop's December 11 meeting in Lviv by the oblast Council for Religious Affairs is precisely the kind of tactic that will lose for the government this prime opportunity to resolve the issue.

While the entire church welcomes illegality and persecution as a test of its faith, there are priests within the UCC who fear that legalisation will require compromises with the Soviet state that will corrupt and dilute the faith. Therefore they are not enthusiastic about seeking a political solution.

A third current, composed mainly of youth and politicised members of the older generation, does not make so great a distinction between the act of prayer and the responsibility to implement actively Christ's teaching here on earth: to seek peace, defend the poor and persecuted, to protect the dignity of humanity, who are created in God's image. On the contrary it is imperative for these Christians to take part in the movements for democracy, national self-determination and social justice for their people. And this current I can only call the adherents of a liberation theology *in statu nascendi*. I do not think that today's Latin American liberation theologians' great interest in Marx's writings makes this characterisation of Ukrainian Catholics in a nominally communist state at all inappropriate. For the essence of their attitude to the world comes in the first instance from their interpretation of the New Testament and this is quite similar to the attitude of the Latin American priests who have chosen "the option of the poor".

Again we should say that this third current within the UCC — politicised, nationally conscious, close to the poor and disadvantaged classes of Ukrainian society — **should be welcomed** by a Communist Party that is in the process of positive, egalitarian reform. If it is not welcomed, then it says a great deal about whose fundamental interests of power the Communist Party leadership is trying to defend.

The legalisation issue involves also the relationships of the Soviet government, ROC and UCC to the Vatican. For the churches, the emergence of the UCC to international attention necessitates a substantial revision of the framework in which ecumenism and Christian unity in the East is pursued in the future. For its part, the Soviet government is searching for an acceptable kind of relationship between the UCC and the Vatican that skirts Cardinal Lyubachivsky in Rome, leader of the Church in the diaspora. The search is motivated by the government's perception of the church in exile as nationalist and fundamentally hostile to itself. The exiled church's hostility is quite understandable in view of the decadeslong heaping of scorn and defamation upon it by representatives of the Soviet government, and the persecutions visited upon its brethren in Ukraine after the Second World War. But this unsettled question can also be resolved with time. For if the dialogue initiated at this conference between Ukrainians in the USSR and abroad flourishes, and glasnost and perestroika take root in Ukraine, then a normal, open relationship between the UCC in the Soviet Union and abroad will not appear as problematic and dangerous to the government as it has in the past.

Минуле

Лев Шанковський

ДО ОСТАНЬОГО ВІДДИХУ

(Продовження)

Кривавим листом котить падолист

На гуштинській нараді, на початку грудня 1917 року, проектодавців революційної дії для Легіону УСС Дмитрові Палієву завершилося дещо більше, ніж 21 років життя (нар. 17 травня 1896). Чи такі запальні, а деято може й сказати, «нерозважні» революційні проєкти можуть народжуватися тільки в молодечих головах недосвідчених патріотів-ідеалістів? Історія революції відповідає негативно на таке питання, бо називає низку старших, досвідчених людей, що ступали на революційний шлях, знаючи, як діють закони революції в суспільних організмах, ось щоб тільки назвати Робесп'єра (35 р. життя) чи Леніна (48 р. життя).⁽¹⁾ Але, навіть не через один рік після гуштинської наради, історія (яка ніколи не помиляється) покликала була нашого молодого патріота-ідеаліста, Дмитра Палієва, на його дещо більше, ніж 22-му році життя, організувати українську революцію в Галичині — Листопадовий Зрив. Із Листопадового Зриву виник Листопадовий Чин — на західно-українських землях на місце австрійського коронного краю «Галіції і Львівщини»⁽²⁾ постала українська держава — Західна Українська Народна Республіка. В організації цієї революційної зміни, левова частка роботи припала на долю молоденького підхорунжого УСС, Дмитра Палієва, який своє завдання виконав вище всіх похвал.

Наша опінія про визначну роль Дмитра в організації Листопадового революційного перевороту не є відокремлена. Її поділяють історики Листопадового Чину. У книзі *Перший Листопад 1918*, її редактор д-р Михайло Гуцуляк пише: «Віддаючи справедливість і правду історії, мушу тут ствердити як наочний свідок до вечора 31 жовтня 1918 року, що фактичним конструктором-архітектором Листопадового Чину був ніхто інший, а таки Дмитро Паліїв. І смію твердити, що якби не він, то хто знає, чи Листопадовий Чин був би відбувся, а якщо так, то чи був би вдався». ⁽³⁾ Подібну опінію висловлює проф. д-р Микола Чубатий, якому в тому часі Дмитро доручив був організовувати розвідку зі студентів університету і який стверджує: «Хоч Українські Січові Стрільці через різні труднощі не прибули до Львова Першого Листопада, як було наказано, однаке головний організаційним мозком українців-

військовиків австрійської армії став таки підхорунжий УСС Дмитро Паліїв, який встиг за два тижні перед переворотом опинитися у Львові». ⁽⁴⁾ Історик УССтрілецтва, д-р Степан Ріпецький, також підкреслює визначну роль Дмитра в організації Листопадового Зриву: «До львівського таємного військового комітету, — пише С. Ріпецький, — що прийняв нову назву «Український Генеральний Військовий Комісаріят», увійшли в першій половині жовтня від УСС два нові члени, як його стали співробітники: пор. д-р В. Старосольський і пхор. Д. Паліїв, які взяли визначну участь в підготовці листопадового перевороту. Зокрема пхор. Д. Паліїв, як організаційний референт Комісаріату, виробив плян організації перевороту в цілій Східній Галичині та зі сфери нарад і балачок посунув цілу акцію на шлях плянової і систематичної роботи». ⁽⁵⁾ Немає де правди діти — всі наведені оцінки, це суща правда.

У цьому місці ми не думаємо переказувати історії Листопадового Чину. Для цього існує значна література, серед якої особливу цінність мають *Листопадові дні* Олекси Кузьми, збірники матеріалів до історії Української Галицької Армії Дмитра Микитюка, а теж численні праці, що насвітлюють історію УСС. ⁽⁶⁾ В *Історії українського війська*, вид. Ів. Тиктора, про «Листопадовий зрив» писали сотн. д-р Богдан Гнатевич і сотн. Осип Думін. ⁽⁷⁾ У численних регіональних збірниках, що тепер появляються, є спогади про листопадові події в даних повітах, що, деякою мірою заступають, брак відповідної літератури про листопадові події в цілій низці повітів, ⁽⁸⁾ або усувають сучасну недоступність до різних спогадів, поміщених у пресових виданнях в роки між двома війнами. Ці наші зауваження стосуються, головним чином, мілітарного аспекту Листопадового зриву, бо його політичний аспект — це окрема тема. Паралельно до УГВКомісаріату, політичною організацією перевороту займався Народний Комітет у Львові і нею керував д-р Степан Баран, головний секретар Народного Комітету. Очевидно, Народний Комітет мав тісний зв'язок із УГВКомісаріатом. ⁽⁹⁾

У Цьому УГВКомісаріаті, як знаємо, Дмитро відіграв дуже важливу роль. Це цілком зрозуміло, що в праці про його військову службу Україні, цій ролі мусимо присвятити нашу головну увагу. На щастя, Дмитро лишив нам спогад про свою працю в УГВКомісаріаті, який оригінально був надрукований у редактованому ним щоденнику *Новий час*, але який щасливо, у своїх розшуках за матеріалами до історії УГА, відшукав Дмитро Микитюк, що й надрукував його у третьому томі своїх збірників. ⁽¹⁰⁾

В обох споминах Дмитро докладно характеризує політичну й мілітарну ситуацію, яка створилася напередодні упадку Австро-угорської монархії. У львівському спомині Дмитро згадує, що початок жовтня 1918 р. застав його в м. Жмеринці в команді міста. Що міг робити підхорунжий УСС в австрійській команді міста? Про це говорить у своєму спомині чет. д-р Володимир Мурович, який стверджує, що в Жмеринці була команда австр. XXV арм. корпусу (ген. Гофмана), до якого належав

жав Легіон УСС і тут була група УСС під командою ст. (ген.) Мирона Тарнавського, що в штабі корпусу був референтом для українських справ. Мурович далі пояснює, що в штабі був теж пор. (сотн.) Володимир Тимцюрак (помер у Чікаго), який Палієву і йому видав «ліві» документи на виїзд до Львова. Паліїв відчував, що Австрії вже скоро буде кінець і прагнув бути у Львові, де мало рішатись українське бути чи не бути. Мурович пізніше був помічником Палієва в організаційному рефераті УГВКомісаріяту.⁽¹¹⁾

12 жовтня Паліїв приїхав до Львова і увечорі вже взяв участь у засіданні «Центрального Військового Комітету», до якого впровадив його пор. УСС д-р Володимир Старосольський. На засіданні були такі старшини: пор. Іван Рудницький,⁽¹²⁾ пор. Володимир Баб'як,⁽¹³⁾ пор. Теодор Мартинець,⁽¹⁴⁾ сотн. (ст.) Василь Черський,⁽¹⁵⁾ чет. (пор.) Любомир Огоновський,⁽¹⁶⁾ чет. Осип Караван, хор. Василь Барабан, хор. Іван Ватран і від УСС сотн. (ст.) Сень Горук і пор. Володимир Старосольський.⁽¹⁷⁾

Про це засідання Дмитро згадує так: «На засідання йшов я в переважної мірі, що ЦВК працює як правдивий штаб, перед яким таке величеське завдання. Яке ж було моє здивування, коли я почув теоретичні балочки про потребу праці, а від членів довідався, що вони зайняті цілими днями у своїх військових частинах і тільки вечором можуть сходитися на спільні засідання. Я зголосився з пропозицією, що виготовлю на найближче засідання проект праці ЦВК, на що всі радо погодилися. 14 жовтня ми знову зійшлися на засідання в помешканні чет. Л. Огоновського. Мій організаційний проект прийнято. Вирішено приступити до фактичної організації тих військових частин у Львові, в яких були українці, а край поділено на округи і вирішено для кожної округи створити Окружну команду. Рівночасно з тим треба було шукати зв'язків з усіма полками й кадрами з українською більшістю, розкиненими на всіх фронтах і всіх краях...»⁽¹⁸⁾.

На цьому засіданні вирішено теж запросити на організаційного референта Комітету д-ра Осипа Назарука. Щоб його повідомити про це, Дмитро відвідав його вдома, але д-р Назарук відмовився. Почувши про це, УГВКомісаріят 15 жовтня вибрал організаційним референтом Комісаріяту Дмитра Палієва. Перед ним залишилося ще два тижні, щоб виконати свій організаційний план. Дмитро кинувся негайно у вироботи.

Свій організаційний реферат, Дмитро розташував у двох кімнатах «Народної Гостинниці» (український готель у Львові). Старшини львівського гарнізону почали приготовляти переворот у Львові, Дмитро взяв на себе організацію перевороту у повітових містах. Щоб мати з ним зв'язок, Дмитро зорганізував відділ кур'єрів, з яких пригадує собі чет. УСС Семена Безпалка, пхор. УСС Івана Біляча, пхор. УСС Володимира Муровича, пхор УСС Мирона Заклинського й богослова Степана Масляка. Зв'язковим Дмитра до студентів Львівського універси-

тету, був д-р Микола Чубатий.⁽¹⁸⁾

Очевидно, кур'єрів і зв'язкових було більше, і за їх допомогою Дмитро таки зв'язався з тими частинами, що мали українську більшість не тільки в Галичині, але й поза її кордонами. Не було вже часу й змоги зв'язатися з фронтовими частинами австрійської армії з більшістю українських вояків. Тим часом, поляки, в своїй пізнішій пропаганді голосили, і в Польщі і на Заході, що це коначно Австрія перекинувши з фронту українські полки до Галичини, допомогла таким чином перевести Листопадовий зрыв, або інакше він був не волевиявленням українського народу мати свою державу, але австро-німецькою «інтригою».⁽¹⁹⁾ Дійсність представлялася цілком інакше. В Галичині не було ніяких фронтових частин, а тільки кадри (запасні коші фронтових частин), і то не всі, бо більшість кадрів галицьких полків була ще поза межами Галичини — в Австрії, Чехії, або Польщі — не повернувшись до місць свого постою з евакуації. В 1914 році всі кадри полків, що рекрутувались в Галичині, еваковано з неї перед наступом російської армії.

Підставою для військової організації краю стали утворені Дмитром у порозумінні з Народним Комітетом «окружні команди» в таких містах: Перемишль, Самбір, Стрий, Станиславів, Коломия, Тернопіль, Золочів, Рава Руська, Чернівці. Завданням цих команд було увійти у зносини з українськими старшинами, підстаршинами та вояками, що перебували в австрійських військових частинах чи на відпустці в районах Окружних команд, і негайно про їх організацію повідомити УГВКомісаріят. Окремо Дмитро нав'язав зв'язок зі старшинами кадрів українських полків австрійської армії. Нав'язано зв'язок з кадрами 9 п.піх. у Журавиці біля Перемишля, 10 п.піх. у Новому Санчі, 24 п.піх. у Коломії, 30 п.піх. у Замостю (Холмщина), 77 п.піх. в Ярославі, 95 п.піх. у Станиславові, 20 п. стрільців у Станиславові, 33 п.стр. у Кракові, 35 п.стр. у Золочеві, 36 п.стр. у Коломії. З кадрами інших українських полків та з фронтовими частинами зв'язку не встановлено. Після оформлення окружних команд їх отримання від них звітів, Дмитро випрацював був для них точні інструкції для переведення перевороту вночі на 1 листопада. Всі ці інструкції й накази для команд чи кадрів Дмитро підписував іменем сотн. (полк. УСС) Дмитра Вітовського, до чого був ним уповноважений до часу приїзду полк. Вітовського до Львова. До Львова прибув полк. Вітовський 29 жовтня і цього дня перейняв провід УГВКомісаріату. У другій половині жовтня УГВКомісаріят поповнився ще двома старшинами: пор. (сотн.) інтендентом Григорієм Гарасимовичем і пор. (от.) Петром Бубелою, якому 27 жовтня Дмитро запропонував провід УГВКомісаріату з огляду на те, що «земля під ногами горіла», а Вітовський не приїздив. Отже, впродовж двох днів Бубела був комендантом УГВКомісаріату, а пізніше став заступником полк. Вітовського у проводі УГВКомісаріату й заступником його як державного секретаря військових справ, тобто військового міністра

української держави в Галичині.⁽²⁰⁾

Воєнно-революційна операція, відома під назвою Листопадового зrivу так, як вона була підготована УГВКомісарятом (або ЦВК як його називає Паліїв), була, назагал, успішною й удачною операцією. Найбільше удачною вона була у Львові, про що свідчить факт, що велике місто (коло 250,000 населення, в тому 51.2% польського) опанувало 60 старшин і 1.400 вояків майже без інциденту. Історик Олекса Кузьма зазначає: «Українська влада вив'язалась із свого завдання знаменно. Справність українських старшин і вояків була зразковою. Цілій шлях перевороту переведено так прецизно і дальші розпорядки виконувано так бездоганно, що чужинецькі військові старшини, яких у Львові було безліч, висловлювались про це з найбільшим признанням. Навіть Мончинський (командант польських повстанських військ у Львові — Л.Ш.) не годен був укрити свого подиву, називаючи злобно український переворот «німецькою роботою».⁽²¹⁾

На провінції переведено Листопадовий зriv також успішно, і в цілій низці міст він відбувся без найменшого інциденту. В дні Першого Листопада, блакитно-жовті прaporи маяли вже в таких більших центрах Галичини, як: Дрогобич, Золочів, Коломия, Станиславів, Стрий, Тернопіль і в цілій низці менших міст. Тільки Борислав і Самбір хвиливо опанували були поляки, але їхні виступи в скорому часі ліквідовано. Удачним був теж Листопадовий зriv у Перемишлі, але, на жаль, зайва добродушність і поступливість політичних провідників повіту довела до несподіваного зайняття міста польськими військами в дні 11 листопада. Ці війська звезено з польських земель під Перемишль в часі перемир'я (ця сама штучка вдалась пізніше полякам у Львові).

Все ж таки, коли розглядати Листопадовий чин з історичної перспективи, а теж з обох аспектів — політичного і мілітарного, — то він був, щоправда великим, але тільки тимчасовим успіхом, бо ж Польща перемогла нас у війні, що після Листопадового Чину розв'язалась і цей великий успіх був утрачений. Чи міг він бути тривалим успіхом і які були перешкоди, що він цим тривалим успіхом не став? Про ті справи варто послухати опінію Дмитра Палієва, одного з найбільш заслужених членів УГВКомісаряту, про якого кажуть, що якби його не було, то не відомо, чи Листопадовий зriv взагалі був би відбувся. Отож Дмитро Паліїв уважає, що нашій тотальній перемозі у Листопадовому зrиві стали на перешкоді такі факти:

1. Листопадовий зriv відбувся запізно. У другій половині жовтня, з польського королівства перекинено до Львова тисячі польських легіонерів і членів різних явних і підпільних польських військових організацій, які у Львові створили кадри польського повстанського війська, що почало битву за Львів. Без цієї військової допомоги, саме львівське польське населення ледво чи могло організувати успішне повстання.

Листопадовий зriv відбувся запізно через те, що політичний провід галицьких українців зволікав зі зrивом, бо надіявся, що австрійський

уряд у Відні сам передасть владу українцям у руки, згідно з маніфестом цісаря Карла з 16 жовтня, яким утворювалося федераційну австрійську державу, а в ній теж галицько-володимирське королівство. До речі, у той час, як свідчить Микола Чубатий, у Галичині поширювались вістки, що цісар Карло прибуде до Львова і в св. Юрі коронуватиметься на короля Галичини й Володимира короною короля Данила, якою, згідно із старою традицією, була митра перемиських єпископів.⁽²²⁾ 20 жовтня, на площі св. Юра проголошено прилюдно українську державу, але під цією державою наші політики розуміли державу в складі австрійської федерації. Дмитро робить висновок: »офіційна політика нації спочивала безапеляційно в руках людей австрійської орієнтації«.⁽²³⁾

Цих людей «австрійської орієнтації», Дмитро піддає дуже гострій критиці в обох своїх листопадових споминах. У перемиському спомині Дмитро пише: «Революція не прийшла несподівано. Хто дивився на світ отвертими очима, той бачив, і то давно перед Першим листопадом, що несподіванки дуже правдоподібні. Але зір тих, що відповідали за долю народу, не сягав так далеко. Тай скажіть самі: Що могли бачити наші політики, пересиджуючи у Відні, а часом у Львові? Мені здається, що ані один тодішній відповідальний наш політик не був на Великій Україні. А там творилася держава, своя рідна! Думаете, що технічні перешкоди не дозволяли цьому? Боже борони! А просто — Київ для них був чужий, Віденський; Київ був — їх, Віденський — наш». Щойно тепер ми відчуваємо ту велітенську прірву, яка була між двома частинами одного народу. А скоординувати політику обох частин, не було кому ні з цеї, ні з тої сторони...»⁽²⁴⁾

Надії наших політиків на те, що австрійський уряд мирно передасть владу в Галичині українцям були такі великі, що ще в дні 31 жовтня наші політики вимагали відкладення зrivу, бо з Відня іде кур'єр з інструкціями передати владу українцям. На щастя, полк. Вітовський не послухав цих порад і наказав, щоб переворот відбувся в ночі перед Першим Листопадом. Наступного дня чи ночі переворот були б уже перевели поляки.

Очевидно, ніякий кур'єр не їхав, бо останній уряд Австро-угорської монархії зовсім не збирався передавати владу українцям. Навпаки, останній уряд потішав себе надією, що шляхом австро-польської розв'язки, вдастся ще врятувати, якщо не Австро-угорську монархію, то принаймні династичні інтереси Габсбургів. За ціну запрошення Карла Габсбурга (батька полк. Василя Вишневаного) на польський престол, Галичину, в цілості, австрійський уряд був би передав Польщі. Зволікання австрійського уряду й обдуруювання ним наших політиків пояснюється вичікуванням австрійського уряду на рішення польської Регенційної Ради у Варшаві. Сьогодні навіть знаємо, що вона зовсім не спішилася запрошувати Габсбурга на польський престол.

2. Другу причину остаточного неуспіху Листопадового зrivу Дмитро бачить у факті, що через свої великі втрати в минулому, Легіон

УСС був уже заслабий, щоб створити в себе осередок української революції в Австрії. «Можна сміло твердити, — пише Дмитро у львівському спомині, — що якщо б не тяжкі й криваві бої на Лисоні, під Бережанами й Потуторами, роля УСС у листопадовій революції була б зовсім інша. На горі Лисоні й під Потуторами, УСС втратили майже ввесь свій актив, зовсім осиротіли... листопадовий переворот відбувся без стрілецтва, як організації». ⁽²⁵⁾ Це було й причиною невдачі перевороту, бо УСС прибули до Львова аж 3 і 4 листопада, а тоді вже було запізно, бо польське повстання розігралося великою силою. Приявність УСС у Львові в дні Першого листопада, яка могла бути фактом, якщо б тодішні УСС були теж революційною силою, як колись, могла врятувати для української держави Львів, а з ним і всю українську державну справу.

(1) Тут, для аналогії, варто подати вік українських революціонерів: в 1918 році, Симон Петлюра мав 39, полк. Андрій Мельник — 29, полк. Євген Коновалець — 28, полк. Роман Дацкевич — 26, полк. Роман Сушко — 24. В 1943 році, Роман Шухевич мав 37, його шеф штабу Дмитро Грицай-Перебийніс — 37, с. д-р Іван Гриньох — 37, полк. Олекса Гасин — 35, Микола Лебедь — 34, Ростислав Волошин — 38 р. життя.

(2) У першому розборі Польщі в 1772 році, Австрія приєднала була Галичину, покликуючись на права угорських королів до королівства Галича й Володимира, тобто до Галицько-володимирського королівства під династією Романовичів, яке часто невірно називають Галицько-волинським королівством. «Руські» королівства й князівства носили назви своїх столичних городів, а не провінцій. Уже після Спілької умови 1214 р. між Угорщиною й Польщею, угорські королі прийняли були титул: Galiciae Lodomergaeque Rex посягаючи тим на спадщину синів Романа Великого — Данила й Василька.

(3) Михайло Гуцуляк, *Перший Листопад 1918 року на Західних Землях України*. Зі спогадами і життєписами Комітету Виконавців Листопадового Чину. Нью-Йорк — Ванкувер 1973, накл. Комітету Виконавців, ст. 13-14. Згідно з науковою теорією революції, у суспільстві, коли «революційна ситуація» осягає свого зеніту, революційні сили виступають стихійно за революційні зміни в суспільстві (державі, імперії). Немає сумніву, що напередодні Листопадового Зриву, революційна ситуація заінтувалася була в Австро-угорській імперії, що була напередодні свого упадку. Для стихійного виступу потрібно свідомості мас, що революційні зміни є потрібні (така свідомість в українських масах була, і це був наслідок їх еволюції за 146 років від переходу Галичини під австрійську владу, отже, праці цілих поколінь патріотів для розвитку українського народу). Стихійність виступу не виключає його організованості при наявності свідомих революціонерів. Цими теоретичними зауваженнями ми старались відповісти на спекуляцію д-ра Гуцуляка, чи Листопадовий Чин був би відбувся і чи був би вдався. Участь Дм. Палієва забезпечила його організованість, але й без нього він був би відбувся. Цього вимагала «революційна ситуація» і, правдоподібно, був би вдався, хоч, так чи інакше, в остаточному результаті Листопадовий Чин був придушеній переважними сторонніми силами, які керувались не тільки Варшавою, але й цілою Антантою — тобто переможцями 1-ої світової війни.

(4) Микола Чубатий, «Моя участь у Першолистопадовім Зриві. Спомини минулого з-перед 50 роками», у збірнику *Перший Листопад 1918 року, назв. праця, ст. 178-179*

(5) Степан Ріпецький, *Українське Січове Стрілецтво*. Визвольна ідея і збройний чин. Нью-Йорк, 1956. Вид. «Червона Калина», ст. 204.

(6) Сотн. Олекса Кузьма, *Листопадові дні, Нью-Йорк 1960*, 2-ге вид. «Червона Калина»; Дмитро Микитюк, ред. *Українська Галицька Армія. Матеріали до історії*. Том I, Вінниця 1958; Том II, Вінниця 1960; Том III, Вінниця 1966; Том IV, Вінниця 1968; Том V, Вінниця 1976; Осип Думін, *Історія Легіону Українських Січових Стрільців 1914-1918*, Львів 1936. Інша література про УСС в бібліографії: д-р Степан Ріпецький, *Бібліографія джерел до історії Українських Січових Стрільців*, Нью-Йорк 1965, Вид. Видавничої Комісії Братства УСС.

(7) *Історія українського війська*. Друге доповнене видання. Видавець Іван Тиктор. Вінниця 1953, Клуб приятелів української книжки, ст. 462-472.

(8) Лев Шанковський, *Українська Галицька Армія, назв. праця*, стор. 38, де аналізовано джерельну літературу про Листопадовий зрив на території різних галицьких повітів. На підставі доступної джерельної літератури, можна було встановити, що листопадовий переворот dokonано 1.XI. у таких повітах: Броди, Дрогобич, Жидачів, Жовква, Збараж, Золочів, Камінка Струмилова, Коломия, Львів, Рава Руська, Сокаль, Станиславів, Стрий, Тернопіль, Товмач, Чесанів, Яворів; 2.XI. в повітах: Бібрка, Бучач, Долина, Калуш, Радехів, Рудки, Сколе, Старий Самбір, Теребовля; 3.XI. в повітах: Городенка, Лісько, Перемишль, Перемишляни, Турка; 4.XI. Бережани; 5.XI. — Підгайці, Самбір, Чортків; 7.XI. Рогатин. про події та території повітів Борщів, Городок, Гусятин, Добромиль, Заліщики, Зборів, Мостиська, Надвірна, Скалат, Снятин до появи збірника Михайла Гуцуляка і регіональних збірників: Бережани, Бучач, Дрогобич, Перемишль, Підгайці, Станиславів, Теребовля, Тернопіль. Городенка не було доступних джерельних даних. Польські й українські доступні джерельні матеріали до Листопадового зриву подано в названій праці Л. Шанковського на стор. 36-48, 353-355, 356 (польські джерела).

(9) Див. ще Кость Левицький, *Великий зрив*. Львів 1931, Вид. «Червона Калина». Д-р Степан Баран написав цілу низку споминів про підготову Листопадового зриву (напр. у щоденнику *Діло*, Львів 1928, ч. 245 і далі). Д-р Степан Ріпецький у книжечці *Листопад 1918 року*, Нью-Йорк — Детройт, 1961, Вид. Братства УСС опрокинув твердження д-ра Льонгіна Цегельського в його книзі: *Від легенд до правди*, Нью-Йорк 1960, вид. «Булава».

(10) Дмитро Палій, «Листопадова революція. З моїх споминів», *Українська Галицька Армія*, том III, Вінниця 1966, ст. 20-38. Цікаво, що в цьому спогаді, Дмитро називає УГВКомісаріят — Центральним Військовим Комітетом, хоч історичною назвою є УГВКомісаріят, що з 1 листопада став Українською Генеральною Військовою Командою, а згодом Начальною Командою Галицької Армії (НКГА). Треба теж відмітити, що інший спомин Дмитра Палієва був надрукований під назвою «Перший Листопад» в *Ілюстрованому Українському Національному Календарі на рік 1928*, під редакцією М. Струтинського, у Перемишлі 1927 р. Це було видання тижневика *Український голос*.

(11) Володимир Мурович, «За українську державу» у збірнику М. Гуцуляка: *Перший листопад 1918 року, назв. праця*, стор. 324-326.

(12) Пор. сотн. Іван Рудницький був в австр. армії. Залишив цінний спогад

про свою участь в УГВКомісаріяті: «Спомини львівських листопадових днів», *Український скиталець* (орган Української Бригади в ЧСР) рік 1921, ч. 1, стор. 3-9, ч. 2, стор. 4-13.

(13) Пор. Володимир Баб'як, майбутній герой оборони Головної Пошти у Львові, закатований московськими більшовиками в Ободівці на Поділлі (Вінницька область) в 1920 році.

(14) Пор. Теодор Мартинець, згодом старшина Гірської бригади (арештований московськими більшовиками в 1939 році, пропав без вістки).

(15) Ст. Василь Чирський, у майбутньому комендант Гірської бригади УГА.

(16) Пор. Любомир Огоновський, з львівської поліції, в майбутньому організатор польової жандармерії УГА й української допоміжної поліції в роки 2-ої світової війни.

(17) Див. Дмитро Паліїв, «Листопадова революція», *назв. праця*, стор. 25.

(18) *Там же*, стор. 25.

(18) *Там же*, стор. 29.

(19) Див. розділ «Польська легенда про австро-німецьку допомогу для Листопадового зりзу в нашій названій праці», стор. 41-48. Ще в 1939 році, відповідаючи на статті д-ра Леопольда Тешпера в польських журналах про цю допомогу, я згадав на підставі офіційної австрійської історії п.н. *Остання війна Австро-Угорщини*, том VII, статтю «Де були українські полки австрійської армії при кінці світової війни», яка була надрукована в *Літописі Червоної Калини* за 1939 рік, число 6, стор. 14-17 і ч. 7-8, стор. 19-22. У табличках було подано, на підставі офіційної австрійської історії, де кожний полк був і з цих табличок виразно виникало, що жодного із них у Галичині не було — вони були на віддалених італійському й сербському фронтах, або на Україні як частина австр. окупаційної армії. Але поляків, мабуть, ніщо не натрапить переконати, коли найновіший емігрантський польський історик Владислав Побуг-Маліновський повторює цю легенду. Див. *Wladyslaw Pobog-Malinowski, Najnowsza polityczna historia Polski*, Том I, Raguz 1953, стор. 360-361. Див. теж Степан Ріпецький, *Українське Січове Стрілецтво*, *назв. праця*, стор. 202-203, 352.

(20) Паліїв, «Листопадова революція», *назв. праця*, стор. 29-32. Не в усіх названих Дмитром містах діяли окружні команди; не було їх, напр., у Раві Руській і Самборі, в якому 1.XI. зорганізувалась польська міліція і щойно українська військова експедиція зі Старого Самбора прогнала поляків з міста. У цій експедиції, як молоденський гімн. учень, брав участь також майбутній Митрополит УКЦ в Америці — Амвросій Сенишин (1903-1976).

(21) Олекса Кузьма, *назв. праця*, чт. 70.

(22) Чубатий, *назв. праця*, стор. 177.

(23) Паліїв, «Листопадова революція», *назв. праця*, стор. 22.

(24) Паліїв, «Перший листопад», *назв. праця*. Сторінки в календарі «Українського Голосу» не зазначені, колонка 3 і 4.

(25) Паліїв, «Листопадова революція», *назв. праця*, стор. 24; «Перший листопад», *назв. праця*, колонка 3. Беручи до уваги запізнення Легіону УСС з прибуттям до Львова, Дмитро уважав, що його можна було оникнути, якщо б він самочинно, без наказу або проти наказу (отже, революційним шляхом), був прибув до Львова на час.

З викладацької залі

«УКРАЇНА ОДНА»

(Лесь Танюк і Неллі Корнієнко про перебудову і гласність)

Цікаві гості приїхали на американський континент — Лесь Танюк і його дружина Неллі Корнієнко. Їх запросило Канадське славістичне товариство, на пропозицію проф. Йоркського університету Романи Багрій.

Доктор Неллі Корнієнко народилася на Сибіру в Хабаровську, написала понад 70 праць з театральної ділянки, (соціології мистецтва, в тому про Леся Курбаса й Миколу Куліша, та національних культур). Її праці друкувалися 30 мовами. Сьогодні Корнієнко є науковим редактором бюро публікації в Москві інтернаціональної організації «ЮНЕСКО». Як соціолог, Корнієнко добре знає соціальні й політичні проблеми Радянського Союзу.

Струнка білявка, з хрипливої відтіні дзвінким голосом, Неллі Корнієнко чітко й з ерудицією висловлює свої думки з її глибокого знання.

Лесь Танюк, визначний український режисер, поет, письменник, перекладач і громадський діяч. Він мусив розпростерті свої творчі таланти не в Києві, а в Москві, бо у своїй столиці на це не давали йому можливостей за його намагання ставити п'єси українських авторів. У 1960-х роках, за часів короткої відлиги й творчости шестисятирічників, він у Києві почав ставити п'єси Миколи Куліша й німецького Бертольда Брехта. Та вже незабаром почалася цензура й переслідування. Тоді він виїхав до Москви. В 1986 році він повернувся до Києва на становище головного режисера Молодіжного театру, з яким плянував поставити «Марусю Чурай» Ліни Костенко й «Собор» Олеся Гончара. І це вже було забагато для мафії Щербицького — його зняли з посту режисера. В останніх виборах він був єдиним кандидатом в депутати до Верховної Ради СРСР як безпартійний. Досі він поставив понад 50 п'єс.

Лесь Танюк активно працює в політичній і культурній ділянках. Він співголова українського т-ва «Меморіял» та є асистентом голови Андрія Сахарова у тому ж всесоюзному товаристві в Москві; він заступник голови українського т-ва «Славутич» в Москві, яке очолює кол. космонавт Павло Попович.

Сьогодні ситуація з українським театром в Україні критична, — відповів він на запитання після своєї доповіді. На 30 Молодіжних театрів є тільки три україномовні, і тільки Львівський театр стоїть на висоті свого завдання. Про театри можна загально сказати: глядач тепер цікавіший, ніж артист на сцені. Поза кількома винятками, артисти вважають, що театр існує для заспокоення їхніх потреб, а не вимог глядача.

Середнього росту, з густою бородою, яка починає сивіти, з чубом густого волосся, він захоплює слухача своїм висловом, переплітаним жартами.

Неллі Корнієнко й Лесь Танюк мали багато виступів: Один відбувся в Торонто, 4 серпня ц.р. Внизу подаємо головні думки з їхніх доповідей та деякі відповіді на запитання.

Радянський Союз напередодні громадянської війни?

Немає двох Україн — України і діаспори, — почала свою розмову д-р Неллі Корнієнко. Єдина Україна, якій належить і Шептицький, і Скрипник,

Хвильовий, Шумський, і Лесь Курбас, і Микола Куліш, і Юрій Шевельов, і тих багато порядних людей які склали свої голови. Україна одна для вас і для нас.

На перебудову й гласність не можна дивитися відокремлено з точки зору України, її треба розглядати в рамках всього Радянського Союзу.

На вершику соціальної драбинки Радянського Союзу стоїть правляча верства — партійно-бюрократична мафія. Це велика кількість людей, які мають великі привілеї та ще більші виліви. Їх у системі номенклатури 18 мільйонів, а коли взяти до уваги їхні сім'ї і родичів, то ця цифра зростає до 60 мільйонів.

Горбачов теж вийшов з цієї системи, тому й кожна його акція мусить враховувати номенклатуру. Як кожна влада, так і Горбачова, мусить опиратися на певній базі. Дотепер такими базами були чи то КГБ, чи армія, чи партійні кола. Горбачов не має такої традиційної бази, — його перебудова йде згори, він ставить ставку на фахові сили найвищої кваліфікації — соціологів, економістів, письменників, психологів, екологів і т. д. Тому його позиція слабка, але рівночасно сильна, бо він високої кляси політик, який дуже вміло веде свої акції та в своєму колі має дуже здібних людей.

Перебудова не принесе економічного покращання в наступних кількох роках. Це розуміє інтелігенція, і тому Горбачов відвідує західні держави, щоб цим скріпити їхню віру в нові процеси вдома. Щойно згодом повільно слідуватимуть успіхи — цього не розуміє народ, і тому не захоплений перебудовою, як крамниці порожні. (Недавно призначено півмільярда карбованців ан закуп за кордоном медичних препаратів і шприц.) Через один день не вдастся перетворити колишнього служнячого виконання доручень згори на індивідуального з власною ініціативою громадянина. На повну перебудову й гласність потрібно буде одного або й два покоління.

На жаль, велика частина бюрократичної мафії, особливо в Україні, проти перебудови й гласності. Усії мафії, наприклад, сіцлійська чи американська, мають спільні риси — свої жорсткі правила і збагачуються корупцією. Одначе, радянська мафія найжорстокіша. Коли західні мафії не торкаються верху, радянська мафія знизу сягає до самого верху — до Центрального Комітету. Вона користується дуже великими технологічними можливостями, більшими, ніж КГБ. Вдолину вона сягає до дітей, які вже з першої кляси в школі мусять платити певні «гонорари» спеціально насланим ракетирам — аж до десятої кляси включно. Якщо платять, то їх мафія не торкається. Після десятої кляси мафія до них повертається, бо тоді вони вже розраховують на майбутнє, на перспективу. Дуже сильна мафія на Україні, яка ставить прямий злам перебудові і гласності всього Радянського Союзу. Вона вийшла з Дніпропетровського регіону, звідки походить і Щербицький. Говорять, що вона така сильна, що тримає у своїх руках Москву й Ленінград.

За 20 років свого владування Щербицький створив з України сировинну базу. В республіці тепер немає людей найвищого кваліфікованого рівня. З найпотужнішої республіки, з огляду на свій інтелектуальний, енергетичний та інші потенціали, Щербицький зробив з України «республіку четвертого світу». На Україні 75% атомних електростанцій всього СРСР. Якими наслідками вони грозять, може послужити Чорнобильська аварія. Радянські опади забурили природні процеси, наприклад, кури — це свійська птиця, яка боялася лисів. А тепер кури в Чорнобильській зоні перестали боятися лисів. І страшне явище в тому, що коли природа витратила тисячоліття на освоєння курей, радіація знівелювала це за 1-2 роки.

Говорять, що чотири області України й Білорусі треба евакюувати, бо кожна четверта людина, яка вмирає від інфаркту, це вже наслідки Чорнобиля. Тепер народжуються тварини-мутанти й маємо дітей з такою тенденцією.

Дотепер всесоюзне атомне міністерство мало монополь на будову атомних станцій і, що воно вирішило, скоріше чи пізніше, було проведено в життя. Чорнобильська катастрофа всім відкрила очі про небезпеку для всього людства. Врешті, на вимогу громадянства, йдуть слухання про безпеку атомних станцій та підготовляється новий закон про енергетику.

Україна пасе далеко задніх у процесах перебудови й гласності, саме через брак не тільки національно свідомих, але й кваліфікаційно високих кадрів. У Прибалтиці 15 років тому поведено акцію, щоб до Комуністичної партії вступило якнайбільше молоді. Сьогодні у цих республіках перебудова має підтримку партійних чинників, бо місцева інтелігенція перебрала в свої руки керівництво республік.

В Україні ситуація відмінна й багато тяжча. Україна пережила розгром її еліти й здорового нарибку в 30-их роках, опісля знову в 70-их, а до того відбулась міграція інтелектуальних кадрів з України де просто їм не було можливо працювати.

Але дуже цікаве явище: в Україні проходить пробудження. Нові рухи в Україні багато глибші й ширші, ніж в інших республіках, бо тут вже давно існує загострена напруга між владою і народом, між владою та інтелігенцією. Побіч Товариства української мови ім. Т. Шевченка, найбільш потенційно потужний й глибинний — це Народний рух за перебудову. Слід сказати, що це не суто український національний рух. Він більше соціальний і має чотири елементи в своїй програмі, що робить його загальним і сильним — це екологія, енергетика, економіка й національні питання. Силу Руху творить глибинне членство, бо його підтримують всі прошарки суспільства, а не тільки група інтелігенції.

Друга впливова організація — це товариство «Меморіал». «Меморіал» має в програмі повернути в історію кожну людину, плекати плюралізм і більш диференціальні структури.

Інші неформальні організації виконують дуже корисну роботу. Наприклад, Українська гельсінкська спілка потрібна й корисна. Вона була конечна, коли заснувалася в часах застою. УГС має менше ніж 8% членства, охопленого демократичними рухами, але вона стала ферментом, каталізатором. Сьогодні вона, самозрозуміло, займає екстремні позиції. Але сьогодні на Україні в першу міру потрібно експертних кадрів, а їх немає. Господарський розрахунок — це реальний суперенітет. Сьогодні герметично закритої України немає.

Еміграція вимиряла в своїй уяві ностальгійну, романтичну, досить герметичну Україну. Це зрозуміло. Але такої України відйсності немає.

Нині систему в Радянському Союзі можна порівняти до військового стану облоги — її оточують і розкладають внутрі. Тепер висувають перед партією ще донедавна немислимі вимоги наприклад, покривати з партійного бюджету, а не з соціальних програм «чорні діри». У цьому інтелігенція з'єднується з народом для розв'язання найбільш болючих проблем. Ще дві третіх в депутатах — це імперіяльні реакціонери, шовіністичні кола. Це розуміє Горбачов, тому 10 вакантних місць в уряді не спішаться заповнювати. Їм треба людей найвищої кваліфікації. Вони вже асимілюють програму й концепції народних рухів — це альтернатива партійній системі.

Якщо немає досить кваліфікованих структур, як, наприклад, на Україні,

тоді система працює каральними методами, бо примушує виконувати накази й інструкції згори. А сьогодні маємо такий приклад: Іван Росоха взяв аренду в одному великому радгоспі, і він один дав державі 35 тисяч карбованців прибутку, коли весь радгосп приніс 38 тисяч.

На Україні старі методи й стара політика затримуються. Хто не одержав потут довіря під час виборів, той повинен зрезигнувати з свого посту. Так зрезигнував секретар обкому партії Ленінграду Соловйов, так пішов секретар міста Києва Масик. Але що стається? Його назначують замісником прем'єр-міністра УРСР на Україні, вони продовжують цю саму брежневську політику.

До референдуму на Україні не може дійти. Сьогодні на Україні такий стан, коли починаються стимули знизу. Доки вони не набудуть органічної повноти стратегії по всіх горизонталях і вертикалях народу, доти кожний референдум буде би найстрашнішим методом вирішувати важкі питання.

Тепер в Радянському Союзі заінтував такий політичний, економічний і культурний стан, якби напередодні громадянської війни. До громадянської війни не мусить дійти, але всі умовини до неї існують.

Тому українська діаспора мусить поставитися до сьогоднішніх подій в Україні й СРСР позитивно, іхати в Україну, нав'язувати багатогранні обосторонні зв'язки в бізнесі, культурній та інших ланках життя. Господарський розрахунок — це перший крок до северенітету. Бізнесмени Японії, Західної Німеччини, Англії, Америки не зацікавлені українським національним питанням. Їхній капітал в Україні може причинитися до дальшої денаціоналізації. Для нас — це останній шанс.

Немає двох Україн. Ми мали одне минуле, то й дай Боже, щоб було одне майбутнє, — закінчила свою розмову д-р Корнієнко.

«Борітесь, поборете, вам Бог помагає!»

На Україні часи змінилися, — говорив Лесь Танюк. — Коли ще недавно люди воліли посылати своїх дітей до російської школи, кажучи: «Якось то по-руському мені льогше», то тепер вже гордяться бути українцями, бути своїми серед своїх, а не чужих.

До найбільш потенційно сильних слід зарахувати Народний рух України за перебудову і товариство «Меморіял». Це якраво виявилося під час виборів народних депутатів. Лесь Танюк був одним з чотирьох кандидатів на місце перепалого секретаря міськкому Києва Мисика. Переміг Володимир Яворівський — письменник і Володимир Черняк — економіст.

Виборча кампанія була відкрита й відбувалися події, про які ще недавно ніхто не міг думати. Приходило й до комічних ситуацій.

Серед кандидатів був Дмитро Поїзд, капітан міліції, який несподівано для всіх тих, що його кандидатуру висунули, виявився дуже відважним критиком. Він пропонував ставити Шербіцького під суд, бо він наша ганьба. Його стримували, але він не зважав на ніщо і став немов народним трибуном, але він вів свою кампанію російською мовою. Коли його запитали, чому не говорити по-українському, він, довго не надумаючись, відповів: «Бо я жертва русифікації! Мені вирвали язика!»

Салій Іван, функціонер, секретар Подольського райкому партії відповідав на критичні запитання доволі гостро. Знову на іншому вічі обговорювало питання партії і чи він за творенням інших партій. Він уже зізнав, що ті, які підтримували творення більше партій, були популярними, то й сам сказав,

що інші пропагують багатопартійну систему. Тоді встала старша людина й закинула Салієві, як він, партійний, є за іншими партіями.

— Ви старий сталінець, — відповів Салій, і вже у своїй програмі писав про партії, а не партію.

Найкритичніше прийшлося Салієві, коли його запиталися, як він ставиться до Щербицького. Очевидно, він секретар райцентр, носить партійного квитка, то й знає про «скачи враже, як пан каже». Але надумавши, влучно відповів: «Так, як і ви».

Тепер не місце на нову партію, бо партія не родиться з негативної, а з позитивної програми, і сама критика ще замало до творення політичної партії. Тому він відповідав, що в селі кажуть, що люд перестрашений і якби проголосили нову партію, то всі з старої партії переписалися б до нової.

Знову Яворівського дід казав, що двох партій не треба, бо народ не прогодує двох партій.

Коли на одному вічі обговорювався бюджет збройних сил, який виносить 240 мільярдів карбованців, і якби його знизити до 120 мільярдів, як було за Хрущова, тоді кожна особа, кожне немовля отримали б по 800 карбованців. Стара баба, яка отримує 40-50 карбованців місячної пенсії, в житті не побачить такої суми грошей. Попросив слово капітан в уніформі. Суворий. Що він скаже? А він набагато критичніше поставився до мілітарних питань, як цивільні. Він вчиться у вищій партійній школі, і почав викладати, як практично провести скорочення, і пропонує, щоб українці не служили у війську поза кордонами своєї республіки і т.д. Говорив він українською мовою. — Як він зберігся? — Бог його знає.

Яку популярність має Народний рух за перебудову, можуть свідчити такі факти:

Під час виборів дійшло до того, що в бюллетені не подавали члени партії, що вони партійні, бо виборці автоматично їх прізвища скреслювали б.

З кандидатів, які не підтримували у своїх виборчих виступах НРУ, 83% перепало в Галичині, а 73 % — в інших областях України.

НРУ мав тоді 350 тисяч, а сьогодні може й осягнув півмільйона членства. З кожним виступом в медіях урядового члена, наприклад, ідеологічного шефа партії Леоніда Кравчука, проти НРУ, як реакція народу, напливає багато листів від людей, які підтримують Рух і вступають в члени.

Коли в Москві заатакували кандидатуру в народні депутати Єльцина, до Москви на час виборів виїхало з усього Радянського Союзу 270 тисяч людей, щоб переписатися і голосувати за Єльциним. (З Києва поїхало 2.000, а з Дніпропетровська — 1.800.) Єльцина вибрали 90% голосів.

Народний рух ставить собі за завдання якнайбільше вибрати своїх людей до парламенту. До Верховної Ради України висунеться низку делегатів від Руху й «Меморіалу».

Рух сильний, бо в ньому є інтелігенція і пролетаріят — це широкий і глибинний рух. Він має свої філії по всій Україні, хоч урядові чинники всіляко перешкоджають творенню філій Руху та філій товариства «Меморіал». Республіканський уряд відмовився зареєструвати «Меморіал», але це товариство має всесоюзну реєстрацію і може вести свою діяльність без дозволу місцевих влад. «Меморіал» має філії в кожній області України, а в деяких є дві, бо власті творять свої «урядові» філії згори, противставитися справжнім.

Так сталося в Тернополі, вони заснували «свою» філію перед справжніми зборами «Меморіалу». На жаль, їх підтримали місцеві представники Церкви.

Але справжню філію організував знизу Петрик Попик, — якого виключили з Спілки письменників за те, що він належить до Народного руху. Коли прокурор довідався про основуючі збори, подзвонив до Петрика Попика, кажучи що оптрафує його на 300 карбованців.

— Хай буде, — відповів Петрик Попик, — я поступлю до каси і зніму 300 карбованців, а збори відбудуться.

За хвилину голосять, що штраф виноситиме 500 карбованців, якщо збори не відкличе.

— До 300 карбованців, а в залі скинуть ще 200 карбованців в капелюх.

— Зачекайте, — чується з другого кінця телефону, ми ще порадимось. Ну відбуваите збори, — знову відзвивається прокурор, — тільки щоб там нічого такого не було...

Коли люди почали сходитися перед залю зборів, там уже стояла міліція і сапери, які обстутили перед входом, обведену червоним шнурочком яму. На дні ями лежав якийсь об'єкт.

— Не ступайте близьче, — наказуваали людям, — бо оце ми якраз відкопали бомбу з часів війни. Вона може вибухнути кожної хвилини.

— То ви нам забороняєте відбувати збори?

— Ні, але тут бомба, може вибухнути. Радимо вам не йти до залі.

Студенти приглянулися близьче до ями й кажуть:

— А що то, ви до бомби приварили ручки, щоб її легше було сюди притаскати?

I збори відбулися, але який рівень, який фарс, що ними займаються місцеві влади.

«Меморіял» збирає прізвища й дані репресованих, старається публікувати в пресі прізвища всіх катів та відбити показовий процес. З огляду на масовість тих, що активно брали участь у переслідуванні притягати їх до судової відповідальності не доцільно. Це поставило б номенклатуру й їхні родини проти перебудови.

«Меморіял», який має 70-80 тисяч членів в Україні, старається про охорону історичних пам'яток. Він навіть подав пропозицію, щоб йому передати горезвісну тюрму на Луб'янці в Москві як «історичну пам'ятку». «Меморіял» очолює академік Сахаров, який зробив дуже багато для національностей СРСР.

Великого розголосу набрала Биковня біля Києва, де замордовано 120-130 тисяч жертв. Офіційно признаються до 6 тисяч. Там був з поетом Василем Симоненком і художницею Аллою Горською на початку 60-их років. Коли вони прибули, побачили, що діти грають футбол. Нічого дивного, але Симоненко завважив, що вони грають маленьким дитячим черепом. У Биковні вбивали і малих дітей. Тоді Симоненко написав вірш:

Ми толпчмо і ворогів, і друзів,
О, бідні йорики, всі на один копил,
На цвинтарі розстріляних ілюзій,
Уже немає місця для могил...

Після цього Симоненка жахливо побили «неізвесні» у його селі, і за три місяці він помер. Аллу знайшли забиту тупим предметом в потилицю в льюху на дачі батька її чоловіка. Ніби він — ортодоксальний комуніст, а вона націоналістка — вбив її в запалі під час суперечки. Але його знайшли розтятої поїздом три дні пізніше. Він ніби не витримав заподіяної ним кривди невістці, і кинувся під поїзд. Тільки його окуляри лежали 400 метрів від місця його смерти, а він без них майже був сліпий.

«Меморіял» домігся державної комісії, домігся слідства й домігся, що ми це визнаємо за злочин сталінського НКВД. Це є і нове обличчя сьогоднішньої України.

На місці сталінського злочину плянували збудувати вокзал, але треба було зрізати ще 1200 гектарів найкращого дарницького лісу. Коли з'єднали в один узел Биковню з розстрілами НКВД і вокзалом, то народ не міг того витримати — тридцять роки пов'язалися з сьогоднішнім — на виборах викріювали партійних кандидатів — вони не авторитетні. Це внесок нових рухів.

В Києві постала нова Асоціація за збереження історичного середовища (УАЗІС) у противагу до проф. Толочком очолюваного Товариства охорони пам'ятників, яке збюрократизоване й не виконує своїх завдань. «Зелений світ», екологічне товариство, має теж великі можливості. Крізь Україну проходить 85% газопроводів у західну Європу, а тільки 5 відсотків сіл гасифіковані. В Черкасах кожна третя народжена дитина має астму чи інші вади. Централістичні міністерства пронизують всю економіку України.

В Москві засновано культурне товариство «Славутич». Воно поставило собі за завдання прибрати культурний центр, бізнесовий центр, щоб українці могли мати там якийсь притулок і бібліотеку. (В Москві живе к. 600 тисяч українців, але тільки 60 тисяч признаються до українства.)

У Москві робити деякі речі набагато легше, ніж у рідній Україні. Такі почини підтримує ліберальна перебудовча інтелігенція. Україна виховала собі таких вчених, таких анонімщиків, таких газетярів, що від них сподівається тільки ножа в спину. Якщо якийсь українець лізе кудись вгору, то неодмінно його братчики скоплять знизу й стягнуть, щоб він не був такий розумний. Якщо грузин чи вірмен захищає дисертацію, то всі шлють їому на допомогу вагон коняку. А Україна присилає вагон анонімок і заборон. У Москві вважають, що «чим дурніший, то мусить бути з України». Хрушев з України, Корнійчук з України, Брежнєв з України.

Ситуація змінилася, коли до Москви мігрувало в 60-их роках багато здібних людей. Там навчалася Ліна Костенко і її дочка, і Іван Драч, то вони залишили за собою добрий слід, і тепер в Москві маємо підтримку.

Щербицький та його мафія за 20 років завдали великої шкоди українському народові. Крім повної русифікації шкільництва, за цей час зруйновано на Україні 1.502 села і тепер по селях стоять порожніми 129 тисяч хат. На Україні не виховано висококваліфікованих фахових кадрів, не говорячи вже про національно свідомих.

«Правда України» — це паскудна газетка, яка не заслуговує на назву «правда». Вона друкує тільки пасквілі на все українське.

Заступити Щербицького кимось іншим, який переливав би з тої самої бочки, не покращає ситуації. Така зміна мусить статися в ширшому масштабі, і до неї прийде, бо роль Щербицького вже закінчилася. Горбачов свідомий соціальних і економічних проблем, але до національного питання він був не підготований. Заворушення на Кавказі та в Азії заскочили Горбачова. Щербицький переконався, що в Україні до такого не прийде, і це саме його заслуга. В Україні нема відповідних здібних кваліфікованих кандидатів до державного керівництва, нема національно орієнтованих кадрів.

Тепер розголосу набрала справа національної символіки — блакитно-жовтого прапора й тризуба. Указу проти синьо-жовтого прапора й тризуба нема, є тільки побажання уряду, щоб їх не показувати. Справа не в суті прапора, бо ніби аргумент, що щі блакитно-жовтим пролито багато крові, не такий

сильний. На це відповіли в дискусії, що під червоним пррапором пролито багато більше народної крові, але його вживаемо. Важливість символіки передчасна. Суть в тому, що людей треба привчити до певного мислення, щоб замало було їм сказати, як Тьотя-Мотя у п'есі М. Куліша: «Не може бити нікогда, бо так не може бити нікогда», або: «Гараздо примнітніє бить ізнасліуваної, чим українізованої». Тепер настав початок до істинного знання.

Від міністра юстиції Зайчука представники неформалів домагаються, щоб поважніше ставитися до цих проблем, так як ці справи стоять у Прибалтиці, в Грузії. І це взяли до уваги.

Сьогодні настала пора нової конфедерації і соціалізму. Треба зліквідувати «колгосп республік», а на його місце створити «кооператив республік», як висловився керівник литовського САЮДІС Ландсбергіс.

Дух нової доби виявився під час зустрічі Горбачова з письменниками України. Коли йому сказали, що в Україні не все гаразд, Щербицький, який супроводжав Горбачова, заперечив і приніс товсту папку з своїми «доказовими матеріалами». На те Горбачов заявив: «Залишім цю папку, давайте так поговоримо поміж собою». Почалася розмова, в якій Щербицький не забирає слова. Наслухавшися українських письменників, наприкінці Горбачов зацитував Шевченка: «Думи мої, думи мої, лихо мені з вами».

На те бистрий поет Дмитро Павличко відповів: «Шевченко написав ще інший вірш — «Борітесь, поборете, вам Бог помагає».

Р. Колісник

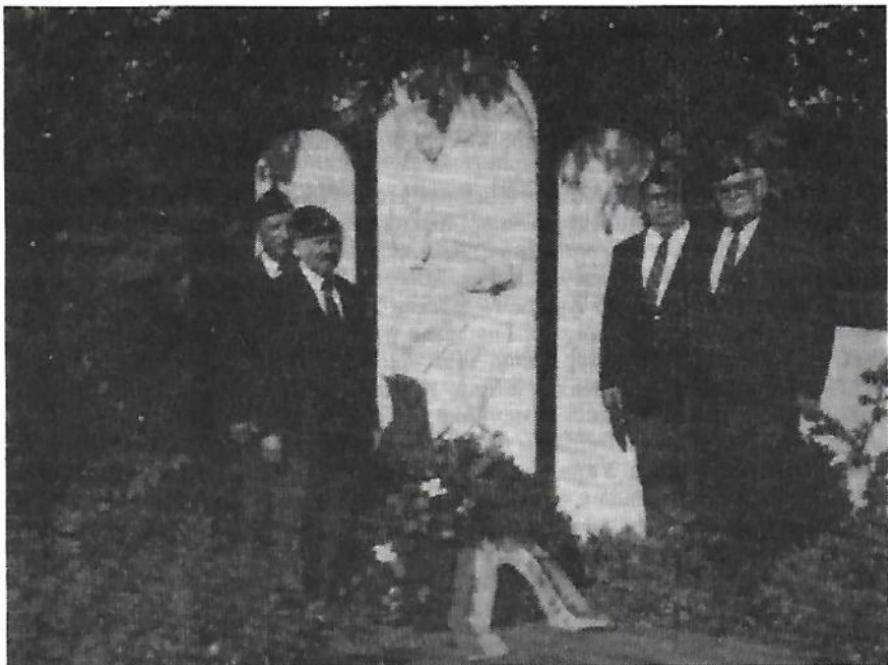
Репортаж

ВШАНУВАЛИ ПАМ'ЯТЬ ПОЛЯГЛИХ ТОВАРИШІВ ЗБРОЇ У м. ФЕЛЬДБАХ

Напередодні 45-ої річниці героїчних боїв під Бродами та в 44-ту річницю бої під Фельдбахом відбулися цьогорічні відвідини могил поляглих вояків 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії.

У четвер, 25 травня 1989 р. автобусом з Мюнхену від'їхали побратими та декілька гостей до Австрії. Того самого дня о год. 16:00 біля цвинтаря м. Грацу «мюнхенці» стрічаються з побратимами-дивізійниками з Великобританії, які вже від понеділка, 22 травня, під проводом референта ОбВУ Петра Кіщука й перекладача Михайла Мазура з Німеччини, звідували австрійські міста. До обидвох груп, (з Мюнхену 31, а з Англії 28 учасників) дополучуються кол. дивізійники і гості з Австрії й Німеччини, які приїхали сюди особовими автами.

В Грацу на цвинтарі над могилою колишнього капеляна Дивізії Д. Ковалюка о. митр. д-р Олександер Остгайм-Дзерович відслужив Панахиду. В слові згадав він про душпастирську діяльність покійника та привітав учасників. Від ГУ ОбВУ зложено вінок. Другу Панахиду о. д-р О. Дзерович відправив над спільною могилою українських дівчат і жінок, жертв літунського налету в останній світовій війні. Вінок від ГУ ОУЖ з Великобританії склали: Осила

Біля пам'ятника в Фельдбах; від ліва: Р. Данилюк, Б. Ясінський, В. Лодзюк.

Кіцук, Віра Бегей і Філіс Робінс. У поминальнім слові О. Кішук сказала: «Ми молимося за душі тут похоронених чорнобривих дочок України, яких гітлерівські наїзники загнали у рабську неволю в далеку чужину. І, хоч нам нічого про їхнє життя не відомо, то ми сьогодні низько клонимо голови перед їхніми тлінними останками й цілим серцем співчуваємо усім тим українським матерям, які роками чекали, а може й досі очікують своїх улюблених дочок». Третю Панахиду відслужено на цвинтарі сусіднього міста Талергофу перед каплицею-криптою, що її споруджено заходами архіпастиря скитальців кир Івана Бучка, у пам'ять тут похоронених в 1914-17 рр. австро-угорським урядом інтернованих запідозрілих у русофільстві українців з Галичини і Буковини. Поминальне слово виголосив Роман Дебрицький, а від українців м. Грац і околиці учасників привітали д-р Роман Лебедович і Михайло Мошовецький.

У «Промисловім домі» міста Фельдбах улаштовано для українців прийняття. У заступництві посадника міста присутніх привітав віцебургомістер Г. Лютенбергер та висловив своє признання українським ветеранам, які не забувають своїх упавших побратимів і щорічно із різних країв відвідують їхні могили. До привітання віцебургомістра долучилися посол Краєвого парламенту Стирії, колишній посадник міста Фельдбах, комерційний радник Альоіс Гармтодт та предсідник Ветеранського Союзу майор Вальтер Бендель.

Від українців дякував голова КУ Братства в Німеччині Роман Дебрицький, який згадав довголітнього співорганізатора «поїздок» до Австрії й представника Братства «Броди-Лев» на Західну Європу, покійного Володимира Душинського. Р. Дебрицький представив присутнім заступника голови ГУ

Братства Романа Данилюка, представника КУ Братства в ЗСА Богдана Ясінського, представника Братства «Броди-Лев» Володимира Лодзюка та ректора Українського Вільного Університету проф. д-ра Теодора Богдана Цюцору з дружиною. В дарунок австрійським гостям і приятелям Р. Дебрицький передав п'ять примірників «Історії України» проф. Наталії Полонської-Василенко, виданої УВУ в Мюнхені.

Наступного дня відівдано могили і пам'ятники на цвинтарях у Ст. Штефан, Бірбаум, Гнас, Траутманндорф, Бад Гляйхенберг і Фельдбах. Над могилами, о. д-р О. Дзерович, після зłożення вінка, відправляв Панахиду. Поминальні промови виголосили: Роман Данилюк, Микола Яцків, ректор УВУ Т.Б. Цюцору з Німеччини, Петро Кіщук та Богдан Ясінський.

У Панахіді на цвинтарі у м. Гнас взяв участь австрійський учитель «Політехніки», Вернер Труммер. Учні цієї школи уже від років опікуються і доглядають могили українських воїнів. На цвинтарі у Фельдбасі поминальне слово сказав Василь Вацік з Німеччини, а П. Кіщук склав подяку всім учасникам. Австрійським і німецьким присутнім подякував Р. Дебрицький. Відспіванням «Ше не вмерла Україна» прощали кол. дивізійники своїх полеглих побратимів. Вечір провели «колишні» в ресторані біля старовинного замку Рігенсбургу, де при склянці вина поновлювано «старі» знайомства, нав'язувалися нові контакти та згадувалися колишні «гарячі» дні.

У суботу вранці до зібраних на міській площі біля українського пам'ятника долучились з прaporом делегати австрійських ветеранів під проводом свого предсідника Сеппа Гааса. Усіх привітав майор В. Бендль та комендант місцевого гарнізону полк. Геріберт Наглер, який заступав слова нім. поета Й.В. Гете: «Хто не шанує своєї минувшини, той не вартий будуччини». Від українців мгр. Богдан Шарко з Німеччини подякував управі міста, австрійським комбатантським організаціям, представникам Австрійського Чорного Хреста та усім жителям міста й околиць за гостинність і вирозуміння до наших національних змагань.

Перед українським пам'ятником та у сусідній кріплі, перед вмурованою пропам'ятою таблицею з емблемою Дивізії «Галичина», покладено вінки. Із міської площі усі подалися на цвинтар, де на могилу довголітнього приятеля українців, президента «Союзу Ветеранів у Стирії», Сеппа Маурера покладено китицю квітів, о. О. Дзерович провів молитву, а присутні проспівалим «Вічна пам'ять — Христос воскрес». Р. Дебрицький коротко насвітлив заслуги покійника над впорядкуванням і зразковим піклуванню могил і пам'ятників українських вояків. Після обіду від українських ветеранів складено вінок перед пам'ятником німецьких парашутистів.

О 17-ій годині в монастирській церкві Шкільних Сестер, о. О. Дзерович відправив Св. Літургію за покращання здоров'я д-ра Святомира Фостуна в Англії та подякував усім тим, що молилися за «усошія рабі» — українських воїнів.

Традиційна товариська зустріч з австрійськими ветеранами відбулась того вечора о год. 19-ій в одному із ресторанів м. Фельдбах. Учасників привітав майор В. Бендль і директор місцевого Туристичного бюро Ганс Кроіс. Голова КУ Братства з Німеччини подякував за щире привітання та представив учасникам зустрічі українських гостей, з яких слід відмітити о. митрата д-ра О. Остгайм-Дзеровича з Відня, ректора УВУ проф. д-ра Т. Цюцору з дружиною з Мюнхену, представниці ГУ ОУЖ з Англії О. Кіщук, д-ра Р. Лебедовича і д-ра А. Пшибиха — обидва з м. Грац в Австрії, д-ра О. Жупника з Відня та

трьох попередньо згаданих представників українських комбатантських організацій з Америки.

Майор В. Бендль із секретарем Ветеранського Союзу, Еріком Надлером, відзначили медалями й відзнаками багатьох наших побратимів, які були активними у своїх станицях та піддержували зв'язки з австрійськими ветеранами. Від ГУ Братства Р. Данилюк вручив австрійським і українським комбатантам пропам'ятні медалі ГУ Братства з нагоди 1000-ліття Хрещення Русі-України. П. Кішук від ГУ ОбВУ медалями відзначив заслужених в організації зустрічей і поїздок до Австрії, між ними побратимів з Америки та ректора УВУ проф. д-ра Т.Б. Цюцора, якому теж вручено золотий знак Австрійського Чорного Хреста. Десять учасниць зустрічі одержали на спомин тарілки з гербом м. Фельдбаху.

Під час нашого побуту в місті Фельдбах, на головній площі між пропорами багатьох європейських країн повівав блакитно-жовтий український стяг.

В. Вацік

Документи

42-га КОНВЕНЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ

В дні 14-16 липня ц.р., у Соммервілл, Н.Дж., відбулася 42-га річна Конвенція УАВ. Атанас Кобрин був головою Конвенційного комітету і, через захворювання наміченого господаря, керував конвенційним банкетом.

Нова крайова команда: Дмитро Биковець, мол. — командир, Стефан Віхар, ст. — заступник командира, Роман Раковський — молодший заступник командира, Юрій Мізюк — адютант і редактор видань, Гарльд Бохонко — фінансовий старшина, Богдан Безкоровайний — генеральний суддя, Роман Беднарський — генеральний обозний, Тед Дусаненко — архівар, Михайло Венгрин — капелян, Ігор Залузький і Гаррі Полчай — супільна опіка, Андрій Кейбіда — публічні зв'язки.

Резолюційна комісія працювала під керівництвом Едварда Зетика.

A.K.

42nd Annual Ukrainian American Veterans National Convention

July 13 to 16, 1989 — Somerville, New Jersey

RESOLUTIONS

Resolution No. 89-001. The Ukrainian American Veterans condemn any burning or other desecration of the National or State flags, and support a Constitutional amendment to prevent such desecration.

Resolution No. 89-002. Be it resolved that the Ukrainian American Veterans recognize the year 1989 as the 175th anniversary of the birth of the poet Taras Shevchenko, known as the "Bard of Ukraine", and urges the membership to take note of this anniversary and to participate fittingly in its observance.

Resolution No. 89-003. Be it resolved that the Ukrainian American Veterans recognize the year 1989 as the 15th anniversary of the establishment of the U.A.V. National Ladies Auxiliary.

Resolution No. 89-004. The Ukrainian American Veterans call upon New York Governor Marion Cuomo to respect the wishes of American citizens and sign the proclamation establishing the date of January 22nd as "Ukrainian Independence Day" every year.

Resolution No. 89-005. The Ukrainian American Veterans continues its strong support for the aspirations of freedom of Ukraine and all other Captive Nations that are under the political domination of Soviet Russia.

Resolution No. 89-006. The Ukrainian American Veterans supports Congressional Bills HR-2022 (Morrison and Lipinsky-Cox amendment) and S-893 (Lautenberg) to designate Ukrainian Catholic and Ukrainian Orthodox Churches as persecuted religions in the Soviet Union, and give their members preferred refugee status.

Resolution No. 89-007. The Ukrainian American Veterans supports President George Bush's posture in arms reduction negotiations with the USSR.

Resolution No. 89-008. The Ukrainian American Veterans expresses its support for the Ukrainian Helsinki Union and all other unofficial patriotic initiative groups in Ukraine.

Resolution No. 89-009. The Ukrainian American Veterans urges that efforts of the Office of Special Investigations (OSI) to strip citizenship from naturalized Americans be brought as a criminal matter instead of a civil matter, in order to guarantee due process rights and fairness for the accused, and ask that the appropriate Congressional committees exercise their oversight obligations.

Resolution No. 89-010. The Ukrainian American Veterans supports Congressional Bills HR-1199, regarding the recruitment and retention of nurses in the Veterans Department, and HR-1415, regarding increased funding for the Veterans Home Loan Mortgage Act of 1989.

Resolution No. 89-011. The Ukrainian American Veterans urges the United States government to renew the search for Prisoners of War and Missing in Action (POW-MIA) in Southeast Asia.

Resolution No. 89-012. The Ukrainian American Veterans supports the opening of a United States Consulate in Kyiv (Kiev), and recommends that all business be conducted in either the English or Ukrainian languages.

Resolution No. 89-013. The Ukrainian American Veterans urges further investigation of environmental damage from the Chornobyl (Chernobyl) nuclear disaster, which occurred three years ago, and further, urges non-governmental agencies throughout the world.

Resolution No. 89-014. The Ukrainian American Veterans condemns the continued psychiatric abuses by the Soviet Union and supports the petition of the unofficial (non-governmental) psychiatric association in the USSR, to become a member of the World Psychiatric Associations.

РЕЗОЛЮЦІЇ

ІХ-го Головного Делегатського З'їзду Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА та 21-го З'їзду Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА ЗСА, що відбувся в дніх 2 і 3 вересня 1989 року на Оселі Українського Братського Союзу «Верховина» в Глен Слей, Н.Й.

Делегати обидвох З'їздів стверджують, що ситуація в сучасній Україні виявила майже під кожним оглядом гіршою, як була за царського панування. Політика Москви в Україні в повоєнних роках виявила поза всяким сумнівом, що ССР не є союзом вільних і рівноправних республік, але продовженням і скріпленням російської імперії під іншою назвою.

З уваги на те, делегати обидвох З'їздів з прикрістю стверджують, що проголошені М. Горбачовим «відвертість» і «перебудова» не застосовуються повністю в Україні і КГБ все ще продовжує як і в минулому тероризувати населення України, а зокрема його діячів культури і правозахисників.

З'їзд вітає всі новстворені українські незалежні організації, які стали авангардом у боротьбі за права українського народу, зокрема за права упослідженій української мови й вимагають вияснення й засудження штучно створеного голодомору в Україні в 1932-1933 рр. та знищчих діячів культури й науки, а в тому й літераторів, як також ліквідації українських церков.

Делегати обидвох З'їздів вітають змагання катакомбної української Греко-Католицької Церкви за привернення її незалежних прав і почини православних українців за відновлення Української Автокефальної Православної Церкви в Україні та свободу віри всіх інших віровизнань.

З уваги на те делегати обидвох З'їздів зобов'язуються додати всіх зусиль, щоб довести до загального відома Західного Світу інформації про змагання кращих синів і дочок українського народу під советською окупацією: а) за всенародні права; б) за удержавлення української мови; в) за легалізацію українських Церков; г) за свободний культурний розвиток українського народу під оглядом релігійним, політичним й економічним та г) за завершення незалежності України.

Обидва З'їзди зобов'язують своїх делегатів, а через них усіх членів Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА поробити всі заходи у країнах свого поселення, щоб їхні уряди і публічну опінію прихилити на користь визвольних рухів в ССР, а зокрема в Україні й у здійсненні їх допомагати усіма доступними засобами.

Одночасно обидва з'їзди з приємністю стверджують, що колишні члени Української Дивізії «Галичина» — 1-ої УД УНА, що опинилися в країнах Західного Світу, включилися в українське релігійне, політичне, культурне й економічне життя української спільноти в діаспорі й у багатьох випадках стали промотором тої діяльності.

З уваги на те, що досі в Україні визвольні змагання у 2-їй світовій війні були представлені в найтемніших красках, З'їзди зобов'язують Головну Управу Братства видати окремою публікацією всю доступну документацію до історії Дивізії «Галичина» — 1-ої УД УНА й подати про те, щоб якнайшвидше опублікувати історію Дивізії українською та англійською мовами.

Про перебіг З'їзду в наступному числі «В.К.»

КОНФУЗ

«Чистий конфуз», — подумав я собі, коли мій приятель, той, що знає все від політики і все про політику, закінчив свій виклад про гласність і перестройку. Зате я, не зважаючи на політику, в «Році української мови», притримуюся української мови — гласності і передбудови. Уже в наступному році зможу бути гласним з моїм приятелем у його перестройці. Хай тоді буде політика.

Тепер мій приятель забув про політику, а тільки гласність і передстройка для нього існують, якби на світі і в нашій діаспорі не стало політичних проблем. І як йому пояснити, що то не та світова політика, яку колись він так любив. Ще недавно він не поминув ані одного світового лідера, щоб йому не порадити, як, коли і що він має робити, щоб добре вийшло для його держави та нашої визвольної справи. Тоді він до мене поважно звертався, немов я був саме той світовий політик. А я слухав, як звичайний політичний емігрант на поселеннях чи в діаспорі. Тоді я не був певний, чи в дійсності я політичний емігрант, але коли пішов на пенсію, точуся справжнім політичним емігрантом, бо що маю до втрачення.

Я роблю такий довгий та вагомий вступ, як відомий на весь світ коментар «Вістей комбатанта» («ВК» мають передплатників на всьому світі), з тою маленькою різницею, що він пише для читачів, а я той вступ зробив для себе. — «Може, — думаю, трохи розконфужуся». (Це літературне слово взяте зі словника, а я тільки собі для ясності, додав приrostок.)

Отже, в чому конфуз?

Якщо ви, дорогий читачу, ще не сконфужені, то читайте далі.

Читаю в нашій пресі, що в Україні таке діється, що не хочеться вірити: є Пласт і СУМ, і політичні партії, яких годі перечислити, і Народний рух України, і Український народний рух, і «зелені» (такі, як в Європі), і УГС, і УХДФ, три «Меморіали» — один український, один єврейський і один Щербицького, є різні товариства, асоціації, клюби, об'єднання, братства і т.д. — щось так, як було в старих добрих післявоєнних часах нашої еміграції.

Є українська символіка — тризуб і пропор. є синьо-жовтий і є жовто-синій, і блакитно-жовтий, і жовто-блакитний, і офіційний червоний, який не належить до національної, а тільки до державної символіки.

Конфузять мене найбільше краски нашого пропора — чи вони не залежать від тої медії, яка їх друкує. А може там також є мельниківці з жовто-синім і бандерівці з синьо-жовтим пропорами?

Сказав мені мій приятель, що то москалі в Україні називають

українців жовто-блакитними націоналістами. Він десь таке вичитав в пресі з України. Щодо росіян, то я колись чув іншу, мовознавчу теорію: Чому вони в такому порядку вживають наші національні кольори? Бо їм так легше вимовити. При вимові блакитно-жовтий, їм треба б більше неприродно завертати язиком.

Але чому наші медії так трактують нашу символіку? А може і на еміграцію вже забрила гласність? — Чистий конфуз!

Пишуть ще про сувереність і незалежність. Чому конфузити читачів, чому не триматися старого випробуваного гасла: вільна соборна від нікого незалежна українська демократична держава? Або так, або ні! І ще інший маленький конфуз: чи символіка має йти перед чи після суверенності?

Якось мій приятель так мене намучив тою гласністю і перестройкою, що я йому, проти мого «кращого судження», як кажуть англосакси, нехочячи кинув своїх чотири грейцарі:

— Яка там може бути гласність і перебудова, як там далі урядує КГБ? — і вкусився за яzik, бо мав сказати в «Році української мови» — українською мовою — «КДБ» — Комітет (не государственной), а державної безпеки.

Мій приятель чомусь скривився, немов на мене образився. I не знаю чому. I це мене ще більше сконфузило.

Книжки

The Ukrainian Division "Galicia" 1943-1945: A Memoir by Major Wolf-Dietrich Heike, Former Chief of Staff, Edited by Yury Boshyk, Introduction by John A. Armstrong, The Shevchenko Scientific Society New York - 1988.

THEY FOUGHT FOR THE UKRAINIAN CAUSE

In his memoir major Heike states the facts with utmost objectivity as to the purpose for which the Division was created. He does not spare any punches when he gives his evaluation of circumstances and personnel who participated in the organizational efforts from beginning to the very end of Division's existence. Major Heike's German characteristics thoroughly explains in great depth why the Division was organized and its purpose in his own words; "the many reports to higher German author irities always stressed the battle-readiness of the Division, its political nature, and the relevance of its involvement in military action with regards to the Ukrainian interest. War against the Western Allies was considered out of question, because the Ukrainians had volunteered only to fight Bolsheviks and for the liberation of their homeland. The German authorities agreed to such a precondition."

As a professional soldier of the German infantry and an officer of the Ukrainian Division's general staff, and not a politician or party functionary, he gave his very important and objective evaluation of Ukrainian men under his command. We should

bear in mind that apart from Heike's memoir no one has written a comprehensive history of the Division's operations, and it is unlikely that any Ukrainian was in a position to do so.

Further reading in his memoir he defines the problems encountered in the day to day operation of the Division's military activities. For example; the language barriers, young and inexperienced German officers and NCO's, the abrasive attitude of the Division's Commander gen. Freitag, and above all misunderstanding of the psyche of Ukrainian recruits contributed to unnecessary frictions. Nevertheless, despite these shortcomings Ukrainian recruits acquainted themselves well in all areas and, in some instances out performed their German counterparts to use the battle of Brody as proven testimony to the effectiveness of the Ukrainian fighting men.

The interesting remarks concerning the controversy with the Ukrainian Insurgent Army (UPA), which opposed the Division and tried to stop the flow of young men into the Division, was not in Major Heike's estimation very effective and of no great significance to the Division, however, numerous men left the Division to join the ranks of the UPA.

The remaining chapters of the memoir cover the Division's reorganization after the battle of Brody, the Division's in Slovakia, transfer to Styria, the last battle at the front, the defense of Gleichenberg and finally the end of hostilities and the march into captivity in Italy.

In addition it would be appropriate to mention an authoritative historical document recently declassified and published in Canada. The book "Anglo-American Perspectives on the Ukrainian Question 1938-1951", by Lubomyr Y. Luciuk and Bohdan S. Kordan, contains the document, which represents the exchange of information between the British and Canadian governments concerning the role of the Division in World War II. We quote the first paragraph of the official diplomatic exchanges which reads as follows: "With reference to your letter No. AR408/7 of the 21st August 1950 regarding Ukrainian refugees now in the United Kingdom who formerly served in the German armed forces, I am directed by Mr. Secretary Bevin to inform you that while in Italy these men were screened by Soviet and British missions and that neither then nor subsequently has any evidence been brought to light which would suggest that any of them fought against the Western Allies or engaged in any crimes against humanity. Their behaviour since they came to this country has been good and they have never indicated in any way that they are infected with any trace of the Nazi ideology."

It is unfortunate that this document did not surface earlier, because the double standards of Soviet lies could have been effectively blunted. However, in the end the truth will prevail and these men can with clear conscious and unequivocally state that they fought with honor for the Ukrainian Cause and against the great evil of communism.

Joseph Trush

M-C DAIRY

• йогурт • гуслянка • білий сир • сметана •

212 Mavety Street, Toronto, Ontario — Tel.: 766-6711

УСЕ СМАЧНЕ, ДОБРОЯКІСНЕ!

Пишуть інші

В.Ф.

РОЗДУМИ НАД АМЕРИКАНСЬКОЮ ВІЙСЬКОВОЮ ДОКТРИНОЮ

Три основні чинники мали вплив на американську військову доктрину: наполеонські війни, індустріальна революція і модерна технологія.

Після революції в 1775-1781 рр. американську армію розпущено. До війни з 1812 р. Америка приступила непідготована, без стратегії та устійної доктрини для дій на оперативному й тактичному рівнях. Від 1812 р. аж до Громадянської війни (1861-1865) американська армія була під домінантним впливом ген. Вінфільда Скота. Це була доба росту й експансії на захід, через те військові справи зійшли на другий план. Правда, був ще короткий проміжний період в 1846 р., коли ген. Скот зорганізував і попровадив експедиційний корпус до Мексико. Та акція принесла успіх і мала довготривалий вплив на американську армію. В її лавах були старшини, що згодом командували бригадами, дивізіями і корпусами під час Громадянської війни. Ті професійні старшини були головним чином випускниками Вест Пойнту, де вивчали військову штуку на підставі стратегії Наполеона. Згідно з тією доктриною, головним завданням армії було знищити ворожі сили. Цю тактику стосували в Громадянській війні оба генерали-противники — Грент і Лі. В результаті в Громадянській війні було більше вбитих, ніж у всіх пізніших американських війнах. Той принцип панував в американській армії аж до часу винаходу нуклеарної зброї.

Другим чинником, що мав вплив на американську армію, була індустріальна революція. Американська армія, озброєна наполеонською спадщиною та забагачена власним досвідом з Громадянської війни, прийняла індустріальну революцію як особливо важливий чинник для масової продукції воєнного матеріалу в короткому часі і по знижених цінах.

Одночасно провідні американські військові мужі виступили з пропозиціями деяких реформ в армії. Головні з них — це обов'язкове систематичне навчання для офіцерів, а також зорганізування військового штабу, який розвивав би стратегію, оперативні концепції і пляни. Під впливом європейських зразків, що показалися дуже ефективними в часі французько-prusької війни (1870), американська армія на початку 20 ст. створила в себе генеральний штаб та зорганізувала систему вишколу офіцерів. Першим завданням штабу було розробити таку мобілізаційну систему, щоб при помочі відповідної програми і пляну звести разом маси рекрутів, швидко їх вишколити, забезпечити потрібним військовим обладнанням і вислати на фронт. На зразок індустріальної революції, вишкільні пункти перемінилися просто на фабрики, що випускали тисячі вишколених вояків, тоді як справжні фабрики продукували літаки, вантажні авта, гармати та інші потрібні воєнні матеріали.

Та система виправдалася в Першій світовій війні. Після війни приступлено до опрацювання більш ефективної системи. В 1940 р., за президента Рузельта, почалися американські приготування до Другої світової війни. В обох війнах Америка, відділена океаном від театру воєнних дій, мала багато часу на мобілізацію, а одночасно, використовуючи індустріалізацію, могла будувати

ти кораблі та забезпечити армію необхідними матеріалами. Тоді як в Першій світовій війні були деякі труднощі в перевезенні мас війська на фронт, то в Другій, завдяки сильно розвиненій індустрії, ті перешкоди подолано. Тому можна слушно сказати, що американська армія, поза дуже малими виїмками, ще далеко перед 1945 р. при помочі нової техніки і здобутків індустріальної революції створила військову систему, призначену на знищення ворога.

Після Другої світової війни Америка частково зревідувала свою доктрину, головно внаслідок власного досвіду й прелімінарної оцінки советських сил, а особливо після вивчення дій німецької армії під час останньої війни. Офензива була тоді пануючою формою бою. Операційна техніка полягала на концентрації великих сил в вирішальному пункті. Ті принципи мали за завдання перемогти ворожі повітряні й сухопутні сили та виграти бій, а в результаті — війну. Але тут стало ясним, що найбільш прикрою проблемою є зростаюча сила советської конвенціональної зброї та, що Америка не може гарантувати своєї числової переваги навіть при вербуванні альянтів. Так, отже, вся американська концепція масової мобілізації й величезних індустріальних засобів для війська стала проблематичною.

Тим самим американська армія взяла до уваги третій, може найбільш складний чинник — то є нуклеарну зброю. Через довгий час США мали під своєю контролею непереборні нуклеарні можливості. Але від половини 1960-их років нуклеарні засоби зросли драматично у всіх вимірах. Тепер Америка правдоподібно не в силі відбити советський удар на задовільному рівні. Це якраз було причиною, чому Кеннеді зрезигнував з «насильної реакції», а вибрав «стратегію податливої дії».

В'єтнам, а згодом війна Ізраїлю з Єгиптом і Сирією показали, що рішальним чинником в модерній війні є сильний нищівний удар в перший битві. Сьогодні мобілізувати великі сили й посилати їх за море, як це було в Першій і Другій світових війнах, навряд чи доцільне і вказане.

Після того розгляду американської військової доктрини можна зробити деякі висновки:

1. Американська армія була і ще досі є під впливом доктрини Наполеонських воєн. До того що дійшов власний американський військовий досвід. Це довело до такої військової системи та концепції, що охоплюють масовий набір до війська з метою знищити ворога переважаючими силами.

2. Система і технологічні процеси індустріальної революції скріпили загальне переконання про доцільність великих мас війська, «нація під зброєю», і придбали матеріальні засоби для остаточного знищення чи безумовної капітуляції противника.

3. Розвиток советських конвенціональних сил після Другої світової війни створив нові умови, де є малоправдоподібним, щоб Америка могла самою тільки масою війська перемогти СРСР.

4. Думка, щоб на місце маси війська поставити технологію у формі нуклеарної зброї, неактуальна, бо СРСР осягнув тепер нуклеарну рівність, якщо не перевагу.

5. Характер модерної танкової битви, як це показали арабсько-ізраїльські війни, доказує, що перемога в першій битві і наступних боях рішає про вислід війни.

6. Мобілізаційна система, сперта на наполеонських військових концепціях та здобутках індустріальної революції, тепер на порозі нового століття, є анахронізмом.

7. В обличчі загрози нуклеарної зброї, застосування конвенціональної військової сили, як інструменту національної політики, є щораз менш доцільне.

8. Треба зробити окрім зауваження щодо технології, людей і військового обладнання. Відразу на вступі слід зазначити, що в критичних моментах бою вояки і їхні коменданти творять вирішальний елемент. Бо, звичайно, той танк є ліпший, який має кращу залогу. Отже, так було, так є і так буде, що битву виграє відвага вояків, висока якість старшин і ефективність вишколу. Технічний розвиток нової зброї збільшує поле її діяння і прецизію. Збільшується теж інтенсивність бою, відчуваються наслідки втоми, проявляється і поширюється страх. Ніяка технологія не може розв'язати тих проблем. Отже, знову вертаємося до вояків, їх командирів та вишколу.

9. В американських військових колах є намагання перевести військову доктрину від концепцій, базованих на необхідності масового знищення при помочі брутальної сили та індустріальної революції, до більш витонченої і прецизійної системи оперативних дій.

Що з того вийде, то вже історія скаже.

На підставі:

A perspective on American military thought, by Don A. Starry. In: Military Review, July 1989.

ЯКЩО ЖИВЕТЕ У ВІННІПЕГУ І МАСТЕ ФІНАНСОВІ КЛОПОТИ

- при закупі, або направі авта, ▪ при закупі нового урядження хати,
- при консолідації (зібранні) всіх довгів, ▪ при закупі або перебудові дому, тоді

РАДИМО ВІДВІДАТИ

КРЕДИТОВУ КООПЕРАТИВУ ПІВНІЧНОГО ВІННІПЕГУ

Вона радо допоможе Вам усі ці клопоти усунути!

NORTH WINNIPEG CREDIT UNION LTD.

544 Selkirk Ave., Winnipeg, MB R2W 1Y9, Tel.: 586-8496 or 586-8469

ДО НАШІХ ЧИТАЧІВ!

Кінець року зближається. Просимо надсилати передплати на 1990-тий рік. **Гряде можливість**, з огляду на зростаючі кошти, а головно поштові, підвишки передплати. Всі задовження будемо вимагати вирівнювати по новій тарифі. Відносно довжників! Вони наша Ахілева п'ята. Всі часописи, журнали і т.п. в культурному світі читаються по заплачуванню передплати. Навіть СССР вимагає передплати на 1990 рік вирівнати не пізніше як 30 жовтня 1989 р. А як в нас? 20% читають «на кредит»! За козацьких часів таких саджали б на палі! Застановляємося над такими паліями. Романе Д. як ти почуватимешся з твоїми 300 фунтами?

Нещасна Адміністрація В.К.

Нам пишуть:

Шановний Пане Редакторе!

Прочитав книжку «Останній постріл». Вона мені дуже подобалася — прийшло зннову пережити минуле, в якому я також брав участь під час 2-ої світової війни. Також прочитав я рецензії на цю так гарно описану подію. Однак, хочу звернути увагу на останню (ч. 3, 1989), «Прости мені, моя мила, що ти мене била». На мою думку, і гадаю багато більше з нас так думає, що Ви не повинні такі нісенітниці поміщувати Вашому цінному журналі.

Як панові М.І. книжка не сподобалася, то його справа, при чому тут «східняки», наддніпрянці, а вони були з нами і були горді тим, що були в українській армії, не дивлячись, чи вона мала «Галіціен» чи яку іншу назву. Щодо «готенкопф» німецької уніформи чи червоної зірки совєтської уніформи — це можна скоро змінити, а нам вишколу було потрібно. При чому тут Бандера чи Стецько й проголошення української держави? Це повинна бути рецензія на книжку «Останній постріл».

Я жалкую, що п. М.І. втратив сестричку та подвір'я, але він не один, а нас мільйони, що втратили рідних, не лише від німців, а від його «старшого брата». Тому, на мою думку, не повинні такі рецензії знаходити місця у Вашому журналі, бо це не веде до згоди, та нехай історики зроблять висновок, чи було то добре чи зло!

Чому п. М.І. не мав відваги підписатися повним прізвищем так, як інші зробили?

Остаюся з пошаною до Вас і бажаю Вам усього найкращого у Вашій праці. Слава Україні!

Теодор Костюк

Не багато, але є і такі погляди, як іх висловив М.І.

Повне прізвище й адреса М.І. нам відомі. Не подали його, бо в листі М.І. не написав, чи його лист призначений до поміщення в журналі. — Редакція.

КРЕДИТОВА СПІЛКА ПРИ ЦЕРКВІ СВ. ПОКРОВИ В ТОРОНТО І СВЯТО-МИКОЛАЇВСЬКИЙ ВІДДІЛ

Захочує Вас стати активними членами та користати
з наших численних догідних послуг.

ПРИЙМАЄМО ощадності на термінові і звичайні ощадностеві депозити.
В нас можна відкрити кonto зареєстрованого пляну ощадностей на
старші роки життя.

УДІЛЯЄМО на догідних умовах особисті та гіпотечні позики.

РАДО СЛУЖИМО нашим членам порадами у всіх фінансових справах.

НАШЕ БЮРО відкрите від понеділка до четверга від 10 до 6, в п'ятницю від 10 до 8, в суботу від 10 до 1.

(TORONTO) ST. MARY'S CREDIT UNION LTD

832 Bloor Street West, TORONTO, Ontario, M6G 1M2 Tel.: (416) 537-2163
4 Bellwood Ave., TORONTO, Ontario, Tel.: 360-8355

З життя комбатантських організацій

10-ий з'їзд Союзу Бувших Українських Вояків В КАНАДІ

В неділю, 15-го квітня 1989 року відбувся 10-ий з'їзд Союзу Бувших Українських Вояків в Канаді в залі Православної Катедральної громади св. Володимира в Торонто.

Присутні на з'їзді: 50 уповажнених делегатів і гостей.

Відкрив з'їзд голова Генеральної Управи майор Віктор Роєнко та попросив отця митрата Петра Бублика помолитись за успішність нарад. Вшановано відійшових у вічність членів Союзу однохвилинною мовчанкою.

До почесної президії запрошено: о. митрата Петра Бублика, майора Віктора Роєнка та підпор. Івана Шлапака. До ділової президії вибрано: голову Фелікса Ігнатюка, секретарів — бун. Володимира Гузяка і стр. Івана Ткача.

Звітували члени Генеральної Управи, комітетів та представники окремих станиць. Обширніше звітував голова редакційної колегії бунч. Іван Завгородній, згадуючи доручення Генеральної Управи підготувати і видати друком «Пам'ятну Книгу» Союзу про його працю на протязі 50 років. Редакційна колегія вив'язалася із своїх обов'язків, хоч праця не була легкою, і на цей З'їзд «Пам'ятна Книга» побачила світ.

Вислухавши звітів, делегати, на пропозицію Контрольної комісії — з похвалою уділили вотум довір'я уступаючій Генеральній Управі та її комітетам. Вибрали на наступні три роки Генеральну Управу в такому складі: голова — майор Віктор Роєнко, заступник — сотник Дмитро Станченко, секретар — стр. Ілля Данилюк, скарбник — поруч. Іван Радкевич; члени управи: стр. Борис Скобліковський, бунч. Іван Завгородній, підпор. Іван Шлапак; Контрольна комісія: стар. десят. Андрій Дибко, бунч. Володимир Гузюк, стр. Іван Манько; Суд чести: пол. Петро Петренко, бунч. Іван Надоличний, стр. Олекса Важний.

На становище Генерального капеляна запрошено отця митрата Бублика. Генеральна Управа має звернутися до Блаженного Митрополита Василія про утвердження та його благословенство.

З'їзд затвердив резолюцію 10-го з'їзду, яку подаємо нижче.

До делегатів і гостей промовляв капітан Юрій Булат на тему «Положення України в сучасній глобальній політиці». Учасники були захоплені змістом доповіді та здібним виголошенням її, беручи до уваги сучасну ситуацію в Україні.

Відбулась небуденна подія, а це вручення — Ювілейного Хреста — 50-ліття Союзу Бувших Українських Вояків в Канаді. Вручення переводили Генеральний капелян о. митрорт Петро Бублик та голова Генеральної Управи — майор Віктор Роєнко.

На закінчення 10-го з'їзду, голова президії Фелікс Ігнатюк подякував делегатам і гостям за ділову участю у з'їзді та попросив присутніх до вечеरі, яку приготувала 5-та Станиця СБУВ в Торонті.

На закінчення з'їзду відспівано український славень.

B.P.

**РЕЗОЛЮЦІЇ 10-го З'їзду Союзу Бувших Українських Вояків у Канаді,
який відбувся 15-го квітня 1989 року в Торонто**

1. 10-ий Вояцький з'їзд СБУВ у Канаді сердечно вітає Український народ на рідних землях і на поселеннях. Вітає нескорених патріотів-борців за національні права і волю української нації, що караються у в'язницях, психолікарнях, концтаборах та на засланнях.
2. 10-ий Вояцький з'їзд СБУВ вітає відважні виступи української інтелігенції в сучасній Україні за захист віри, церкви, української мови, історії і культури, екології, збереження історичних пам'яток і духовних та матеріальних надбань українського народу.
3. З'їзд хилить голови перед світлою пам'яті Головним Отаманом Симоном Петлюрою і всіми творцями української армії, та всіми борцями, що полягли в бою за визволення України, або померли на чужині.
4. З'їзд сердечно вітає Уряд Української Народної Республіки в екзилі, ієархів, духовенство і пасторат Українських Церков, Секретаріят і Президію Світового Конгресу Вільних Українців, Комітет Українців Канади та його складові Організації, Світову Раду Українських Комбатантських Організацій, Український Генералітет, старшин, підстаршин і вояцтво об'єднане в українських комбатантських організаціях.
5. З'їзд вітає Українську Гельсінкську Спілку та всіх поборників сучасного духовного відродження в нашій батьківщині.
6. З'їзд хилить голови перед пам'яттю мільйонів жертв знищень Москвою. З'їзд засилає свій щирій привіт Батьківщині -- Україні з вірою у витривалість нашого народу і перемогу у визвольній боротьбі.
7. З'їзд гостро осуджує окупантський терор в Україні, що продовжується далі, не зважаючи на клічі гласності й перебудови, а зокрема гостро осуджує провідників застою та їх наставників за їхню злочинну внутрішню політику в Україні та їхнє намагання брутально затискати і давити всі вияви українського національного відродження в нашій батьківщині.
8. 10-ий Крайовий Вояцький З'їзд закликає членів СБУВ і все українське вояцтво активно працювати у всіх ділянках українського організованого життя, плекати побратимство духа і чину та зберегти вірність великим ідеям Визвольної боротьби української нації за її визволення і усамостійнення на базі Державного Центру Української Народної Республіки.

Резолюційна комісія

**Знаменитий, смачний хліб і всяного роду інші пекарські вироби
повноцінної відживчої вартості**

поручає

УКРАЇНСЬКА ПЕКАРНЯ БУДУЧНІСТЬ

FUTURE BAKERIES

P. I I. Вінснівських

739 Queen Street West — Toronto, Ont. — Telephone: 368-4235

ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ СТАНИЦІЇ БРАТСТВА В ЕДМОНТОНІ

Едмонтонська Станіця Братства кол. вояків 1-ої УД УНА є одною з двох найдальше положених на заході Канади. Засновано її 1958 р. за старанням теперішнього голови М. Кучера та інших дивізійників, які відчували потребу зорганізованого життя бувших вояків.

Станіця вирізнялась тем, що її членом був начальний дивізійний духовний опікун, знаний всім о. д-р Василь Лаба. В часі 70-літнього ювілею о. д-ра Лаби, вручено йому українську машинку до писання, при чому о д-р Лаба ще жартував, що побоковався, щоб для машинки, якої ще не бачив, не була машинкою на його бороду. Другий раз станіця справляла о. д-рові Лабі вечерок, коли він мав виїхати на постійний побут до Риму, що не сталося. Він залишився в Едмонтоні, де і помер. Його поховано з усіма почестями в присутності Блаженнішого Патріярха Йосифа Першого.

Іншим замітним членом нашої Станіці був адъютант начальника табору в Ріміні Стефан Максимюк, який кілька років був головою Управи Станіці і вирізнявся активністю. Слід тут також згадати нашого дивізійного ветеринара, д-ра Я. Онуферка, який не зважаючи на роки, дотепер був активним в Управі Станіці та відомого Славка Цвікілевича, якого, на жаль, не стало між нами в 1987 р.

Маємо тут ще одного замітного члена, який згідно з цим, що було написане в споминах П. Грицака «Вежі та кулемети», вже не ходив по цьому світі, але який, якби «воскрес», з'явився в Едмонтоні, на превелике здивування і радість свого приятеля, автора цього допису. Цим «воскреслим» є колишній голова Станіці і теперішній член контрольної комісії — Михайло Блавацький.

Особливо треба вказати на ще кількох членів Станіці, з яких адвокат Петро Саварин займав важливий пост в політичному житті провінції, був канцлером Албертського університету, був президентом СКВУ, був нагороджений за його заслугу на громадському полі Орденом Канади і є почесним докторатом. Наш член, бл.пам. Роман Остащевський, був нагороджений Орденом Канади за його велику працю на суспільно-культурному полі. Вкінці муситься згадати про нашого члена, який зробив дуже рідкий скок, бо від дивізійника аж до посту судді Королівського суду Альберти. Цим членом є адвокат, а тепер суддя Ярослав Росляк.

Від часу засновання Станіці, з нагоди роковин творення Дивізії, Станіця гостила в себе два рази нашого командувача Української Національної Армії генерала-полковника Павла Шандрука і кілька разів нашого приятеля сотника Богдана Панчука, який ще в 1986 р. проводив з'їздом укр. комбатантів в Едмонтоні. Станіця також гостила у себе знаного нашого дописувача до журналу «Вісті Комбатанта» і голову Головної Управи д-ра Мирослава Малецького, від Крайової Управи — В. Гузара, мгр. В. Веригу, д-ра О. Сокольського, д-ра В. Сірського, пор. Д.М. Гайву з Англії і Василя Давида з Ванкуверу.

В теперішній час Станіця має понад 70 членів, з яких більшість є активна і передплачує «Вісті Комбатанта». Замітним є це, що Станіця має в управі людей, які роками виконували і виконують якісь функції. Цими, що очолювали Станіцю, були: М. Кучер, Я. Цвікілевич, В. Мацьків, Ю. Чорноцоля, М. Блавацький, Д. Радьо, Л. Цимбалістий, о. д-р Е. Камінський, о. Р. Ганке-

вич, П. Саварин, С. Максимюк. Слід тут згадати примірного касира через багато років бл.п. М. Олексійчука і дуже доброго секретаря до часу його перенесення інж. Б. Білана.

За ініціативою Станиці, при співпраці других комбатантських організацій за підтримкою громадянства, здигнено на цвинтарі св. Михаїла пам'ятник «Борцям за волю України», посвячення якого торжественно довершив Блаженніший Патріарх Йосиф Перший при участі єпископів Ніля Саварина і Димитрія Грещука в жовтні 1976 р. Кожного року біля цього пам'ятника відправляється зеленоночна соборна Панахида за поляглих геройів і проводиться збірка на утримання могил дивізійників і пам'ятників в Австрії.

Кожного року Станиця проводить коляду на інвалідський фонд і збірку на пресовий фонд журналу «Вісті Комбатанта», в чому Станиця, здається, займає передове місце.* В час великої нагінки на дивізійників і комісії Дешена члени Станиці зложили на оборону коло 17.000 доларів.

Члени станиці є активні в громадських українських організаціях, з яких вирізняється наш голова, М. Кучер. Через довгі роки він був у місцевому Відділу КУК секретарем, касиром і чотири роки — головою.

В станичній Управі Братства М. Кучер довгі роки був секретарем і заступником голови, а тепер від 1982 р. — головою. За працю на комбатантськім полі М. Кучер був нагороджений Бронзовим Хрестом Об'єднання Вояків у Великій Британії і Золотою Медалею Австрійських Комбатантів. Інші наші члени, як П. Дацьків, П. Бойків, М. Шмігельський, Р. Чучман, В. Багнюк і Я. Бабій є активними і провідними членами Організації Визвольного Фронту.

Річні загальні збори Станиці Братства відбулися цього року 26-го травня, на яких перевибрано управу без більших змін. Як попередньо, головою залишився М. Кучер, заступником голови Р. Чучман, секретарем Б. Небожук, касиром М. Свистун, контрольна і номінаційна комісія — З. Прокоп, В. Багнюк і М. Блавацький, з додатком ряду інших активних членів управи.

20-го липня ц.р. наша Станиця відзначила 45-ту річницю бою під Бродами Панахидою за поляглих побратимів по зброї, яку відправив о. д-р Е. Камінський. Після Панахиди відбулася товариська зустріч побратимів і їх рідних, в часі якої голова М. Кучер виступив з доповіддю про битву під Бродами. Сам автор цього допису, учасник брідського окруження, не міг брати участі у відзначенні річниці, бо був у лікарні, але після повернення домів, одержав картку з побажаннями видужання і з підписами всіх присутніх побратимів, за що їм всім щиро дякує.

Б. Небожук

* Істинна правда (замітка адм. В.К.)

ПАНАХИДА В 45-ТУ РІЧНИЦЮ БОЇВ ПІД БРОДАМИ

Старанням Торонтської Станиці Братства І-ої УД УНА відслужено Панахиду за поляглих вояків української дивізії, 19.VII.1989 року в церкві св. о. Николая у Торонті. Церква була заповнена вірними, серед яких завважувалось немало молодих облич. Почесть поляглим віддавали представники ветеранських організацій своїми прaporами перед престолом. Гарний спів хору «Бурлака» надавав відправі почуття величності і маєстатичності. Найбільше почуття святочності викликала участь 12-ти священиків і кількох сестер слу-

На знимці (з права до ліва) мгр. Василь Верига, генеральний секретар СКВУ; Лев Бабій, голова красової управи Братства в Канаді; о. митр. д-р Іван Музичка; д-р М. Малецький, голова Братства.

жебниць. Серед отців участь взяло 3-ох православних, що засвідчує соборність панахиди, бо в лавах Дивізії боролись сини всіх земель України різних віровизнань.

Гарну і влучну доповідь сказав о. митрат д-р Іван Музичка, ректор Колегії св. Софії в Римі, ілюструючи прикладами з біблії обов'язок боронити свій край і народ перед поневоленням.

Після панахиди відбувся у церковній залі Поминальний вечір з холодною перекускою, у якому взяло участь 160 осіб, в тому всі отці і сестри.

Доповідь на тему брідського бою і тодішніх подій виголосив знову ж о. митрат д-р Іван Музичка. Сам він зі своїми двома братами — один згинув під Бродами — бувший дивізійник і учасник тих боїв, підкреслив у своїй доповіді, що не за «Нову Европу» воювала наша молодь в лавах Дивізії, а за волю і долю свого народу. Вона не творила «концепцій», а йшла на поклик тодішнього нашого проводу і за зовом власного серця, та щедро скропила своєю кров'ю Брідські поля. А залишки її сьогодні своєю працею у громадських організаціях продовжують виконувати свою присягу служити своєму народові.

З нагоди тих жалобних відправ проведено збірку на Братство «Броди-Лев», яка дала 318 дол.

І.П.

ГРАМОТА ПРИЗНАННЯ ДЛЯ МОНТРЕАЛЬСЬКОЇ СТАНІЦІ

25 березня 1989 р. в залі Собору св. Софії у Монреалі відбулася комбатантська зустріч зорганізована Відділом Легіону ім. гетьмана Івана Mazepa і Монреальською Станицею Братства колишніх вояків 1-ої Української Дивізії УНА. У програмі вечора була доповідь полк. Віктора Пергата, вручення грамоти-признання для Братства, весела частина і висвітлення фільму-відео «Страсті Христові» праці Василя Куриліка.

Побратим Маців представив присутнім головного доповідача, полковника Канадської армії Віктора Пергата. У своїй доповіді полк. Пергат дуже цікаво розповів про спеціальний курс, який він тепер переходить у National Defense College, і про свої поїздки на Далекий Схід, до Європи, Африки і Південної Америки. Доповідь зробила на присутніх дуже приємне враження. Цікаво було почути що робить Канада щоб допомогти так званим державам «третього світу».

Полк. Пергат 20 липня ц.р. обняв команду над Школою електричних і механічних інженерів у Борден, Онтаріо.

Голова Легіону М. Лах, подикував полк. Пергатові за цікаву доповідь і вручив йому грамоту від Легіону, а від Братства Б. Маців подикував і вручив полк. Пергатові книжку майора Гайке «Українська Дивізія Галичина 1943-45» в англійській мові.

Перед врученням грамоти сотн. Ярослав Кульба пояснив значення «Дружньої грамоти-признання». АМЕСІТІЯ — це найвища нагорода, якою Канадський Легіон може відзначити людину або організацію за високі заслуги цієї або в діяльності організації відносно оточення, в якому вона діє. Монреаль-

ська Станиця Братства колишніх вояків 1-ої УД УНА вповні заслужила на цю магороду, яку Легіон плянував дати Станиці в минулому році під час відзначення 35-літнього ювілею своєї діяльності. Тому, що грамота прийшла від Головної Управи Легіону із спізненням, ми не могли передати її в час ювілею.

Сотн. Кульба підкреслив співпрацю між Легіоном і Братством, згадав про спільне видавання «Ветеранського листка» і спільне відзначування річниць та вшантування імпрез. Не забув про сотн. Панчука, якого багато що в'язало з «дивізійниками», і сот. Панчук бажав, щоб його поховали на Дивізійному цвинтарі.

«Мазепинці почивають теплоту братерства у відношенні до дивізійників і вірять, що в майбутньому, доки обі формациї не відійдуть там, де Головний Сурмач їх покличе, та пошана і спільна братерська любов пануватиме на всіх», — закінчив своє слово сот. Кульба.

Після промови сотн. Я. Кульби, голова Легіону М. Лах з участю полк. В. Пергата вручив Б. Мацеві грамоту-призnanня і срібну медалью для Монтреальської Станиці.

Б. Маців подякував в імені Станиці голові і членам Легіону за признання і при тому згадав, що українці, вояки Канадської армії були першими, які простягнули руку і допомогли дивізійникам у невідраних умовинах. Він згадав слова бл.п. сотн. Панчука, який сказав «Мені не важне, хто в якій уніформі, навіть червоноармієць, — якщо він є українець, то він мій брат». Нав'язуючи до слів бл.п. сотн. Панчука, побратим Б. Маців сказав: «Я думаю, що ви всі побратими керувалися тою самою думкою, тою братерською ідеєю, тим самим почуттям. Ми відчули, що так ставилися до нас усі українці поза океаном. Це дуже приемне почуття, коли у важку хвилину ви знаєте, що всі вас не відреклися і є ще люди, котрі думають і дбають про вас. Тому я щедро дякую вам всім не лише за це признання, але за вашу велику і щиру приязнь».

Після подяки Б. Маціва, все веселий і усміхнений Ярко Паньків розвеселяв присутніх своїми жартами.

По короткій перерві Б. Маців розповів про життя і творчість мистця Василя Курилика, як вступ до відео-стрічки «Христові страсті». Евген Костюк висвітлив на великому екрані відео-стрічку про образотворчість мистця Василя Курилика.

Після закінчення офіційної частини пані з Жіночої Ланки Легіону вгощали присутніх солодким і кавою.

Присутній

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ СТАНИЦІ БРАТСТВА В ТОРОНТО

24 квітня 1989 р., в школінній залі при церкві св. о. Николая, відбулися звичайні річні збори Станиці при участі 56 членів і гостей. Проводила Зборами президія у складі: М. Бігус — голова, Б. Дусанівський і О. Мудрий — секретарі. До президії запрошено голову Крайової управи Лева Бабія.

Докладний звіт про діяльність управи прочитав секретар П. Салій, представник до Української канадської суспільної служби подав свій звіт, а про суспільну опіку Станиці — І. Падик. Надрукований фінансовий звіт був розданий присутнім. Про Залізний фонд звітував його голова М. Бігус.

Про діяльність хору «Бурлака» при Станиці прочитав його голова В. Чупринда. Хор «Бурлака», який вважається одним з найкращих у Північній

Америці, має за собою визначні успіхи з турне по Європі й більших містах Канади та США. Плянує поїхати до Австралії.

Після звітів Контрольної і Верифікаційної комісій та дискусії над звітами, одноголосно вибрано управу в наступному складі: голова — Петро Дем'янюк (оплесками), бувший голова — Лев Бабій, Іван Падик, Корнель Когутяк, Володимир Молодецький, Віктор Швець, Михайло Мельник, Ярослав Дутка, Тарас Качмарчук, Богдан Опалевич, Петро Кудла, Маркіян Когут, Лев Бекесевич, Антін Дербіш, Василь Чупринда, Василь Радевич, Омелян Кульчицький, Ілярій Кушніренко, Юстин Лихач, Михайло Рудзік, Іван Крупка, Іван Бурда, Володимир Гуляк, Мирон Пазій, Володимир Міськів, Ярослав Куницький, Евген Логаза, О.В. Шараневич — капелян; Контрольна комісія: Осип Мудрий — голова, Тарас Гут і Евген Бочан — члени.

ЗЕЛЕНОСВЯТОЧНА ПАНАХИДА

Заходами Українського ветеранського комітету м. Торонта, традиційну Зеленосявточну Панахиду за поляглих воїнів у боротьбі за українську державність відправлено під Пам'ятником поляглим воїкам Української дивізії на цвинтарі св. Володимира, на оселі «Київ», 18 червня ц.р.

Панахиду відправляло шість священиків Української Католицької та Української Православної Церков під проводом владики кир Ізидора Борецького. Участь взяли з прaporами ветеранські українські організації, представники українських організацій та численна громадськість.

ВІДЗНАЧЕННЯ 45-РІЧЧЯ БИТВИ ПІД БРОДАМИ В МЮНХЕНІ

З ініціативи Крайової Управи Братства Дивізійників у Німеччині відбулось у Мюнхені в суботу, 23 липня ц.р. вроочисте відзначення 45-тої річниці битви під Бродами, на яке прибули побратими з Аугзбургу, Штуттгарту, Карльсруге й інших місцевостей Німеччини.

В годині 14-тій побратими зібралися із дивізійними прaporами Б-ва перед пам'ятником поляглих на українській частині «Лісового цвинтаря». Прибула також делегація СУМ-у із прaporом. Колишній капелян Волинського Легіону, старшина Дивізії, всеч. о. митр. УАПЦ Паладій Дубицький в сослуженні отців УКЦ: Мирона Мольчка, Евгена Гарабача і Ярослава Москалика відправив панахиду і виголосив слово. Голова Крайової Управи Братства Роман Дебрицький виголосив поминальну промову, в якій згадав прізвища похоронених на цвинтарі воїнів УД, а також УГА, УНР й УПА. Дальші панаходи були відправлені на могилі побратима Володимира Душинського, який помер минулого літа. Отець Мольчко посвятив пам'ятник, а зворушиле слово сказав одноміщанин похороненого із Судової Вишині, Олег Світлик.

Дальші панаходи були відправлені на могилі Тараса Сімкова, Ярослава Яримовича і Ярослава Бенцаля. Промовляли Богдан Шарко, Роман Дебрицький і голова Центрального Представництва Української Еміграції в Німеччині, Степан Костюк — над могилою Я. Бенцаля, колишнього голови Представництва.

Того ж дня в год. 18-тій відправив у катедральному храмі Владика Кир

Платон в сослуженні о. П. Дубицького (УАПЦ) й о. Е. Гарабача заупокійну св. Літургію з панаходою та виголосив коротке поминальне слово. Діяконував о. М. Мольчко, співав молитвою чоловічий хор «Україна» під дир. Е. Задарка. Після Богослужіння відбулася у парохіяльній залі жалобна академія; учасники брідської битви зайніяли почесні місця у першому ряді. Відкрив її секретар Кр. Управи Б. Шарко, вітаючи представників обох Церков, наукового світу, політичних і громадських організацій. В німецькій мові він привітав німецьких гостей, в тому числі колишнього шефа штабу Дивізії, майора Вольфа Дітріха Гайке з дружиною.

Хор «Україна» виконав маршово комп. І. Недільського «Засяло сонце золоте» і «Вперед, вперед...» аранж. В. Божика. Після хорового виступу виголосив ядерну доповідь голова КУ Р. Дебрицький, в якій з'ясував роль Дивізії у воєнному часі її творення, та її значення з перспективи теперішнього часу. Наступним доповідачем був май. В.Д. Гайке, який у 30-хвилинному рефераті розповів про цікаві, досі частково ще не опубліковані епізоди і «закулісні» деталі із творення Дивізії та її фронтових дій під Бродами, на Словаччині й в Югославії. Присутні нагородили обидвох доповідачів щедрими оплесками.

В дальший програмі виступала молода піяністка Тетяна Шарко, яка з відчуттям виконала «Сумний спів» М. Лисенка, дочка дивізійника Марта Захарків талановито відрецитувала мистецьку поезію мюнхенського автора Н.Н. п.з. «Присвята 45-тій річниці битви під Бродами», Б. Шарко виконав на бандурі пісні: «Ой горе тій чайці» та «Кедь ми прийшла карта», а хор «Україна» проспівав настроєво «Пісню про Морозенка» аранж. С. Людкевича та комп. М. Гайворонського «Коли ви вмирали».

Академію закінчено відспіванням національного славні.

В.Д.

45-ТА РІЧНИЦЯ БИТВИ ПІД БРОДАМИ

Заходами Філядельфійської та Лігайтонської Станіць, 23.VII.1989 р. відбулося у Лігайтоні святкове відзначення 45-ліття Битви під Бродами.

Тридцять бувших дивізійників шпарко маршували до каплиці, де священик Дивізії о. Богдан Левицький і відомий з Ріміні о. д-р Іван Біланич відправили Службу Божу Й Панаходу по впавших під Бродами побратимах. Опісля відбулась святкова зустріч з громадськістю при обіді.

Зустріч відкрила голова Лігайтонської станиці Орест Грабик, а провадив програмою інж. Іван Скіра. Він привітав пані: Марію Білозор, вдову по членові Військової Управи д-рові Володимирові Білозорові; активну в дивізійній діяльності Іванку Мазурок, вдову по відомому дивізійному діячеві Степанові й Марію Швець, чоловік якої недавно помер. Теж привітав найвищого віком і рангою полк. Михайла Ліщинського та представника Крайової управи.

Святкове слово сказав Володимир Зуляк, а дитячий садок Золотого Хреста виступив з декламаціями й співом.

Це успішне свято, на якому було понад сто осіб, засвідчило, що пам'ять про тих, які віддали своє життя за велику ідею, житиме між нами вічно.

Ярослав Качай

ПОСВЯТИЛИ ПАМ'ЯТНИК БОРЦЯМ ОУН-УПА-УГВР

Створений з ініціативи членів Т-ва Вояків Української Повстанської Армії КОМІТЕТ ДЛЯ ПОБУДОВИ ПАМ'ЯТНИКА ВІДОМИМ І НЕВІДОМИМ БОРЦЯМ ОУН-УПА-УГВР на Українському Католицькому цвинтарі Святого Духа, Стемфордської Діецезії, Інк. в Гамтонбурзі, Н.Й. ще з початком 1985 року увінчався повним успіхом, відслонення і посвячення його в неділю, 11-го червня 1989 року. Пам'ятник виготовлено за проектом Мирослава Климка-Яреми.

В неділю, 11-го погода була, як у нас казали, «як на замовлення», і тому треба завдячувати так великий участі громадян, бо понад 5.000 взяло участь.

Свято почалося о год. 2-й після обіду біля головного Пам'ятника.

До відправи стали владика Кир Василь Г. Лостен та кільканадцять священиків з різних місцевостей.

Перед кінцем Панахиди зворушили проповідь про могили і герой, нав'язуючи до боротьби ОУН-УПА-УГВР, сказав генеральний вікарій і патріарх церкви Св. Юра в Нью-Йорку о. ігумен Патрикій Пащак.

Після закінчення Панахиди похід формували члени Головної Управи Вояків УПА: Іван Йовик, Михайло Шашкевич і Петро Шкафаровський в напрямі до Пам'ятника Борцям ОУН-УПА-УГВР. Наперед ішли хорунжі з американським і українським прапорами, за ними прапори ОУН, Т-ва і Об'єднання Вояків УПА, представників комбатантських організацій, головних і країнових управ, відділів.

Організовану участь взяли члени Спілки Української Молоді із головою Центральної Управи магістром Осипом Рошкою та головою Крайової Управи доктором Аскольдом Лозинським, та членами Осередків Метрополії Нью-Йорк, Нью-Джерзі та Філадельфії.

За колоною СУМ несли вінки, яких було понад 20.

За вінками представники організацій, установ, Високопреподобні та Всечесні Отці і владика Кир Василь Г. Лостен.

Коли похід зближався до заслоненого Пам'ятника, то хорунжих з прапорами уставлено по двох боках Пам'ятника, вінки також уставлено з боку, а духовенство напроти Пам'ятника. Біля Пам'ятника стояла почесна стійка кол. вояків УПА. До Акту посвячення були попрошенні Лев Футала-Лагідний, Михайло Ковалчин-Бурій і Микола Кулик-Дорошенко представник Т-ва Вояків УПА з Торонто, Канада, на «Кумів» представники установ і організацій.

Посвячення і благословення Пам'ятника довершив владика Кир Василь Г. Лостен в сослуженні отців.

Владика виголосив змістовну проповідь в якій між іншим сказав: «Тому цей Пам'ятник має бути тим символічним місцем, що має нам все нагадувати про ті жертви, на жертвінку нації, що їх положили члени УВО, ОУН, УПА, УГВР».

Після проповіді складали вінки ві Головної Управи Т-ва Вояків УПА, комбатантських організацій, товариств, установ та поодиноких громад.

Голова програмової Комісії п. Микола Грицковян-Макаренко провів Апель. Відчитав уривок із Звернення Проводу ОУН в Україні, а сурмач відіграв жалібний салют, прапори похилились, присутні стояли на струнко, відаючи шану ГЕРОЯМ.

Святочне слово виголосив Лев Футала-Лагідний, який між іншими сказав: «Прийде час, коли вся Україна ставитиме Пам'ятники Слави. Прийде час, що в Україні здвитнуть Пам'ятник тому, хто керував боротьбою ВОЮЮЧОЇ УКРАЇН, а ним був ген. хор. Роман Шухевич-Тур-Тарас Чупринка-Лозовський, та усім тим, які за честь і життя народу, за долю рідної батьківської землі життя віддали».

Присутні відспівали «Боже вислухай благання».

Голова Комітету, Мирослав Климко, подякував Владиці, який безкоштовно відступив землю під будову Пам'ятника, адміністраторови цвинтаря Святого Духа о. шамбелянів Петрові Федорчукові, генеральному секретареві закордонних справ УТВР, Миколі Лебедеві, заст. голови Екзекутиви УККА, докторові Михайлів Снігуровичеві, Миколі Куликіві, який із шістьма особовою делегацією Т-ва Вояків приїхали з Канади й усім присутнім.

Українським національним гімном закінчено програму.

Досі побудовано пам'ятники Воякам УПА в Клівленді, на цвинтарі Святого Андрея в С. Бавнд Бруку, на Оселі «Київ» в Оквіл, Онт., Канада.

ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА“

В часі від 6-го липня до 20 вересня 1989 року ми одержали слідуючі вклади на пресовий фонд та розбудову журналу:

Станиця Братства 1 УД УНА в Рочестері із збірки в пам'ять св.п. Іванни Терлецької, дружини побр. Михайла, померлої 9 червня 1989 р. 248.00

Станиця Братства 1 УД УНА в Нью-Гейвен із збірки замість квітів на могилу побратима св.п. Олега Пушкара 180.00

Ілярій Кушніренко — Торонто із збірки в пам'ять ненадійно померлого приятеля св.п. Станислава Костіва 150.00

Станиця Братства 1 УД УНА в Філадельфії, під час панаходи за упокій душі св.п. Лева Федорука, члени Станиці зложили замість квітів на могилу:
по дол. 20.00: Зенон Завадович, Богдан Артимишин, д-р Ярослав Качай і Володимир Сімків;
по дол. 10.00: Михайло Білик (ініціатор і збирщик), Евген Шкільник, Ярослав Бобинський і Дмитро Благай;
по дол. 5.00: Володимир Матієвич. разом 125.00

Замість квітів на свіжу могилу св.п. Олександра Смаля зложили: дол. 100.00 п-п Віра і Ярослав Вергановські та дол. 25.00 д-р Мирослав Малецький, всі з Торонто разом 125.00

П-ї Іванна Мазурок Філадельфія, з приводу дев'ятої річниці смерти мужа св.п. Степана, помер 7 грудня 1980 р. 100.00

Андрій Гавірко — Англія переслав із запису побр. св.п. Дмитра Левицького, помер 13.III.1989 р. 103.00

В пам'ять померлого св.п. Михайла Повідайка, зложили дружина п-ні Розалія Повідайко дол. 50.00 та Богдан Музика дол. 20.00 разом 70.00

П-ї Роза Бобик в першу річницю смерти дорогої мужа св.п. Івана, помер 18.VI.1988 р.	50.00
Юрій Лютий-Лютенко, С. Бавід Брук, в пам'ять покійного батька св.п. Івана	50.00
Станиця Братства 1 УД УНА Ст. Кетеринс, в пам'ять доброго члена Станиці Теодора Піжецького, помер 9.VII.1989	70.00
Станиця Братства 1 УД УНА Вінніпег, в пам'ять довголітнього і активного члена Станиці Романа Барана	60.00
Евстахій Загачевський — Рочестер, замість квітів на свіжі могили приятелів-побратимів св.п. Романа Самотулки, помер в Гамільтоні та св.п. Евстахій Ільницький, учасник боїв під Бродами, помер в Чікаго.	40.00
д-р Роман Цурковський — Торонто	50.00
Михайло Цяпа — Апп Арбор	50.00
Станиця Братства — Калгарі	25.00
Олекса Задойко — Торонто	20.00
Богдан Ковальчук — Торонто	15.00
по дол. 10.00: Богдан Кальба — Торонто, Роман Бойцун — Торонто, Евген Шипайко — Ратерфорд	разом 30.00
По дол. 8.00: Роман Гнатишак — Гамільтон, д-р Матей Гута — Торонто, Тарас Гут — Торонто і Іван Хохлач — Монреаль	разом 32.00
по дол. 7.00: Осип Головацький — Флорида і Володимир Папірчук — Калгарі	разом 14.00
по дол. 3.00: Ткачишин — Ст. Кетеринс, Михайло Дудівка — Тандер Бей і Михайло Піскоровський — Гамільтон	разом 9.00
РАЗОМ <u>1,716.00</u>	

Пересиламо наше шире співчуття Родинам і Приятелим Покійних
Іванни Терлецької, Олега Пушкаря, Станислава Костіва, Лева Федорука,
Олександра Смаля, Дмитра Левицького, Степана Мазурка, Теофіля Піжецького,
Івана Бобика, Михайла Повідайка, Романа Барана, Івана Лютий-Лютенка,
Романа Самотулки і Евстахія Ільницького. Дякуємо Управам
Станиць, всім ініціаторам збирок та збирщикам. Просимо і в будучому
пам'ятати про потреби нашого і вашого журналу.

Адміністрація В.К.

Розшук

Миколу Музику з села Пяновичі, пов. Самбір, пошукує його племінник
Іван Строгуш. М. Музика був в полоні в Італії, 1947 у Великобританії в
околиці Нерербороу. Він сам, або, хто про него знає, проситься писати на
адресу: Mr. N. Vesotsky, 46 International Ave., Salisbury, NTHSA, 05108, Australia

Просимо справити коректорську помилку в ч. 3/89 на стор. 96-й: має
бути інж. Петро Балагутрак.
Просимо вибачення!

Вісті з України

Хто би думав... страйк? Хвиля шахтарських страйків, яка почалася в Кузбасі, не оминула України. А декому здавалося, головно ЦК КПУкраїни, що прники, зокрема Донбасу, задоволені з своєї долі. До речі, таке враження можна було винести із зустрічі гірників з М. Горбачовим у лютому ц.р.

Інтересно почути, що про цю зустріч говорить сьогодні провідник шахти Віктор Тростянський: «Тоді з М.С. Горбачовим зустрічалися «медалісти», люди, які працюють в кращих умовинах. Ім давали краще обладнання, високі заробітки. Вони не могли об'єктивно сказати про наші проблеми, а тим, хто міг, виступити не дали. Це підтверджує і наш страйк».

В результаті зустрічі голови Ради Міністрів СРСР М.І. Рижкова з представниками страйкових комітетів, було вироблено конкретну програму дій, яка стосується всієї вугільної промисловості. Протоколи угод між урядовими комісіями і шахтарями прийнято до виконання. Страйк тривав поверх одного тижня. Шахтарі повернулись до роботи 25 липня. (МУ ч. 144)

Молодіжні контакти. По Україні подорожує автобусний «Караван дружби», учасники якого — 294 американських студентів вищих шкіл та їх викладачі. Влаштувалася поїздка організація «Піпл то піпл», згідно з домовленістю про розширення контактів у рамках «народної дипломатії». Цю організацію заснував в 1956 році президент Айзенгавер.

Близько чотириста черкащан познайомилися цього року з польським містом-побратимом Черкас Бидгощом. Розширення контактів молоді двох сусідніх країн стало можливим після підписання угоди на взаємний обмін молодіжними делегаціями.

Майже п'ять тисяч хлопців та дівчат учасників інтернаціонального руху «Нектст стоп» із Скандинавії побувають між іншим у Києві і Чорнобилі. Зустрічі з молоддю мають на меті підтримати нове мислення, зміцнити взаєморозуміння між народами. (МУ ч. 139)

Звернення Верховної Ради СРСР. Під кінець першої сесії Верховна Рада зголосила звернення, в якому, між іншим, говориться про:

- збільшення на 1-мільярдів карбованців закупу товарів народного споживання і ліків;
- гарантію, що протягом нинішньої і осінньої сесій будуть прийняті закони «про приватну власність, про землю і землекористування, про оренду та орендні відносини, про підприємства, про загальні засади керівництва економікою і соціальною сферою в союзних республіках, про загальні засади місцевого самоврядування і місцевого господарства, про профспілки, про свободу совісти, преси і інформації»;
- доцільність «по можливості наблизити наступні вибори до місцевих Рад і провести їх на справді демократичній основі...»;
- підтримку й активну участі «робітничого класу, інтелігенції, всіх громадських рухів у здійсненні економічної і політичної реформи...»;
- розгорнення в найближчому часі закону, який «регулюватиме порядок вирішення трудових і соціальних конфліктів», вжиття заходів до зміцнення гарантії, які захищать людину від бюрократизму і сваволі». (МУ ч. 144)

Реабілітація жертв процесу СВУ. Згідно з повідомленням прокуратури СРСР з 15 червня ц.р., тепер завершується остання фаза повного реабілітаційного процесу щодо колишнього віцепрезиденту Всеукраїнської Академії Наук С.О. Єфремова, директора 1-ої Київської трудової школи В.Ф. Дурдуковського та інших осіб (30 чоловік), які звинувачувались у приналежності до контрреволюційної організації «Спілка визволення України». (ЛУ ч. 30)

Книги-меморіали. В. Маняк разом з журналісткою Л. Коваленко завершили роботу над рукописом книги-меморіалу «33-їй: голод». Тепер розпочали нову роботу над книгою-меморіалом «Розстріляні тридцяті». Маняк пише: «Річ безперечна, не існувало ні СВУ, ні Українського національного центру, ні націоналістичного ухилу в КП(б)У. Все це — фальсифікація стalinських сатрапів.

Мітинги та демонстрації у Львові. 17 червня у Львові відбувся 50-тисячний мітинг, скликаний Львівською організацією Народного руху України за перебудову, на якому прийнято дві резолюції: «Про підсумки виборів народних депутатів» та «Про підсумки першого з'їзду народних депутатів СРСР». В останній резолюції включено наказ (десять вимог) депутатам від учасників мітингу. («Вічес» ч. 2)

4 серпня відбувся у Львові мітинг, зорганізований для акції «Проти розпалювання міжнаціональної ворожнечі». На мітинг прибуло біля 60 тисяч осіб, і в ньому взяли участь різні національності, між ними євреї, вірмени, росіяни, поляки. Від українців виступав Богдан Горинь. (ПСУ)

**ОБ'ЄДНАНІ В КООПЕРАЦІЇ НА ЗУСТРІЧ МАЙБУТНЬОМУ!
УКРАЇНСЬКА ФЕДЕРАЛЬНА КООПЕРАТИВНА КАСА**

SAMOPOMICH

в Чікаро

дає всі банкові услуги своїм членам в найкращих умовинах.
Щадіть і позичайте у Вашій українській касі

Самопоміч

і скріплуйте українську господарську силу.

Всі ощадності в касі **Самопоміч** мають
державне забезпечення до висоти 100,000 дол.

SELFRELIANCE UKRAINIAN FEDERAL CREDIT UNION

SAMOPOMICH

2351 W. Chicago Ave., Chicago, Ill. 60622 Tel. (312) 489-0520

Що про села України. С. Плачінда у своїй доповіді на відкритих партійних зборах Спілки письменників України наголосив промовчувані факти, а між ними про 1502 села, що за останні двадцять років зникли з лиця української землі, як неперспективні. (Хан Балай, як відомо, знищив 800 сіл в добу татарського лихоліття.) В існуючих селах стоять 129 тисяч хат-пусток. Половина сіл не має школи і лише 5 відсотків сіл забезпечено природним газом, що його ми розфрінькуємо по всій Європі. 34 відсотків сіл не мають навіть медамбуляторії, а 30 відсотків не мають клубів. До того є 18 мільйонів гектарів еродованих (яких не можна управляти через екологічне забруднення і т.п.) земель, що їх 20 років тому було 13 мільйонів. (ЛУ ч. 31)

Національна символіка. У зв'язку з вживанням синьо-жовтих прапорів з тризубом не тільки в Галичині, але теж у Києві, зокрема на офіційному закінченні Шевченківських святкувань 22 травня, Комісія Верховної Ради, заслужавши своїх «експертів», прийняла рішення: «Не допускати використання на цих заходах (громадсько-політичних, культурних) прапорів та символів, під якими антинародні сили вели боротьбу проти трудящих». Також «визнано за доцільне розгорнути роботу по науковому дослідженню проблем, пов'язаних з національно-державною символікою»...

Так і почалася гостра полеміка на сторінках республіканської преси. Пропозиції висувано різні, як от: прийняти прапором УРСР жовто-синій, а гербом — знак тризуба; жовто-синій прапор і знак тризуба розглядати лише як національні, а не державні символи; червоно-жовто-блакитний прапор поруч державного; без змін.

А народ знає, що хоче! Немає сьогодні зборів, віч, мітингів, демонстрацій, де б не майорили синьо-жовті прапори з тризубами, і жодний закон не висіл цього спинити.

30 липня, о год. 18-ій, закінчилася в Києві однодобова голодівка 50 осіб, зорганізована Українською національно-демократичною лігою, на знак протесту проти переслідування української національної символіки. Міліція, під впливом протестів присутньої публіки, віддала прапор і повернула кілька, передше захоплених, учасників акції.

УКРАЇНСЬКИЙ БРАТСЬКИЙ СОЮЗ

УБС: має 14 клас модерного забезпечення.
видає тижневик „Народна Воля“ і англомовний журнал „Форум“.
веде відпочинкову оселю, культурно-спортивний молодечий
оссередок „Верховина“ в Глен Спей, Н. Й.
уділяє стипендій студіюючій молоді

Вступайте в члени забезпеченево-допомогової братської установи
в США і в Канаді

UKRAINIAN FRATERNAL ASSOCIATION

440 Wyoming Ave., SCRANTON, Pa., 18503 USA

Народний рух України росте. 7 травня відбулась установчя конференція львівської організації Народного руху України за перебудову, на яку прибули делегати від первинних осередків та груп підтримки Руху, а також представники багатьох товариств. Вступне слово виголосив поет Ростислав Братунь, заслухано три програмові доповіді та вибрано Раду та її президію. («Віче», ч. 1)

1 липня в республіканському будинку кіно відбулась установчя конференція Київського відділення НРУ. 442 делегати представляли понад двісті груп підтримки Руху, що об'єднує не менше 200 тисяч чоловік. Були запрошенні представники областей республіки, громадських і творчих організацій, неформальних об'єднань, гості з Москви, Литви, Латвії, українських товариств «Київська Русь» (Сахалін) та «Дніпро» (Рига).

Конференцію відкрив доктор філософських наук М. Попович, з доповідями виступали поет Іван Драч і доктор філософських наук В. Дончик. У спільному діялозі взяли участь партійні працівники, народні депутати, представники НРУ й інших товариств. Конференція обрала новий склад Координаційної ради. Конференцію зкінчено виконанням Франкового гімну «Вічний революціонер».

На багатотисячному мітингу, який відбувся 2 липня з ініціативи Руху, під гаслом «Вся влада радам», висловлювано глибоку стурбованість з приводу процесів і явищ, що гальмують перебудову в республіці. (ЛУ ч. 27)

5 липня відбулося перше засідання Координаційної ради, на якому створено десять робочих комісій. Головою обрано народного депутата, секретаря СПУ В.О. Яворівського. Його заступники: член-кореспондент АН УРСР, професор П.С. Кислій, кандидат юридичних наук, співробітник Інституту держави і права АН УРСР С.П. Головатий, доктор філософських наук, голова Українського філософського товариства М.В. Попович та старший інженер АСУ Київської лікарні С.О. Одарич; відповідальний секретар — кандидат технічних наук Г.П. Антонюк. (ЛУ ч. 28)

ПОСТІЙНОЮ ОЩАДНІСТЮ БУДУЙМО НАШЕ КРАЩЕ ЗАВТРА

«БУДУЧНІСТЬ»

Приймає особисто і поштою вклади на конта:
ЩАДНИЧІ, ЧЕКОВІ, СТУДІЙНО-ПЕНСІЙНІ і РЕЧЕНЦЕВІ

Виплачуємо найвищі відсотки.

Всякого роду вклади заасекуровані до висоти \$2,000.00.

Кошти цих асекурацій покриває кредитова спілка.

«БУДУЧНІСТЬ» КРЕДИТОВА СПІЛКА

140 Bathurst Street, Toronto, ON M5V 2R3, Tel.: 363-1326

2253 Bloor Street West, Toronto, ON M6S 1M8, Tel.: 763-6883

4196 Dixie Road Missisauga, ON L4W 1M6, Tel.: 238-1273

221 Milner Avenue, Scarborough, ON M1S 4P4, Tel.: 299-7291

Молодь України з 10 серпня помістила репортаж власного кореспондента О. Михайліту з несанкціонованого мітингу у Запоріжжі, організованого ініціативною групою Народного руху України за перебудову. Напередодні мітингу, — починає Михайліта, — газета *Индустриальное Запорожье* гостро заатакувала членів ініціативної групи. А перед і під час мітингу не обійшлося без сутички між юнаками з жовто-блакитними прапорами і міліцією.

Переважна більшість учасників багатотисячного мітингу, у якому активну участь взяла молодь — представники російськомовного населення міста. Більшість виступів лунали російською мовою.

Мітинг вів кореспондент *Запорізької правди*, член ініціативної групи НРУ в Запоріжжі Юрій Василенко. Виголошене ним звернення в імені групи, присутні зустріли бурхливими оплесками. Між промовцями були робітники, народні депутати, комуністи, професіоналісти. Всі вони наголошували найбільш наболілі проблеми. Між іншими, говорили про відсутність системи виховання; про те, що область вивозить майже всю продукцію, яка випускається; про потребу добитися реальної влади депутатів і про екологію. Натякали теж, що є багато спроб настроїти робітників проти інтелігенції.

Михайліта закінчив свій репортаж коментарем: «Запорожці не звели размову лише до необхідності державного захисту української мови і національної символіки, переважно йшлося про вихід із економічної та екологічної кризи, про забезпечення соціальної справедливості, розширення народного контролю над всім, що діється в області, республіці. Хіба не ці завдання вирішує сьогодні перебудова, яку розпочала і очолила партія?»

Існувало давньоукраїнське письмо. Видатний учений-археолог доктор історичних наук В.П. Даниленко тридцять років збирал і досліджував докирилівське письмо. В жовтні 1981 року він завершив роботу на 360 рукописних сторінок. Устиг зробити доповідь на спільному засіданні вчених рад інститутів історії та археології. Але не встиг подиктувати сторінки — захворів та скоро помер.

Праця — ретельно переписані рукою 360 сторінок, де кожен рядок свідчить про існування давньоукраїнського письма з 11 століття до народження Христа — разом з ілюстрованим матеріалом потрапляє до Інституту археології і тут безслідно щезає, гине. (З доповіді С. Плачинди, ЛУ ч. 31)

Українці на грани вимирання. За останнім переписом населення в СРСР з 12 січня 1989, населення України зросло за останніх 10 років до 51 мільйона 704 тисяч, цебто тільки на 4 відсотки. Тоді коли в цілому СРСР пересічний приріст населення був 9 відсотків, Україна є на останньому місці, а у восьми областях України відбувається процес депопуляції сільського населення.

Міське населення збільшилося до 34 мільйонів 591 тисяч, цебто 6 відсотків, а сільське населення зменшилося на 6 відсотків — до 17 мільйонів 113 тисяч. У містах жило 67 відсотків, а на селах 33 відсотки. (З повідомлення Держкомстату)

—України не кидайте. «Є речі на світі більш дорогі, ніж особистий успіх, добробут і навіть особисте щастя. Є речі більш важливі, ніж навіть щастя, — загальні і вічні є Батьківщина, народ, небо, рідні береги. Творіть серед них у радості і в смутку, не покидайте їх по своїй волі. Вас проходить, — сила, здоров'я, молодість, всі особисті пристрасті. Жити треба дома, дорогий мій друже. Покидати на наш час свій дім можна в добрі, а кидати дім у смутку

й тузі, спасатися з дому кудись, не радив би я Вам...» (З листа О.П. Довженка своєму учневі В.С. Довбищенку, 22.IV.1952; «К і ж» ч. 30)

Криза в Комсомолі. На 8-му Пленумі ГК Комсомолу говорилось про кризовий стан Комсомолу, і як цьому зарадити. Між іншим, запропоновано розширити самостійність Комсомолу союзних республік аж до надання їм можливості мати свої статути і концепції розвитку. Пленум підтримав пропозиції комсомольських організацій Російської Федеративної Республіки про утворення російського Комсомолу.

Гострі дискусії розгорнулися навколо нового проекту постанови. Пленум про Комсомол Литви, який усамостійнився на 22-му З'їзді і проголосив себе Комуністичною спілкою молоді Литви. Литовський З'їзд проголосив одну з цілей — добиватись і захищати суверенітет Литовської РСР як основи для доброчуту її громадян, будувати демократичну державу.

Перший секретар ЦК Комуністичної партії Литви дав позитивну оцінку цьому рішенню і ствердив, що такі самі процеси відбуваються і в усіх інших громадських організаціях. Вони декларують відокремлення від загальносоюзних структур. (МУ ч. 147)

ЦК Комуністичної партії України робить навпаки — він робить усе можливе, щоб гальмувати національний суверенні процеси та взагалі перебудову й гласність.

Як було, так є з русифікацією школи. Коли по десятилітіях стараннях в селі Западниці врешті побудували нову школу на місце стареної похилої української ч. 9, то, на превеликий сум, — це була вже ч. 5 з російською та українською мовами навчання. На цьогорічних виборах понад 900 жителів мікрорайону в своїх бюллетенях писали: «Голосую за українську школу». Ще півроку тому провідні адміністратори обіцяли батькам українську школу, а тепер різко змінили свою позицію.

А садочки в мікрорайоні за статусом українські, але вся робота ведеться російською мовою.

«Немає правди нам, простим людям, — нарікають западанці. — «Як було, так і є, а кажете — ПЕРЕБУДОВА...» (МУ ч. 143)

Варт призадуматись ... «чому так бездумно віддаємо мову лише письменникам, народні традиції — етнографам, історію — архіву?» (Із сходин Клюбу української мови при редакції *Прапор Жовтня*, МУ ч. 133).

«Що це взагалі за мода така, що за пошестъ — давити більшістю меншість?» (Микола Цівірко, МУ ч. 135)

«За традиціями римського права дві речі формують особистість, це — власність і відповідальність. (З бесіди з філософом Петром Щедровським, МУ ч. 140)

Ріст шанувальників української мови. 21 травня ц.р. в Севастополі створено міське Товариство української мови імені Т. Шевченка. Членами стали робітники, вчителі, військовослужбовці. Всього поки що 20 чоловік. Головою обрано журналіста Миколу Гука. Установчі збори обласного Товариства відбулися теж в Кіровоградському педагогічному інституті. (МУ ч. 116)

Українсько-канадська «Кобза». В Києві восени минулого року підписано угоду між Українським відділенням Всесоюзного фонду культури та канадською фірмою «Ластівка», яку очолює молодий бізнесмен, українець М. Мороз.

роз. Спільне підприємство, що має назву «Кобза», виготовлятиме запис музичних творів на касети, на високоякісній апаратурі. Позатим плянується організація постійних двосторонніх творчих зв'язків, гастроліні виступи найкращих українських артистів у Канаду і навпаки. Першою почала цю серію Ніна Матвіенко, а на черзі львівська група «Не журись». (МУ ч. 122)

Костомаров друкується. Журнал *Наука і суспільство* вперше, після тривалого періоду замовчування творчості талановитого дослідника і не менш талановитого популяризатора М.І. Костомарова, взявся познайомити громадськість із справжніми шедеврами історичної публіцистики. Історичні нариси друкуються без скорочень з коментарями науковців Інституту історії АН УРСР. Із середини наступного року журнал має намір розпочати друкувати одну з великих наукових праць Костомарова *Руїна*. (МУ ч. 122)

Коли нарешті проголосять закон про мову? Кореспондент газети *Вечірній Київ* провів інтерв'ю з головою робочої групи для підготови проєкту додовнень до Конституції УРСР в частині надання українській мові статусу державної, академіком і народним депутатом В.І. Шинкаруком.

З інтерв'ю довідуємося, що найважливіші завдання групи — визначення конституційної формули статусу української мови як державної в республіці, що «мало б означати функціонування її, поперше, як офіційної мови республіки, подруге, як мови роботи, діловодства і документації державних, партійних і громадських органів, підприємств, установ та організацій України, потрете, як мови інтернаціонального спілкування громадян республіки, на рівні з російською»...

Група вже виробила варіант проєкту, який цими днями ще раз розглядається. Потім він буде переданий президії Верховної Ради УРСР, яка має ухвалити рішення про внесення проєкту на народне обговорення, приблизно в кінці серпня — на початку вересня. (МУ ч. 144)

Українська висилкова фірма у Вел. Британії

CHUMAK & CO. LIMITED

Tel. 01-834 5233

21 UPPER TACHBROOK STREET LONDON SW1V 1SN

Наша фірма займається висилкою пакунків в Україну та до країн Східної Європи вже від довгих років, тому можемо Вас запевнити про солідну, скору й дешеву обслугу. Приймаємо замовлення з Австралії, Канади, Америки та європейських країн. Даємо інформації та практичні поради в справі висилки авт до Ваших рідних. Цінники на товарі та листу митних оплат висилаємо на бажання. Пишіть або телефонуйте на повищу адресу.

На козацьких могилах. З ініціативи Товариства української мови ім. Т. Шевченка та охорони пам'яток історії і культури Рівненської області відновлено після тридцятирічної перерви традицію вшанування воїнів армії Богдана Хмельницького, які загинули в Битві під Берестечком у червні 1651 року.

Свято відбулося на території музею-заповідника «Козацькі могили» у селі Плящево при співучасті багатьох тисяч людей. В програмі брали участь країці капелі області, лунало поетичне слово, накінець відправлено урочисту Панахиду з участю священиків. (МУ ч. 126)

Економіка. Перші акціонери з'явилися на київському виробничому об'єднанні «Червоний гумовик». Акції вартістю від 30 до 2 тисяч карбованців можна вільно придбати у заводській касі. Поки це дозволено лише робітникам і службовцям заводу. Згідно з умовами продажу цінних паперів, той, хто вкладає в підприємство свої гроші, стає його співвласником. Кожний акціонер тепер розраховує на додатковий прибуток. За попередніми підрахунками, виплата дивідендів становитиме 15 відсотків від капіталу акціонера, що в п'ятеро більше, ніж у звичайному ощадбанку.

«Незалежність — це свій банк» — вирішили кооператори Донецька. Вони заснували свій державно-кооперативний банк із закладовим капіталом 7,5 мільйона карбованців від 560-ти кооперативів і 130 індивідуалів. (МУ ч. 136)

На кордоні читають українською. Під таким наголовком *Молодь України* помістила повідомлення редактора газети *Советский пограничник*, Петра Медведя. Медвід пише, що вперше за всю історію існування його газети (виходить від липня 1943 року) читачі можуть читати її українською мовою. У спеціальному випуску газети увагу читачів привернуть матеріали «Заслін на шляху експерименту», «Доля і серце мое ... Україна», «Просто дипломатика нерувала».

Журналісти газети плянують і надалі розповідати про історію і культуру тих союзних республік, де несуть службу воїни округу. Випуски чисел газети українською, білоруською і молдавською мовами стануть регулярними.

ОБ'ЄДНАНІ УКРАЇНСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА

U. B. A. TRADING COMPANY LTD.

300 Dwight Ave., Toronto, Ontario M8V 2W7, Tel.: 252-2246

Відділи з самообслуговою:

133 Euclid Avenue — Tel.: 366-2324

41 Drummond St. — Tel.: 252-2120

21 Prescott Avenue — Tel.: 656-1921

3543 Danforth Avenue — Tel.: 698-1868

Споживчі товари, тютюнові вироби, солодощі, галантерія,
патентові ліки і т.п.

Tі, що відійшли...

o. ІЗИДОР НАГАЄВСЬКИЙ

*21.VI.1908 — †5.V.1989

Кожна смерть є великою містерією і навіть несподіванкою, дарма що воно чекає на нас малошо не на кожному кроці. Люди так звикають до життя, що смерть приходить як безмежне нещастя і катастрофа. Навіть для християн вона іноді є безмежним горем. Прикладом може бути смерть батьків, що залишають сиротами малолітніх дітей. Як по-людськи пояснити собі таке нещастя?

Смерть дорогоого о. Ізидора переживаємо так боляче, що важко прийняти гірку дійсність про його відхід «діжже ністі болізни, ні печелі», боляче для його родини, приятелів, Української Католицької Церкви, кол. в'язнів Берези Картузької, кол. воїків Української дивізії, Українського католицького університету, української громади в Америці. Він був мужем, батьком, дідусям, прадідусям, великим і жертвовним патріотом, зразковим священиком, непересічним творчим істориком і прекрасною людиною.

Згадуючи тернистий шлях о. І. Нагаєвського, клонимо голову перед його подвигами, посвятою і героїчним життям. Малошо не кожна українська сучасна людина була свідком і жертвою жорстокого ХХ сторіччя. У цій книзі свідченъ він займає одно з перших місць.

о. І. Нагаєвський народився 21 червня 1908 року в Полівцях, пов. Чортків. Гімназію закінчив у Рогатині 1929 року, а вищу освіту здобув у Богословській академії у Львові. Там, під впливом великих учених, як проф. М. Чубатого, о. А. Іща, захопився історією України і католицької Церкви, і цій історії та обороні свого народу присвятив усе своє творче життя. Список його творів нараховує близько сто позицій, між ними такі великі праці як «Історія України» (англійською мовою), «Історія папів» (4 томи). Як редактор і співробітник української преси, написав сотні статей, есе, рецензій. Завжди був готовий до послуг, співираці й пожертви у великому й малому ділі. Він, приневолений насилиям, пішов у концентраційний табір і в'язниці гестапо, і добровільно до Української дивізії; він мав добрє перо, коли треба було, вчив, заохочував і кликав до оборони рідного народу й Церкви.

Для мене особисто його смерть — невідкажувана втрата. Коли йшла справа про загальне добро, він не вмів відмовляти. Я і просив: будьте ласкаві, напишіть те і те до збірників про Богословську академію, до книжки про Броди й Бріддину. Відповідь завжди була позитивна й реальна, не зважаючи на те, що іноді приходилося платити високу ціну. Назовні цього не помічалося, але людське серце не з каменя. Серце о. Ізидора перестало битися 5 травня 1989 року.

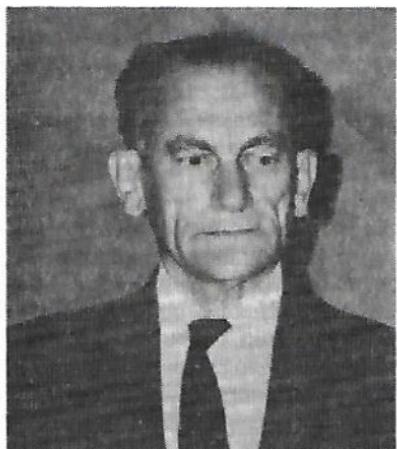
На свіжу могилу дорогого о. Ізидора несемо нев'янучі вінки наших молитов. Для нас він був прикладом, як жити і працювати для свого народу. Родині Покійника висловлюємо слова найглибшого співчуття.

Ярослав Чумак

**Бл.п. інж.
РОМАН ОЛЕСНИЦЬКИЙ**

*24.VII.1913 — †25.I.1989

Ділимося сумною вісткою з членством Братства кол. вояків 1ої УД УНА та з громадянством, що в середу, 25 січня 1989 р. в Аделаїді, несподівано та передчасно помер від атаки серця інж. Роман Олесницький.

Покійний займав високе становище як інженер в місцевій електрівні, а також довгі роки був викладачем в університеті Аделаїди.

Покійний був одним з основників Осередку праці НТШ в Аделаїді і був його першим і довголітнім головою. В цьому товаристві був дуже активний на протязі довгих років до своєї смерті.

Інж. Роман Олесницький, в ранзі поручника, разом зі своїм братом, д-ром Яромиром, брав участь в бою

під Бродами. (Яромир, після Бродів, став лікарем УПА, в рядах якої згинув в бою з відділами НКВД в 1945 р.) Покійний був визначним і засłużеним діячем в громадській та науковій діяльності в Аделаїді. Для Братства 1-ої УД його несподівана смерть спричинила велику й незаступиму прогалину.

Похоронили покійного, в присутності численного громадянства на кладовищі в Сентніел Парк, Південна Австралія.

Його родині в Аделаїді та в Україні наші найциріші співчуття. Земля нашої прибраної батьківщини Австралії хай буде легкою для Його тлінних останків.

Вічна Йому пам'ять!

**Управа Станції кол. вояків
1-ої УД УНА в Аделаїді,
Південна Австралія**

ДМИТРО ЛЕВИЦЬКИЙ

*25.V.1911 — †13.III.1989

У Великобританії в дні 13 березня відішов у вічність св.п. Дмитро Левицький, народжений на західних землях України в дні 25 травня 1911 року. Він був воїном 1-ої Дивізії УНА з року 1943 аж до капітуляції. Учасник боїв під Фельдбахром, відбув полон в Ріміні в Італії та згодом у Великій Британії і тут проживав аж до смерті. Був членом Об'єднання Українців у В.Б., був лагідною вдачі, товариський та щирий жертвованинець.

Нехай ця гостинна британська земля буде Йому легкою!

У завіщанню оставив на пресовий фонд журналу Вісті Комбатанта суму 103.00 дол.

В.Й.П.

А.Г.

ЛЕВ ФЕДОРУК

*1.X.1905 — †27.VII.1989

Уродженець Золочівщини, учитель по професії, підстаршина Української дивізії, член Філядельфійської станиці, помер 27 липня 1989 року в Філадельфії. Немолодим уже зголосився до Дивізії та, після вишколу, брав участь в боях під Бродами, де попав у більшовицький полон.

Довгі роки перебував на засланні, але щасливим збігом обставин вдалось йому добитись до своєї родини — тепер покійної вже дружини й сина. Тут він включився у працю нашої Станиці та став її зразковим членом. Був він людиною принциповою та українським патріотом визвольної справи. Нераз розповідав спомини про страшні переживання у більшовицькій неволі.

Станиця взяла участь у Парастасі й похороні. Прощальні слова на Парастасі та під час похоронних відправ сказав голова Станиці мгр. Богдан Артишин, а на тризні Володимир Ходак провів молитву.

Замість квітів на могилу, переведено збірку на фонд «Вістей комбатанта».

Ярослав Качай

СТАНІСЛАВ КОСТІВ

*5.IV.1921 — †5.III.1989

Із щирим жалем ділимося сумною вісткою з членством нашого Братства і українською громадою, що в Торонті 5 березня 1989 року залишив наші ряди побратим Станіслав Костів, народжений 5 квітня 1921 р. у селі Серники Долішні, Рогатинського повіту.

Молоді роки його припали саме на час наслідків 1-ої світової війни. Прийшлося йому відчути у зруйнованому війною краю не тільки брак не раз найконечніших до життя предметів, але й бути свідком зухвалих шикан окупаційної влади. Все це впливало на вироблення характеру і політичного світогляду молодого Станіслава і його розуміння слів «у своїй хаті, своя правда». Ця настанова запровадила його у 1944 році у ряди Дивізії.

Після закінчення війни Станіслав став мешканцем скитальських таборів у Німеччині, де у 1947 році стрінув свою теперішню дружину Анну, з якою одружився і виїхав на працю до

Англії. У 1952 році емігрував до Канади. Тут не ограничувався до особистих справ, а включився у громадську працю, передусім у Братстві дивізійників.

Прожив свій вік чесно, як добрий християнин і національно свідомий українець. Був передплатником української преси і жертводавцем на громадські потреби. Залишив у глибокому смутку вірну дружину Анну, брата і сестру у Південній Америці і своїх побратимів-дивізійників.

Дружині Анні і родині висловлюємо наші найщиріші співчуття, а побратимові Станіславові нехай канадська земля буде легкою!

На поминальному обіді по покійному, його приятелі І. Навроцький і Е. Гурбін перевели збірку в пам'ять покійного, яку призначено: \$150.00 на «Гомін України», \$150.00 на «Вісті Комбатанта», \$127.00 на воєнних інвалідів і \$50.00 на «Кансер Сосаеті».

Приятелі

МИХАЙЛО ПОВІДАЙКО

*19.VI.*923 — †27.III.1989

Покійний Михайло Повідайко народився 19 червня 1923 р. в селі Ясенів, повіт Броди. Там, закінчивши середню школу, як уся тодішня молодь 40-их років, включився в сусільно-громадське життя рідного села.

В червні 1944 р. вступив до Дивізії «Галичина». Вишкіл пройшов у Нойгамері. У 2-ім кавалерійськім полку на Мадярщині продовжував вишкіл до листопада 1944 р. Під кінець листопада німці перекинули полк на фронтову лінію під Будапешт. Кіннотчиків використовували на розвідку. Його чета попала в більшовицький полон. Почалось нове, важке життя, повне небезпек. Про полонених москалі мало дбали, подібно як це робили німці.

Коли під зиму перевозили полонених товарівами вагонами в сторону Карпат до Лупківського просмуки, Михайло із своїм другом заплянували втечу. Переїхавши Бескид, на одному із закрутів на Лемківщині, вони вискачили щасливо з вагону й опинились на волі в невідомих околицях. Обережно вступали до сіл та питали за українськими партизанами.

В селі Хопець зустрів їх ройовий «Зелений» та отримав з повстанцями. Так то двох дивізійників стали воїками УПА із псевдами «Луговий» і «Найда».

Цілу зиму із 1944 на 1945 рік вони вишколювали молодь по селах Ліського і Сяніцького повітів. По селах діяли тоді так звані СКВ — Самооборонні кущові відділи.

Весною 1945 р. вступив до сотні кра «Дідика». З цією сотнею зв'язане ціле його повстанське життя та довга боротьба.

Він учасник великих боїв сотень УПА «Хріна», «Стака», «Біра», «Дідика», «Мирона» з польським військом та погранічниками й міліцією на весні 1946 року. В тому часі повстанські відділи вигнали із східної Лемківщини польські збройні сили, які втекли на територію Чехо-Словаччини. Чехи роззброїли поляків та передали польській владі на Шлеську.

Восени 1946 р. переходить з новим сотенним «Бродичем» в західну Лемківщину. Сотня оперувала в повітах Ясло, Кросно, Горлиці і Новий Санч.

Весною, 1947 р. почалось тотальне виселення Лемківщини на західні землі Польщі. Це була відома «Акція Вісла». Проти повстанських сил кинуто сильні польські та чеські з'єднання. Друг «Луговий» став ройовим. Почалися важкі щоденні бої з поляками й чехами. Наступи, відступи, прориви з оточення та брак відпочинку і сну. Безперервні бої й погоні тривали до липня 1947 р., а дальнє почався великий рейд малими групами в західну Європу. Пок. М. Повідайко добивсь щасливо до призначеного місця.

Степан Голяш

ОЛЕГ ПУШКАР

*11.XI.1924 — †16.V.1989

Батько Олега Пушкаря, відповідаючи на заклик Військової управи, взяв з собою сина, а згодом і дочку, що тепер одружена з інж. Вальницьким. Отцеві Мицишинові на смертним ложі сказав: «Отче, я йду тепер на вічну відпустку. Бог мене хоронив, коли я з сином проходив тяжкі баталії війни. Я спокійно вмираю, виконавши свій обов'язок супроти моєї Батьківщини-України».

Син Олько був хлопцем веселої вдачі, меткий, енергійний і професіо-

наліст у своєму фаху — телефонний механік — у цивіллі та в дивізійній легкій колоні зв'язку.

Із Штрасльзунду (на Помор'ю), де вислано коло 2 тисяч інтелігентних вояків, які мали якесь знання радіо й телефону, Олега призначено до сотні телефоністів і вислано до Нюрнбергу на три-місячний курс. Коли альянтські бомбовози ширили спустошення цього гарного міста й завзято били по казармах, вишкільні зв'язку за протестували проти висилання їх до міста на збирання трупів. Тоді команда вислава їх до Мерхінгену у Саарбріккені, де всі закінчили вишкіл.

Повернувшись до Гайделягеру (Дембіці), переїхав до Нойгаммеру, а в червні 1944 року під Броди. Олько з його батьком обслуговували зв'язок між дивізійним штабом та полкамі.

Оточенню під Бродами стало трагедією для Дивізії. Прориви між Хильчицями й Почапами забрали сотні жертв, але Олько з друзями Вакуляком, Березником і Царуком повернулись до Нойгаммеру, де на площі, поміж двох тисяч недобитків, мусили вислухувати ганебні завваги німецьких старшин про «зраду».

Згодом Дивізію перенесено на Словаччину, а так у Югославію. На Словенії всі «ганялися» за тітовцями, а телефоністи таскали тяжкі зв'язки дротку то в гори, то на низи. Опісля прийшли бої біля Фельдбаху, капітуляція і полон. В Рімі Олег розвивав телефонні лінії для британців. Переїзд до Британії, звільнення і віздрізд до США, до Нью Гейвен. Одружений з британкою, виховав три гарні дочки. Брав участь в комбатантському житті. Смерть прийшла до нього скрито.

Коли пишу ці рядки, німий жаль стискає мое серце, і тиснуться слова пісні: «За тебе, Україно, ми в бій пішли, за волю для нашого народу, за щастя і долю країнного життя».

Мирослав Борисюк

Дорогий Іване!

В сні забрав Тебе Милосердний Господь до себе і ми не мали змоги Тебе востаннє попрощати.

Час проходить, але рана в серці не гоїться: більш як коли відчуваємо брак Тебе.

Ніколи Тебе не забудуть дружина Роза, діти і внуки Стефан і Данило, Василь, Ірина, Аль і Дарек, і тесті Василь і Емілія.

В першу річницю смерті Заупокійну Службу Божу відслужив в церкві Різдва Пречистої Діви Марії в Ніагара Фаллс, о. крил. Роман Гробельський. Після Служби Божої відбулось посвячення пам'ятник на могилі покійного, а опісля поминальний обід. Побрратими з Станіци Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА в повних уніформах попрощали свого колишнього заступника голови.

В пам'ять дорогого мужа, зятя, батька і дідувя Івана Бобика, який відійшов у вічність 18 червня 1988 р., дружина Роза жертвує на пресовий фонд «Вістей Комбатанта» \$50.00.

РОМАН ВИННИЧЕНКО

*2.I.1926 — †1.V.1989

В понеділок, 1-го травня відійшов від нас несподівано, по короткій тяжкій недузі, Роман Винниченко, а день пізніше померла і його маті Емілія Винниченко на 85 році життя.

Роман Винниченко народився в Бучачі, один із 5 дітей. В Бучачі почав свою працю в кооперативі, яку продовжував під час німецької окупації. В 1943 р. зголосився до Української дивізії. Після вишколу був поранений у боях, згодом пішов на підстаршинський вишкіл, де його застав кінець війни. Попав до полону у Ріміні, з якого втік до сім'ї у Німеччині.

В 1949 р. вся родина виїмігрувала до Південної Дакоти, а згодом перенеслася до Чікаго, де Роман з іншими членами родини заклав харчову крамницю. Одружився з Марією Андрійчак; мали вони двоє дітей: Нестора й Марту.

В громадському житті брав активну участь: був членом і секретарем Братства дивізійників та в шаховій ланці УАСТ «Левів».

Поховали матір і сина разом. Друзі-дивізійники попрощали свого побратима квітами та останнім апелем, а «Леві» — квітами та прапором.

Роман Б. Припхан

ІГОР СТЕПАН СТАХІВ

*3.VIII.1921 — †1.VIII.1989

Сл.п. Ігор уродився в Йозефові, в таборі інтернованих решток УГА, де його батько попав як кол. вояк УГА. По повороті до Перемишля 1926 р. сл.п. Ігор закінчив там початкову школу, а в 1939 р. гімназію. 1941 р. на наказ організації (ОУН Ст. Бандери) вступив до німецької армії як перекладач. Цього самого року був важко ранений біля Сянока та лікувався цілий рік. По відліженні вступив

1943 р. до Української Дивізії «Галичина». В Дивізії по підстаршинському старшинському вишколах став старшиною артилерії. По капітуляції, разом із його вояками попав в полон та до 1946 р. був в таборі в Ріміні, в Італії. По втечі студіював економію та урбаністику в Голландії до 1952 р. Закінчивши студії мусив відбути працю в голяндських колоніях — в Новій Гвінеї — в роках 1954-60 та до 1970 р. в Сурінаме. Від 1970 р. працював в Голяндії. Помер несподівано, залишаючи двох синів та дружину.

Вічна Йому пам'ять!

МИРОСЛАВ КОСМИНА

*24.VII.1921 — †20.V.1989

Мирослав Космина народився 24 липня 1921 року в с. Черче. Учительський семінар закінчив у Рогатині.

Уже перед війною належав до ОУН. Вступив до Української дивізії та відбув полон. Після звільнення з полону переїхав до Австрії, а в 1950 році до Монреалю в Канаді. 35 років працював як аналітик-програмер у «Сідлек Ко.».

В 1955 році одружився з Ромою Мороз. Мали двох синів — Євгена й Романа.

Був членом Ліги Визволення України, належав до батьківського комітету Курсів українознавства, Пластприєту, був довголітнім членом управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА.

У 1986 р. переїхав до Торонто, де живуть його сини. Помер 20 травня 1989 р. Поховано його на Українському цвинтарі св. Володимира в Овквіл.

ТЕОДОР ПЖИЦЬКИЙ (Федь)

*1912 — †9.VII.1989

Помер в неділю, 9-го липня у шпиталі в Ст. Кетерінс на 78-му році життя.

Покійний Теодор народився в селі Матенів, пов. Зборів, 1912 року. Там скінчив школу і помогав батькам у господарстві. 1939 року був змобілізований до польської армії і попав до німецького полону. По звільненні з полону поїхав в Україну, там одружився і вернувся до рідного села. 1944 року зголосився до Української дивізії, приділено його до 29-го полку, і відбув підстаршинський вишкіл. З Ди-

візію був на Словаччині, пізніше в Югославії та Австрії, де застав його кінець війни. Пережив «полон» в Ріміні та в Англії і, як інші вояки, був звільнений при кінці 1948 р.

У 1951 р., на запрошення спонзорування брата Семена, приїхав до Канади. Деякий час працював в Торонті в готелі «Роял Йорк», а коли там почали штрайкувати, він переїхав до Ст. Кетерінс, тут одружився і працював у текстильній фабриці.

Покійний був членом УНО, Братства к. в. 1-ої УД УНА, УНСоюзу, Кредитової спілки і Української Католицької Церкви св. Кирила і Методія.

Панахиди і Похоронні Служби від-

правляв о. д-р Н. Комар. В часі панахиди члени Станиці Братства віддали покійному останній салют.

На цвинтарі покійного прощав побр. Людвіг Съольковський, а в часі тризни, якою проводив братанок покійного Богдан, прощаючи покійного гол. Станиці Омелян Гаврилишин і односельчанка Соня з Торонта, а від родини — брат покійного Петро.

На пресфонд зібрано \$210.00; по \$70.00 на «Новий Шлях», «Вісті Комбатанта» і «Жіночий Світ».

Односельчанка Соня з Торонта перевела іншу збірку між приятелями покійного з Торонта на «Гомін України».

Кость Філик

Військові новини

В Анголі протикомуністична фракція «ЮНІТА», яку очолює відомий лідер д-р В. Савімба, погодилася припинити всі військові дії із легальним урядом в Люанда, під умовою, що його «ЮНІТУ» включати до парламенту як опозицію до уряду. Його 75.000 добре вишколених і озброєних партизанів (25-35.000 у постійному поготівлі, а решта в резерві) Америка погодилася далі підтримувати.

**

Більшим загоном афганських муджагедінів вдалося успішно зупинити просування урядових військ, які нещодавно розпочали масовий наступ для прориву блокади міста Джаялябаду. Провал наступу визнав теж амбасадор СРСР в Афганістані Воронцов, а у відповіді закордонним кореспондентам заявив, що кабульський режим перейде тепер до тактики «активної самооборони». Муджагіні продовжують обстрілювання Кабулю ракетами.

**

Мілітарні речники повідомили, що в червні ц.р. відбулися на території Данії доволі великі маневри під назвою: «Евеню Експрес». В цих маневрах, які названо обороною «південного фронту», приймало участь 15.000 вояків із 9-х країн НАТО. Під час маневрів переведені були навчання, як слід проводити з'єднані операції найближчих військових союзників, якщо ворог розпочав би несподіваний напад повітряними і морськими дисантами водночас.

**

Дипломатичні представництва повідомляють, що на прохання маріонеткового уряду Наджібули в Кабуліо, СРСР погодився доставити нові типи ракет «Скуд» із засяжністю до 250 миль. Їх потрібно армії Наджібули, для обстрілювання позицій муджагединів поза Кабулем, які закріпилися довкола столиці і обстрілюють її малокалібрівими ракетами, які постійно їх доставляють США, через Пакістан.

**

Заступник у справах використання нуклеарної енергії в СРСР, Борис Сім'онов, заявив, що після атомової катастрофи в Чорнобилі, серед населення СРСР поширюється щоразу то сильніший спротив щодо будови нових нуклеарних станцій, а їх потрібно в розбудові промисловості. Найважливіше, каже Сім'онов, що нам загрожує нестача найновішого типу нуклеарних станцій потрібних для збройних сил.

**

Не зважаючи на доволі сильні протести жідівської громади у Франції, президент Міттеран приняв голову виконавчого комітету ПВО, Ассіра Арафата, навіть з деяким замітнішим державно-дипломатичним виявом. Під час свого велими прихильного гостювання Арафат зустрівся з міністром закордонних справ Роляном Дюма, а перед від'ездом провів довгу розмову з прем'єром М. Реверою. В пресі з'явилися після цих відвідин Арафата вістки, що Франція це одинока держава, яка у будь-якому більшому конфлікті на Близькому Сході може дати Арафатові не лише економічну, але й військову підтримку.

**

В Кубі військовий суд засудив на смертну кару вельми популярного генерала Арнольда Очоа, полк. Хорзе Мартінеса і майора Адано Падрона. Всі вони разом очолювали злочинну організацію, яка переправляла наркотики через Кубу до США. До організації належало разом 26 осіб. Всіх їх, крім провідників, засудили до 30 років ув'язнення. При арешті було сконфісковано 1,5 міл. доларів і к. 2 міл. кубинських пезо. Організація співпрацювала із головним картелем продукції наркотиків у Колумбії. Виявилося теж, що ген. Очоа мав секретний банківський рахунок у банку Панами, і він ділився частиною прибутків із ген. Наріедою.

CROWN INVESTMENT CORP.

PRECISION PRODUCTS OF HIGHEST QUALITY

1402 Rankin, Troy, Michigan 48083

Tel.: (313) 589-3400

**

Це вперше «Літературная Газета» надрукувала мапу, яка була додатком до секретної угоди про поділ Східної Європи, між СРСР і Німеччиною. На мапі видні підписи: Голови СРСР Йосифа Сталіна і тод. міністра закордонних справ Йоахіма фон Ріббентропа. Угода передбачала не лише поділ Польщі, але й передачу Москві прибалтицьких держав — Литви, Латвії та Естонії.

**

Після довшої підготови, три військові гелікоптери кабульського режиму приземнилися в липні на території Пакістану. Три майори і капітан, що пройшли вишкіл в орудуванні гелікоптерами, включно з дещо довшим побутом у СРСР, після причалення звернулися до пакістанських властей, з проханням про політичний притулок.

**

Для кращого політичного зближення та спілкування Горбачов повідомив президента Дж. Буша, що, починаючи з цього року, Москва припинила доставу всіх родів зброї до Нікарагуа. Але один із чільних представників Пентагону, полк. Дж. Воррен заявив, що Нікарагуа має тепер стільки воєнної техніки, що вона її вистарчить на довгі роки.

Санданісти мають: 180 танків, 245 бронетранспортерів, 648 ракет «земля-повітря», 370 протитанкових гармат, 1260 різномінних мінометів, 68 гелікоптерів і 26 літаків. В м.р. до Нікарагуа було доставлено амуніції вагою понад 20.000 тонн, вартістю на суму 515 міл. дол.

**

Група советських нуклеарних інспекторів була в Голляндії для перегляду військової бази у Бундрісті. Ця база входила в число тих об'єктів, перечислюваних у роззброєнству договорі про ліквідацію нуклеарних ракет середнього засику. Договір був підписаний під час урядування президента Регена і генсека Горбачова 1987 р., і з того часу договір почав діяти.

**

Президент Франції, Франсуа Міттеран, заявив, що для Заходу ще не настав час говорити про «нульовий варіант роззброєння», тобто про реченець, коли знищити всю нуклеарну зброю на континенті Європи. Міттеран заявив, що дальший розвиток розмов про роззброєння між СРСР і США не впливатиме ніяк на дальший розвиток і модернізування у Франції. Всі ракети старшої продукції «Плютон» замінюють на більш модерні та вдосконалені типи «Гадес».

**

У більші важливих бойових вправах, що мали характер імітації маневрів із «двоїчною тактикою наступу» і охорони району поблизу Окінави, Японія, впав і розбився гелікоптер, в якому згинуло 16 членів «марінс» (морської піхоти). Дотеперішнє слідство, яке очолює речник збройних сил мор. піхоти, полк. Фр. Пекк, заявив, що важко було виявити причину цієї неочікуваної катастрофи.

**

Це вперше за останніх 40 років японські офіційні чинники почали дуже гостро та одверто критикувати уряд Китаю, заявляючи, що не можна вбивати цивільного населення, вживаючи для цього важко озброєне військо тільки за те, що вони критикують сучасний комуністичний уряд. Японія занепокоєна своїми грошевими інвестиціями в Китаю, що сягають до кількох мільярдів доларів.

**

В Москві в міністерстві оборони СРСР підписали угоду, щоби запобігти раптовому вибухові війні із-за непорозумінь, або випадкового інциденту. Цю угоду підписав начальник головного штабу Збройних сил, ген. Михаїл Мойсеєв, а з американського боку, адмірал Вілліям Кров, який під час підписування заявив: «Ось цим ми підтверджуємо, наскільки змінилися добросусідські взаємо-відносини між нашими обидвома країнами».

Найновіші опити виявили, що знання американської науки про громадянські права та обов'язки, як теж і про існуючу політичну ситуацію у світі — дуже мало поправилася за останніх 40 років. Велике число американських громадян не має підставових понять про політичну систему своєї власної країни, про їхні обов'язки щодо національної оборони. Військовий б'юджет, що в ньому відводиться окрім суми на вдержання збройних сил, їх не цікавить, бо ці справи членів Пентагону і Сенату.

Начальники об'єднаних штабів збройних сил США запропонували поважні зміни для американських делегатів, що ведуть переговори в справах стратегічного роззброєння в Женеві. Вони пропонують, щоб Америка не настювалася дальше на вимозі поширення протиракетної системи, т.зв. «Стар Ворс», але знавці цієї протиракетної оборони, в тому представники цивільного сектора, включно із найближчими дорадниками президента Буша, настоюють на тому, щоби не змінювати всіх дотогоджих осагів, а якраз навпаки — поглиблювати і поширювати їх.

УКРАЇНСЬКА КРЕДИТОВА СПІЛКА в ТОРООНТІ

UKRAINIAN (TORONTO) CREDIT UNION LTD.

НАШЕ ЗАВДАННЯ

**ДОПОМАГАТИ ВАМ І ВАШІЙ РОДИНІ, НАШІЙ ГРОМАДІ
ТА ПІДДЕРЖУВАТИ УКРАЇНСЬКУ КУЛЬТУРУ**

295 College St. Toronto 922-1402	2397 Bloor St. W. Toronto 762-6961	225 The East Mall Etobicoke 233-1254	3635 Cawthra Rd. Mississauga 272-0468
	247 Adelaide St. S. London 1 (519) 649-1671	38 Jackson Ave. Oshawa (1) 541-4777	

**

Після того, як Угорщина проголосила повну «демілітаризацію» кордону з Австрією, розваливши т.зв. «залізну перегороду» між цими двома державами, вона теж відкрила угорсько-советський кордон. Тепер для переходу цього кордону вистане штамп, який відмічує дату переходу. Із знесення заборони й введення мінімальної контролі скористало 1,5 мільйона туристів, а зокрема із СРСР, які намагаються купити необхідні речі, особливо електричні приладдя для щоденного вжитку.

**

У Вашингтоні перебувала із офіційними відвідинами президент Пакістану, Баназір Бутто. У розмовах із президентом Бушом вони вирішили спільно, щоби дальнє допомагати повстанцям в Афганістані аж до того часу, поки там не устабілізуються політичні умовини.

Великою проблемою для Пакістану є майже 5 міл. втікачів з Афганістану, які в дуже малому числі повертаються назад до своїх залишених поселень, хоч окупаційні советські війська забралися із цих обширів.

**

Між болгарською армією, частинами державної безпеки і міліцією, що діють скоординовано, і турецькою меншиною, яка живе в розсипі в Болгарії, вже від довшого часу ведуться сильні зудари. В Болгарії живе майже один мільйон турків, і уряд розпочав проти них «політику геноциду», таким чином, що позамикано майже всі мечеті, і зносяться дослівно, чисто турецькі села. Уряд вимагає, щоби турки відмовилися від усіх своїх традицій, позмінивали свої імена на слов'янсько-болгарські і перестали публічно молитися, приклонюючись чолом до землі. З того приводу наступило дуже велике напруження причому обі держави ввели часткове військове поготівля.

Чи Ви вже набули найновіше англомовне книжкове видання
Г.У. Братства к. Вояків 1 УД УНА?

П.Н.

The Ukrainian Division 'Galicia', 1943-45

авторства майора Вольфа Д. Гайке
із знаменним впровадженням пера проф. Й.А. Армстронга
Одержані можна у кольпортерів Станіць Братства, Українських
книгарнях, або шліть замовлення до адміністрації «Вістей Комбатанта».

Ціна ам. дол. 25.00

УКРАЇНСЬКА БУДІВЕЛЬНА ФІРМА

KOSTRUBA & SONS INC.

БУДОВА ХАТ І ФАБРИК

Tel. Bus. 890-0196

Res. 270-0070

846 Lexicon Drive, Mississauga, Ontario, Canada L4Y 2P8

NORTH QUEEN AUTO PARTS LTD.

70 North Queen Street, Toronto, Ontario M8Z 2C9, Tel.: 233-5801

Найбільша в Канаді українська фірма купна та передпродажі
уживаних авт і тягарівок.

Найбільший склад автових частин всіх річників
та всіх американських та заокеанських марок.

Власники: **БОГДАН і ВОЛОДИМИР СЕМБАЙ-Ї**

БОГДАН ГОЛОВІД

Licensed Real Estate Broker

501 — 90th Avenue N., St. Petersburg, Fla. 33702
Telephone: (813) 577-3848

ФАХОВІ ПОРАДИ В СПРАВІ ЗАКУПУ РЕАЛЬНОСТЕЙ

SIPCO OIL LTD.

— HOME COMFORT DIVISION

Toronto, Ontario M8Z 2X3 — 83 Six Point Road, — Tel.: 232-2262

• Доставляємо якостево найкращу опалову оливу; вкладаємо і фінансуємо догідними вплатами нові печі та звогчувачі повітря; провадимо власні бензинові станції **SIPCO** і в них наповняйте авта високоякістевою, а рівночасно по уміркованих цінах бензиною.

Телефонуйте вдень і вночі, а рахунки платіть безпосередньо через
Community Trust Co., — 2299 Bloor Street West

КУПНО — ПРОДАЖ
домів, підприємств, фармів, вакаційних дач,
в південному Онтаріо.

CHOLKAN CORPORATION REALTOR

527 Bloor Street West, Toronto, Ont. M5S 1Y5 — Tel.: 532-4404
2336 Bloor Street West, Toronto, Ont. M6S 1P3 — Tel.: 763-5555
5302 Dundas Street West, Etobicoke, Ont. M1B 1B2 — Tel.: 236-2666
Main Street, Port Sydney, Ont. P0B 1L0 — Tel.: (705) 385-2983

ОДИНОКА В ТОРООНТІ УКРАЇНСЬКА

COMMUNITY TRUST CO. LTD.

2271 Bloor Street West, Toronto, Ontario M6S 1P1 — Tel.: (416) 763-7333

Приймає вклади і ощадності. — Платить найвищі відсотки. —
Уділює особисті і моргеджові позики. — Полагоджує всі
банкові операції. — Завідує спадками і довіреннями (траст).

Урядові години:

понеділок до четверга — від 9:30 до 5:30 веч.,
п'ятниця — від 9:30 до 7:00 веч.

WEST ARKA

2282 Bloor Street West, Toronto, Ontario, M6S 1N9 — Tel.: 762-8751

КНИГАРНЯ-КРАМНИЦЯ З ПОДАРКАМИ

Книжки, журнали, газети, пластинки, машинки до писання, різьба,
бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання, крайки, обруси
і полотна з українськими взорами в гуртовій і подрібній продажі.
Біжутерія, кераміка і криштали. Висилка пачок.

Власники: ОЛЯ і АНДРІЙ ЧОРНІЙ
